

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKULLARDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖĞRENCİ KULÜBÜ VE TOPLUM
HİZMETİ ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem AVCI

ÇANAKKALE
AĞUSTOS, 2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

İlkokullarda Gerçekleştirilen Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti
Çalışmalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çiğdem AVCI
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Bülent GÜVEN

Çanakkale
Ağustos, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İlkokullarda Gerçekleştirilen Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/08//2019

Çiğdem AVCI

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Çiğdem AVCI tarafından hazırlanan çalışma, 29/08/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10282290

Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza	
Doç. Dr.	Bülent GÜVEN		Danışman
Dr. Öğretim Üyesi	Fatih KANA		Üye
Dr. Öğretim Üyesi	Müyesser CEYLAN		Üye

Tarih: .....

İmza: .....

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Enstitü Müdürü

Önsöz

Milletlerin bugünü ve geleceği, tüm dünyaya söyleyeceği sözleri eğitim içerisinde ifadesini bulur. Eğitimin özünde insan vardır. Bir ülkenin temeli, yarınları, umudu çocuklardır. İçinden çıktığı toplumun renklerini yansıtan eğitim, aynı zamanda çocuğu ve toplumu şekillendiren en önemli aktördür. 21. yüzyılda çağdaş eğitim yaklaşımları doğrultusunda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları eğitimin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu araştırma ile öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları, öğretmenlerin bakış açısıyla incelenmiş ve bu önemli alana bir katkı sunmak amaçlanmıştır.

Bu araştırma için beni cesaretlendiren, değerli bilgisini ve ilgisini esirgemeyen, araştırmanın her aşamasında sabırla ve hassasiyetle yaklaşan, desteğini ve güvenini hep yanımda hissettiğim ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Bülent GÜVEN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma verilerinin toplanmasında yardımcı olan yöneticilere ve araştırmama içtenlikle gönüllü olarak katılan, görüşlerine başvurduğum Çanakkale il merkezi ve ilçelerinde görev yapan değerli meslektaşlarıma canı gönülden teşekkür ederim.

Araştırma sürecim boyunca maddi, manevi her türlü desteği sunan, hayatım boyunca karşılaştığım tüm zorlukları kolay eden, sıkıntı, umut ve heyecanlarımı paylaştığım canım kardeşime teşekkür ederim.

Hayatımın her anında benden sevgilerini, güvenlerini ve desteklerini esirgemeyen, varlıklarıyla bana güç veren, beni ben yapan hayat ışığım annem ve sevgili babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale, 2019

Çiğdem AVCI

Özet

İlkokullarda Gerçekleştirilen Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseninden yararlanılmıştır. Çalışma grubunu 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Çanakkale il ve ilçelerinde görev yapan 105 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Ulaşılan bulgular yüzde ve frekansları ile tablolar halinde gösterilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre öğretmenler, genel olarak öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının idealde önemli olduğunu, fakat planlama ve uygulama aşamalarında çeşitli sorunlar bulunduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmaların öğrencilere kişisel ve sosyal beceri kazandırma, sorumluluk, farkındalık, toplumsal bilinç geliştirme, milli ve manevi değerleri yaşatma olanağı sunması açısından önemli görüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak, çalışmalara ilişkin ders saatinin olmayışı, zaman yetersizliği, fiziki imkânların yetersizliği, evrak işlerinin fazlalığı gibi güçlüklerin çalışmaların uygulanmasına yönelik dezavantaj olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaların daha etkili uygulanmasına ilişkin olarak öğretmenler; planlama-uygulama arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi, programda çalışmalar için ders saati ayrılması, maddi ve fiziki koşulların iyileştirilmesi, veli ve paydaşların sürece dâhil edilmesi gibi öneriler sunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, öğrenci kulübü, toplum hizmeti

Abstract

Teachers' Views on Student Club and Community Service Activities in Primary Schools

In this study, it was aimed to investigate the views of primary school teachers about student club and community service activities. Case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. The sample of the study consists of 105 primary teachers working in Çanakkale province and districts in 2018-2019 academic year. Research data were collected through a structured interview form developed by the researcher. Content analysis method was used in the analysis of qualitative data. The findings are presented in tables with percentages and frequencies. According to the results, teachers stated that, in general, student club and community service activities are ideally important but there are various problems regarding planning and implementation stages. Primary school teachers suggested that these activities are important in terms of providing students with personal and social skills, responsibility, awareness, development of social awareness, and the opportunity to sustain national and spiritual values. However, it was concluded that difficulties such as lack of lecture hours, lack of time, lack of physical facilities, excess paperwork were disadvantageous for the implementation of the student club and community service activities. Regarding the more effective implementation of the activities, teachers; They offered suggestions such as eliminating the inconsistency between planning and implementation, allocating hours for student club and community service activities in the curriculum, improving the pecuniary and physical conditions, and involving parents and stakeholders in the process.

Keywords: Primary school, student club, community service

İçindekiler

Onay	i
Önsöz	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Tablolar Listesi	ix
Kısaltmalar Listesi	xi
Bölüm I: Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	7
Varsayımlar	7
Tanımlar	8
İlgili Alanyazın	9
Öğrenci kulübü ile ilgili alanyazın	9
Toplum hizmeti ile ilgili alanyazın	15
Bölüm II: Kavramsal Çerçeve	21
İlköğretimin Yapısı ve İşlevleri	21
İlköğretimin İlk Aşaması: İlkokul	29
İlkokullarda Öğretim Süreci	32
Ders Dışı Sosyal Etkinlikler	39
Belirli gün ve haftalar	44
Öğrenci Kulüplerinin Tarihçesi	45

Öğrenci Kulüpleri	47
Öğrenci kulüplerinin amaçları	49
Öğrenci kulüplerinin yapısı	50
Öğrenci kulüplerinin işlevi	51
Öğrenci kulüplerine ilişkin uygulamalar	53
Öğrenci kulüplerinin işleyişi	56
Toplum Hizmeti Çalışmalarının Tarihçesi	57
Toplum Hizmeti Çalışmaları	62
Sosyal Etkinlik Çalışmalarının Değerlendirilmesi	66
Öğretmen Yetiştirmede Sosyal Etkinlikler	67
Bölüm III: Yöntem	71
Araştırma Modeli	71
Çalışma Grubu	71
Veri Toplama Araçları	73
Verilerin Toplanması	74
Verilerin Analizi	75
Bölüm IV: Bulgular	77
Öğretmenlerin Öğrenci Kulüplerine İlişkin Genel Görüşleri	77
Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Genel Görüşleri	82
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri	86
Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri	90
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	94

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine	
İlişkin Görüşleri	98
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara	
Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri	100
Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara	
Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri	103
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine	
İlişkin Önerileri	105
Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine	
İlişkin Önerileri	108
Öğretmenlerin Öğrenci Kulüp Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine	
İlişkin Görüşleri	112
Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine	
İlişkin Görüşleri	115
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarında	
Aile Desteğine İlişkin Görüşleri	118
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarının	
Öğrenci, Öğretmen ve Yakın Çevre Açısından Etkisine İlişkin Görüşleri	119
Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmaları	
Sırasında Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşleri	123
Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler	127
Tartışma	127
Birinci alt probleme ilişkin tartışma	127
İkinci alt probleme ilişkin tartışma	128
Üçüncü alt probleme ilişkin tartışma	128

Dördüncü alt probleme ilişkin tartışma	129
Beşinci alt probleme ilişkin tartışma	130
Altıncı alt probleme ilişkin tartışma	131
Yedinci alt probleme ilişkin tartışma	132
Sekizinci alt probleme ilişkin tartışma	134
Dokuzuncu alt probleme ilişkin tartışma	135
Onuncu alt probleme ilişkin tartışma	136
On birinci alt probleme ilişkin tartışma	137
On ikinci alt probleme ilişkin tartışma	138
On üçüncü alt probleme ilişkin tartışma	138
On dördüncü alt probleme ilişkin tartışma	140
On beşinci alt probleme ilişkin tartışma	141
Sonuç	143
Öneriler	145
Uygulayıcılar için öneriler	145
Araştırmacılar için öneriler	146
Kaynakça	147
Ekler	162
Ek A: Araştırma İzin Belgesi	163
Ek B: Görüşme Formu	164

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	72
2	Öğretmenlerin Öğrenci Kulüplerine İlişkin Genel Görüşleri	77
3	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Genel Görüşleri	82
4	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri	86
5	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri	90
6	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	94
7	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	98
8	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri	100
9	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri	103
10	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri	105
11	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri	109
12	Öğretmenlerin Öğrenci Kulüp Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri	112
13	Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri	115

14	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarında Aile Desteğine İlişkin Görüşleri	118
15	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarının Öğrenci, Öğretmen ve Yakın Çevre Açısından Etkisine İlişkin Görüşleri	120
16	Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmaları Sırasında Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşleri	123

Kısaltmalar Listesi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

METK: Milli Eğitim Temel Kanunu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

THU: Topluma Hizmet Uygulamaları

Bölüm I: Giriş

Çalışmanın bu bölümünde, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, varsayımları, tanımları ile ilgili alan yazına değinilmiştir.

Problem Durumu

Öğrencilerin sosyalleştiği ilk kurum olarak okullar, sadece akademik bilgilerin aktarıldığı değil, aynı zamanda ders dışı etkinliklerle öğrencilerin yetenek ve ilgi alanlarının geliştirildiği, sosyalleştikleri, olumlu davranış kazandırılmasının beklendiği kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda okullar, akademik öğretimin yanı sıra sosyal etkinlikler ve ders dışı etkinlikleri planlayıp gerçekleştirme sürecinde de sorumluluk taşımaktadırlar. Diğer bir deyişle okulların öğretim işlevini dersler, eğitim işlevini sosyal etkinlikler ile bütünleştirerek yürüttükleri söylenebilir. Sosyal etkinliklere katılım öğrencilere, yeteneklerini geliştirebilme ve beceri kazanma fırsatı sunmaktadır. Sosyal etkinlikler, toplum yaşantısında oldukça önemli yer tutan kişisel ve sosyal becerilerin geliştirilmesine aracılık etmekte, öz saygı, öz kontrol, farkındalık gibi psiko-sosyal yönlerden öğrenci gelişimine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, okullarda sosyal, sanatsal, bilimsel, sportif faaliyetlere yer verilmesi ve bunların etkili olarak yürütülmesi önemli görülmektedir.

Öğretimin ilk ve temel basamağı olan ilkokul, toplumsallaşma sürecindeki çocuk için yeni bir sosyal çevreyi ifade etmektedir (Yavuzer, 2004). Toplumsallaştırma süreci bir nevi bireyi topluma uydurma süreci, diğer bir deyişle bireyin sosyalleşmesini sağlama süreci olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla, bu süreç içerisindeki bireyin, yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için, o toplumun sosyo-kültürel değerlerini benimsemesi gerekmektedir (Atılğan ve Ördekci, 2014). Sosyalleşme süreci bireyin yaşantısında aile ile başlayan ve hayat boyu süren bir öğrenme sürecidir. Hızla gelişen bilim ve teknoloji kaynaklı toplumsal değişim ve mevcut kültürel birikimin artması gibi farklı nedenlerden dolayı, günümüzde çocuğun topluma uyum sürecinde yalnızca ailenin yeterli olması mümkün değildir. Dolayısıyla okullar,

aileden sonra çocuğa gerekli toplumsal normları ve kalıpları öğretme, etkileşimler sayesinde çocuğu topluma uyumlu bir hale getirme işlevlerini yerine getirmektedir (Doğan, 2010; Hoşgörür ve Taştan, 2008). İlkokul kademesinde verilen eğitimin asıl işlevi çocuğu hayata hazırlamak olduğundan, çocukların toplumla bütünleşmelerini ve kendi yaşantılarını düzenlemelerini sağlayan tüm bilgi ve becerilerin bu kademedeki kazandırılması önemlidir (Okutan, 2003). Dolayısıyla, okullarda, öğrencilerin akademik başarıları kadar, bireysel ve sosyal becerilerini geliştirmeleri için gerekli ortamları sağlaması açısından, sosyal etkinlik çalışmaları, amaca uygun olarak etkili bir şekilde gerçekleştirilmelidir (Akar ve Nayır, 2015). Bu anlamda, ilkokullar, sosyal becerilerin geliştirilmesinde ve öğrencilerin hayata hazırlanmasında önemli bir işlevi yerine getirmekle sorumludur.

İlkokullarda sosyal etkinlikler, “Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği” ile ilişkili yürütülen etkinlikleri kapsamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). 2017 yılında yürürlüğe giren yönetmelikte belirtilen amaç;

(...) her tür ve seviyedeki resmî ve özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında; öğretim programlarının yanında öğrenci ve kursiyerlerde özgüven ve sorumluluk duygusu geliştirmeye, yeni ilgi alanları oluşturmaya, millî, manevî, ahlaki, insanî ve kültürel değerleri kazandırmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti kapsamındaki sosyal etkinliklerin usul ve esaslarını düzenlemektir. (MEB, 2017, s. 1)

İlgili yönetmelik kapsamında ilkokullarda sosyal etkinlikler, sınıf öğretmenlerinin rehberliğinde; öğrenci kulüpleri kurarak ve toplum hizmeti çalışmaları gerçekleştirerek yürütülmektedir. Sosyal etkinlikler kapsamında gerçekleştirilecek etkinlikleri planlamak ve koordine etmek amacı ile okullarda sosyal etkinlik kurulunun oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, öğrencilerin sosyal etkinlikler kapsamında seçtiği öğrenci kulübünün, katıldığı toplum

hizmetlerinin, yaptığı çalışmaların ve bunlara ilişkin verilen belgelerin, e-Okul sisteminde yer alan Sosyal Etkinlik Modülüne işlenmesi gerekmektedir.

Yürürlükte olan yönetmeliğe adını veren sosyal etkinlikler, öğrenci kulübü etkinlikleri ile toplum hizmeti etkinlikleri çerçevesinde yürütülmektedir. Bu doğrultuda eğitim kurumlarında kurulan öğrenci kulüpleri; her türlü bilim, sanat, spor ve kültür alanlarında çalışma yürütülen öğrenci gruplarını, toplum hizmeti ise; öğrencilerin seviyelerine uygun olarak toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla afet ve acil durum, çevre, eğitim, spor, kültür ve turizm, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında gerçekleştirecekleri çalışmaları ifade etmektedir (MEB, 2017). İlgili yönetmeliğe göre, içinde; bilim-fen ve teknoloji, bilinçli tüketici, çocuk hakları, değerler, kültür ve edebiyat, tiyatro, halk oyunları, satranç, yeşili koruma, izcilik, spor, meslek tanıtma gibi birçok konunun yer aldığı toplam 44 öğrenci kulübü kurulması önerilmektedir (MEB, 2017). Aynı zamanda okulun ihtiyacına göre bazı kulüpler çıkarılabilmekte, konuları yakın olan kulüpler birleştirilerek yeni kulüpler kurulabilmekte ve önerilen kulüpler dışında farklı konularda da öğrenci kulüpleri oluşturulabilmektedir. Toplum hizmeti kapsamında yapılacak çalışmalar, ilgili paydaşların da görüşleri alınarak sosyal etkinlikler kurulu tarafından belirlenmekte ve gönüllülük esasına bağlı olarak yürütülmektedir.

İncelendiğinde resmi yönetmelik ile yazılı olarak, okullarda yürütülecek sosyal etkinliklerin amaç, süreç, işleyiş, görev dağılımı ve sonuçların değerlendirilmesi anlamındaki usul ve esasları içeren, uygulamaya yönelik bir çerçeve sunulduğu görülmektedir. Ancak öğrenci, okul çevresi ve toplum açısından önem taşıyan bir eğitim faaliyeti sayılabilecek bu çalışmaların, yazılı metinlerdeki gibi işleyemediği ve uygulamada çeşitli sorunlar yaşandığı yönünde görüş ve bulgular karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar kapsamında bu çalışmada, ilkokullardaki öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerine başvurmak, mevcut durumu saptamak, karşılaşılan sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda ortaya konacak bulguların öğrencilere, eğitimcilere ve alan yazına olumlu yönde katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın esas amacı, “İlkokullarda gerçekleştirilen öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusunun yanıtını aramaktır. Araştırmanın esas amacına paralel olarak şu sorulara cevap aranmaktadır:

Öğretmenlerin;

1. Öğrenci kulüplerine ilişkin genel görüşleri nelerdir?
2. Toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin genel görüşleri nelerdir?
3. Öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğrenci kulübü çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Toplum hizmeti çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin önerileri nelerdir?
10. Toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin önerileri nelerdir?
11. Öğrenci kulüp faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?

12. Toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?
13. Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında aile desteğine ilişkin görüşleri nelerdir?
14. Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
15. Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Araştırma konusu olan öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları kavramları üzerine uluslararası alanda pek çok bilimsel çalışmanın yapıldığı, bunun yanında özellikle son yıllarda ulusal alanda da konuya yönelik çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Yapılan bilimsel araştırmalarda mevcut iki kavram ayrı ayrı ve farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek ele alınmış, farklı gruplar ile çalışılmıştır. Özellikle temel eğitim basamağında toplum hizmeti kavramına ait kısıtlı sayıda çalışmaya rastlanmakta, bu da ilgili kavrama dair daha fazla çalışma yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

Toplum hizmeti kavramına ait ilgili literatür incelendiğinde temel eğitim düzeyinde yapılan çalışmaların bir kısmının toplum hizmeti çalışmalarının yapılışı ve belirlenen niteliklerin kazanımına yönelik olduğu; bir kısmının ise bu uygulamaların başka değişkenlerle ilişkilerine odaklanan çalışmalar olduğu görülmektedir. Yükseköğretim düzeyinde ise konuyla ilgili yapılan çalışmalar farklılık içerse de genellikle, uygulanan dersin işlenişi, süreci ve kazandırdığı niteliklere yönelik sıklıkla öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymaya odaklanılmaktadır. Ancak söz konusu uygulamalara okullarda rehberlik eden öğretmenlerdir. Bu anlamda uygulamalara öğretmenlerin nasıl yaklaştığı, etkinliklerin okullarda uygulanması aşamasında nasıl bir sürecin işlediği, bu uygulamaları öğretmenlerin nasıl değerlendirdiği diğer bir ifadeyle toplum hizmeti uygulamalarına yönelik öğretmenlerin genel görüşlerinin

belirlenmesi, söz konusu etkinliklerin planlanması ve geliştirilmesi bağlamında önem taşımaktadır.

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları kapsamında amaçlanan niteliklerin kazandırılması, etkinliklerin hazırlanması ve etkili olarak yürütülmesinde öğretmenlere önemli roller düşmektedir. Bu anlamda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkililiği, amaçlarına ulaşma düzeyi, yönetmelikte belirtilen amaçlara okuldaki pratiklerin uyup uymadığı, olası avantajlar, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri konusunda öğretmen görüşleri önem taşımaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde Türkiye’de ilkokullarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülemediği görülmektedir (Eroğlu, 2008; Köprübaşı, 2014; Onay, 2012; Şahin, 2015; Yiğit, 2008). Gerçekleştirilen araştırmanın, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının amaçlarına ulaşması ve geliştirilmesi kapsamında bu çalışmalarda karşılaşılan sorunları tanıtarak, sorun çözme bilincini oluşturmada, çözüm önerilerini paylaşarak, çözüm yöntemlerini çeşitlendirmede, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının yararları ve gerekliliğini göstererek, bu çalışmaların önemsenmesi ve desteklenmesinde yönetici, öğretmen ve öğrencilere katkı sunacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin okulda ve okul dışında gerçekleştirilen her tür sosyal etkinlik ve proje çalışmalarına ne düzeyde katıldıklarını belirlemek, katılım kayıtlarını tutmak ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla MEB tarafından “Sosyal Etkinlik Modülü” uygulamaya koyulmuştur. Bu modül aracılığıyla öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler belirlenen 131 kategori üzerinden takip edilip değerlendirilmektedir. Çalışmalardaki öğrenci katılımını modül aracılığıyla belirleyecek, takip ve değerlendirme çalışmalarına hizmet edecek bir yapı oluşturulmuştur. Öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımlarına ilişkin “Sosyal Etkinlik Modülü” ile kaydedilen veriler, “2023 Eğitim

Vizyonunda” belirtilen “e-Portfolyo” uygulaması için alt yapı oluşturacağından bu kapsamda yürütülen öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları önem taşımaktadır (MEB, 2019).

İlkokullarda sosyal etkinlik çalışmaları, Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’ ne bağlı olarak, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları kapsamında yürütülmektedir (MEB, 2017). Ancak ilgili yönetmelikten de anlaşıldığı üzere birlikte sosyal etkinliklerin kapsamını oluşturan bu iki uygulamanın birlikte değerlendirildiği çalışmalar oldukça az sayıdadır. Bu anlamda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti uygulamalarını birlikte ele alan bu çalışmanın literatürde ilk örneklerden biri olacağı düşünülmektedir. Gerçekleştirilen bu araştırmadan sonra bu iki konuyu birlikte ele alarak yapılacak bilimsel araştırmalarda araştırmacılar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında toplanan verilerle sınırlıdır.
- Araştırma Çanakkale merkez ve ilçelerinde görev yapan öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.
- Araştırma Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak yapılan değerlendirmelerden edinilen veriler ile sınırlıdır.

Varsayımlar

- Araştırmanın dayandığı varsayımlar şunlardır:
- Araştırmaya katılan öğretmenler gerçek görüş ve önerilerini belirtmişlerdir.
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, amaca uygun verilerin toplanmasında yeterlidir.

Tanımlar

Sosyal Etkinlik: Öğrenci kulübü çalışmaları ile toplum hizmeti çalışmalarını ve bu çalışmalar haricindeki ders dışı etkinlikleri,

Öğrenci Kulübü: Eğitim süresince sosyal, bilim, sanat, kültür ve spor içerikli her türlü çalışmayı eğitim kurumu içinde veya dışında gerçekleştiren öğrenci gruplarını,

Toplum Hizmeti: Öğrencilerin seviyelerine uygun olarak toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla afet ve acil durum, çevre, eğitim, spor, kültür ve turizm, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında gerçekleştirecekleri çalışmaları ifade etmektedir (MEB, 2017).

İlgili Alanyazın

Çalışmanın bu bölümünde öğrenci kulübü ve toplum hizmeti hakkında ulusal ve uluslararası düzeyde yapılmış olan geçmiş bilimsel çalışmalar paylaşılmıştır.

Öğrenci kulübü ile ilgili alanyazın. Karslı (2006), ilköğretim okullarının birinci ve ikinci kademelerinde yapılan sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilerin yöneticilik niteliklerinin gelişmesine katkısını incelemeye yönelik 140 öğretmen ve yöneticiyle gerçekleştirdiği araştırma sonucunda, sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilerin yöneticilik niteliklerini geliştirmede orta derecede katkı sağladığını tespit etmiştir.

Hoffmann, Sussman, Unger ve Valente (2006), yaptıkları çalışmada kız (n=4.495) ve erkek (n=5.398) ergenlerde ders dışı etkinliklere katılımın alkol kullanımı üzerindeki etkilerini cinsiyet ve okul değişkenlerine göre incelemiştir. Araştırma sonucunda daha az ergenin bulunduğu küçük okullarda sportif olmayan etkinlikler ile alkol kullanımı arasındaki negatif ilişkinin erkekler arasında daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Ders dışı faaliyetlere katılım ile alkol kullanımı arasındaki pozitif ilişkinin sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki kızlar ile sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Özkaptan (2007), okullarda sosyal kulüp etkinliklerinin rekreasyonel açıdan değerlendirilmesine yönelik 13-18 yaş arası 500 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada, sosyal kulüp çalışmalarının devlet okullarında hedeflerine ulaşmadığı, özel okullarda ise, çalışmaların büyük çoğunlukla sosyal kulüpler yönetmeliği kapsamındaki hedeflere ulaştığı sonucuna varmıştır. Araştırma sonucunda, boş zamanları değerlendirme konusunda özel ve devlet okulları karşılaştırmasında manidar düzeyde farklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Koçinalı (2008) tarafından öğrencilerin eğitsel kulüplere bakışını belirlemeye yönelik 343 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, kulüpleri olumlu bulan öğrencilerin olumsuz bulan öğrencilerden daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Ancak, araştırma sonucunda kulüpleri önemsiz bulan öğrenci sayısının da oldukça fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Eroğlu (2008), ilköğretim okullarında yürütülen sosyal kulüp çalışmaları sırasında karşılaşılan sorunları belirleme ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini ortaya koymaya yönelik araştırmasını 87 kulüp rehber öğretmeni, 46 kulüp yöneticisi olan öğrenci ve 21 okul yöneticisi olmak üzere toplam 154 kişi ile gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmada katılımcılar ve ailelerin kulüplere ilişkin bilgi eksikliği olduğu, kulüplerin çok fazla önemsenmediği ve gerçekleştirilen etkinliklerin çoğu zaman evrak üzerinde kaldıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, okullarda sosyal kulüp çalışmalarının etkili bir şekilde yapılmadığı ve bu konuda birçok çözüm önerisinin sunulduğu paylaşılmıştır.

Kılıçarslan (2009), öğretmenlerin eğitici kulüp çalışmalarına ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik olarak 315 öğretmenin bazı değişkenlere göre görüşlerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda kulüp çalışmalarına yönelik öğretmen tutumlarının cinsiyet ve branş değişkenine göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Peguero (2010) tarafından öğrencilerin okul temelli ders dışı etkinliklere katılım düzeylerini bazı değişkenlere göre belirlemeye yönelik 10. sınıftaki 1.628 Latin öğrenci ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, Latin öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımının yüksek olduğu bilgisi raporlanmıştır. Araştırma sonucunda, coğrafik karakter özelliği taşıyan ve özellikle göç alan bölgelerde yaşayan öğrencilerin İngilizce öğrenmek için de okul temelli ders dışı etkinliklere katıldıkları bilgisi paylaşılmıştır.

Ulucan, Yaprak ve Kırnık (2010), araştırmalarını öğrencilerin kulüp çalışmalarına ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik olarak 312 ilköğretim öğrencisi üzerinde yürütmüştür. Çalışma sonucunda öğrencilerin; öğrenci kulüplerinde kendini geliştirme fırsatına sahip oldukları, etkinlikler sayesinde ilgi ve yetenek alanlarına dair çalışma yapma isteklerinin arttığı, yeni çalışmalar gerçekleştirmeye istekli oldukları fakat okul ve velilerden gereken yardımı göremedikleri rapor edilmiştir.

Yaman (2011), meslek liselerinde öğrenim gören 6 kız, 6 erkek toplam 12 öğrenci ile sosyal kulüplerin işlevselliğini öğrenci görüşleri doğrultusunda belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin derslerin zorunlu atmosferinden uzaklaşarak eğlenme ve kendini geliştirme amacıyla sosyal kulüplere katıldığı sonucuna varmıştır.

Gökyer ve Zincirli (2011), kulüp kapsamındaki etkinliklerin uygulanması hakkında kulüp rehber öğretmenini ve öğrencilerin algılarını belirlemeye yönelik toplam 395 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada bazı kulüplerin bazı okullarda hiç kurulmadığını, bazı kulüplerin ise kurulduğu halde öğrenci temsilcisinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda, kulüp çalışmalarının etkili ve verimli geçmediği, danışman öğretmenlerin öğrencileri dahi tanımadığı rapor edilmiştir.

Bloomfield ve Barber (2011), “Ders Dışı Etkinlikler Sürecinde Gelişimsel Deneyimler ve Avustralya Ergenlerinin Benlik Kavramı: Özellikle Dezavantajlı Okullardaki Ergenler İçin” adlı çalışmalarında ders dışı etkinliklere katılım sürecinin ergenler için bir dizi pozitif kişilik ve kişilerarası gelişimsel deneyimler sağladığını ortaya koymuşlardır. Araştırma, Avustralyalı gençlerde daha olumlu bir benlik kavramı geliştirmeye yönelik olarak ders dışı aktiviteler sırasında gelişimsel deneyimlerin meydana gelip gelmediğini ve bu gelişimlerin dezavantajlı okullardaki gençler için özellikle belirgin olup olmadığını incelemeye yönelik olarak 26 farklı liseden 1.504 ergen üzerinde yürütölmüştür. Araştırma sonucunda ders dışı etkinliklere katılan

düşük sosyo-ekonomik statüdeki okullarda öğrenim gören ergenlerin sosyal benlik kavramı gelişiminin herhangi bir ders dışı etkinliğe katılmayan benzer sosyo-ekonomik statüdeki okullardan ergenlere göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda ders dışı etkinliklere katılım süreci ile öz-değer, sosyal ve akademik benlik kavramları arasındaki olumlu ilişkinin düşük sosyo-ekonomik statüde olan öğrenciler bakımından pozitif yönde daha belirgin olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Çalışma sonunda, ders dışı etkinlikler tarafından sağlanan gelişimsel deneyimlerin ergen gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Onay (2012) araştırmasını ilkokullardaki öğrenci kulübü çalışmalarının etkililiğine yönelik olarak 27 öğretmen, 941 öğrenci, 408 veli ve 8 yönetici olmak üzere toplamda 1.384 kişi üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda, ilköğretim okullarındaki eğitsel kulüp uygulamalarının etkin olarak faaliyet gösteremediği belirlenmiştir.

Karakaya (2012) araştırmasını ilköğretim okullarındaki eğitici kol çalışmalarının amaçlarına ulaşmalarındaki yeterlilik düzeylerini belirlemeye yönelik olarak 131 öğretmen üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda sosyal kulüplerin öğrencilerin çevreye uyumlarında ve kişisel yeteneklerini geliştirmede etkili olduğu görüşünün araştırmaya katılan öğretmenlerce ağırlıklı olarak ifade edildiği paylaşılmıştır.

Hancock, Hyjer Dyk ve Jones (2012), ders dışı etkinliklere katılımın ergenlerin liderlik becerileri üzerindeki etkilerini çeşitli değişkenlere göre incelemeye yönelik 720 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda etkinliklere katılım gösteren kız ve erkek öğrencilerin daha olumlu liderlik becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularına göre, gençlerin ders dışı etkinliklere katılım rolleri ile ebeveyn ve diğer yetişkinlerin desteğinin liderlik becerileri üzerinde olumlu etkilere sahip oldukları paylaşılmıştır.

Döş ve Kır (2013), sosyal etkinliklerin önemine dikkat çekmek, daha işlevsel çalışmaların yapılmasına ve idare edilmesine yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirlemek

amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarını 23 öğretmen üzerinde yürütmüşlerdir. Araştırma bulgularına göre, sosyal etkinlik çalışmalarının öncelikli olarak öğrencilerde kişisel ve sosyal becerileri desteklediği, sorumluluk alma konusunda olumlu yönde etkisi bulunduğu belirtilmiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin etkinliklere yeterli katılımının sağlanması ve söz konusu etkinliklerin çocukların yaşına uygun şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlam ve Yayla (2014) tarafından ilköğretim okullarında gerçekleştirilen öğrenci kulüplerinin işlevlerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla 412 öğretmen ile gerçekleştirilen çalışmada, öğrenci kulüplerinin işlevselliğine dair öğretmenlerin orta düzeyde olumlu görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğretmenlerin bu görüşlerinde cinsiyet, uzmanlık alanı, çalışma yılı, mezun olunan okul, gerçekleştirilen etkinliklerde yer alma ve bir topluma hizmet çalışmasına katılma değişkenleri açısından manidar düzeyde farklılaşma bulunmakta iken, öğrenim durumu açısından manidar bir fark bulunmadığı rapor edilmiştir.

Akar ve Nayır (2015) tarafından ilköğretim okulları ve liselerde uygulanan sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğine ilişkin var olan durumu öğrenci görüşlerine dayalı olarak ortaya çıkarmaya yönelik 1574 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada, sosyal kulüp çalışmaları lise öğrencilerince etkisiz bulunurken, ilköğretim öğrencilerince etkili bulunmuştur. Araştırma sonucunda öğrenci görüşleri arasında öğretim kademesi ve sınıf düzeyine göre anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaman ve Ersal (2015), ortaöğretimdeki öğrencilerin kulüplerin işleyişinde yaşadığı sorunları belirlemeye yönelik 305 lise öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda eğitsel kulüplerin planlanması, yürütülmesi, yönlendirme, maddi kaynakların ve imkânların yetersizliği gibi konularda sorunlar yaşandığını rapor etmiştir.

Birtürk (2015), sosyal kulüplerin ilkokullardaki işlevselliğini ortaya koymaya yönelik 273 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada cinsiyet, istenen sosyal kulüplerin açılma durumu, okulun kulüp çalışmalarının düzenli devam edip etmediği, uygun mekân değişkenlerine göre öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplarda manidar düzeyde farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sonuçlara göre sosyal kulüplere olumlu tutum bağlamında, anlamlı düzeyde farklılıkların istediği kulüp açılan öğrenciler ile istediği kulüp açılmayan öğrenciler arasında istediği kulüp açılan öğrenciler lehine olduğu paylaşılmaktadır. Benzer şekilde kulüplere karşı olumlu tutum bağlamında, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılığın olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sosyal kulüp çalışmalarına karşı daha ilgili ve olumlu bir tutum içerisinde oldukları bilgisi paylaşılmıştır.

Gögebakan (2016), liselerdeki sosyal kulüplerin yapısını ve etkililiğini belirlemeye yönelik olarak 560 öğrencinin bazı değişkenlere göre görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal kulüplerin yapısını ve etkililiğini değerlendirmeye yönelik öğrencilerin orta düzeyde olumlu görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sosyal kulüp çalışmalarının öğrenciler tarafından çok olumlu bulunmadığı gibi çok olumsuz da görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Polat (2017), ortaokullardaki sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğine yönelik yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerini kuramsal ve deneysel bir biçimde incelemeye yönelik araştırmasını 4 yönetici, 72 öğretmen ve 389 sekizinci sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 465 kişi üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda sosyal kulüplerin serbest zamanların değerlendirilmesine etkisi değişkenine göre yöneticiler sosyal kulüplerin çok etkili olduğu yönünde görüş bildirirken öğretmen ve öğrencilerin ise orta düzeyde etkili olduğu yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlaması yönünden yöneticiler çok etkili olduğu, öğretmen ve öğrenciler ise orta düzeyde etkili olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. Araştırma

sonucunda incelenen yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, fakülte türü, sosyal kulüp çalışma yılı, farklı sosyal kulüp çalışma sayısı ve okuldaki görev yılı değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar ortaya çıkmadığı rapor edilmiştir.

Vural (2018), okullardaki yönetici ve öğretmenlerin sosyal kulüp çalışmalarına yönelik tutumlarını belirlemek için gerçekleştirdiği karma araştırmada, araştırma örneklemini nicel veriler için basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 600, nitel veriler içinse 208 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel verileri incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 23'ünün sosyal kulüplerin etkinliklerine öğrenci katılımını yeterli buldukları, 185 öğretmenin ise yetersiz bulduğu bilgisi raporlanmıştır. Sosyal kulüplerin etkinliklerini yeterli bulan öğretmenler, sosyal kulüp faaliyetlerinin öğrencilere bireysel, sosyal ve akademik alanlarda katkı sağladığını belirterek bu çalışmaların amacına ulaştığı görüşünü belirtmişlerdir. Yetersiz gören öğretmenler ise öğretmen, öğrenci ve imkan kaynaklı alanlarda olumsuzluklar olduğu, müfredat yükünün fazlalığı, okul yönetimlerinin yetersiz desteği, tanıtım ve yönlendirme eksikliği gibi sebeplerle sosyal kulüplere katılımın yetersiz olduğu yönünde görüşlerini belirtmişlerdir.

Toplum hizmeti ile ilgili alanyazın. Simons ve Clearly (2006) tarafından Topluma Hizmet Uygulamaları (THU) dersinin öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri ve öğrenmeleri üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik 142 lisans öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin öğrencilerin akademik öğrenmelerine, sosyal ve kişisel gelişimlerine büyük katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğu, bu dersin toplumla ilgili kişisel bilgilerini arttırdığı ve algılarını değiştirdiği yönünde görüş bildirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin topluma karşı olan algılarının değiştiği, farklı kültürlerden gelen bireylerle sosyal iletişime geçmeyi öğrendikleri, kültürel farklılıklara karşı daha fazla hoşgörülü davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Reinders ve Youniss (2006), okul temelli Topluma Hizmet Uygulamalarının öğrencilerin gelecekte gönüllü olarak katılmak istedikleri sivil etkinliklere yönelik etkilerini belirlemek amacıyla 603 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda Topluma Hizmet Uygulamalarının öğrencilerin toplumsal etkinliklere katılımına katkı sağladığı ve öğrencilerin yararlı davranış sergileme eğilimlerini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma sonucunda, Topluma Hizmet Uygulamalarının sadece hayırseverlik temelinde düşünülmemesi, toplumsal eşitsizliği gidermeye yönelik olarak da katkı sağlaması gerektiği rapor edilmiştir.

Tomkovick, Lester, Flunker ve Wells (2008) tarafından üniversitenin eğitim programında daha önce yer almış olan Topluma Hizmet Uygulamaları programının gelecekteki Topluma Hizmet Uygulamaları programına olan etkilerini belirlemeye yönelik 131 mezun öğrenci ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda geçmişte topluma hizmet bağlamında kazanılan gönüllük davranışlarının, gelecekteki gönüllülük davranışlarını doğrudan etkilediği rapor edilmiştir.

Küçükoğlu ve Kaya (2009), THU dersinde gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin sosyal ve duygusal özellikleri üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik çalışmalarını 49 öğretmen adayı üzerinde yürütmüştür. Yapılan incelemede, ders sonunda öğretmen adaylarının yardımseverlik, iletişim becerileri, hoşgörülülük ve anlayışlı olma, çevreye karşı duyarlı olma ve sabır gibi duygusal özelliklerinde olumlu yönde artış olduğu sonucuna varılmıştır.

Kenary (2009), Topluma Hizmet Uygulamaları deneyimi geçiren lisans öğrencilerinin liderlik davranışlarına ilişkin algılarını belirlemeye yönelik 25 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda Topluma Hizmet Uygulamaları deneyimlerinin öğrencilerin liderlik davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Gallant, Smale ve Arai (2010), lise öğrenimleri sırasında zorunlu Topluma Hizmet Uygulamalarına katılan lisans öğrencilerinin sosyal sorumluluk ve gönüllük ile ilgili

tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalarını 865 lisans öğrencisi üzerinde yürütmüşlerdir. Çalışma sonucunda, geçmişte Topluma Hizmet Uygulamaları bağlamında nitelikli deneyimler geçiren öğrencilerin sosyal sorumluluk ve sivil katılım ile ilgili tutumlarında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, Topluma Hizmet Uygulamaları' na lisans öğrenimlerinde katılıp çeşitli deneyimler geçiren öğrencilerin, lisans öğrenimlerinde deneyim geçirmeyen öğrencilere göre oldukça verimli kazanımlar elde ettikleri belirlenmiştir.

Mercer (2010), toplumsal yaşamdan kaynaklanan sıkıntılara karşı lisans öğrencilerinin dayanma düzeyini Topluma Hizmet Uygulamaları yoluyla belirlemeye yönelik yarı deneysel araştırmasını 210 öğrenci üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda, Topluma Hizmet Uygulamaları kursuna katılan ve deney grubunu oluşturan lisans öğrencilerin dayanıklılık düzeyi ile Topluma Hizmet Uygulamaları kursuna katılmayan ve kontrol grubunu oluşturan lisans öğrencileri arasında manidar düzeyde farklılık bulunmadığı rapor edilmiştir.

Elma vd. (2010), THU dersine ilişkin öğrenci algılarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarını THU dersini alan 415 öğretmen adayı üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonuçları genel olarak incelendiğinde katılımcıların THU dersine yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan incelemede, cinsiyet değişkeni açısından sosyalleşme alt boyutu ile ilgili olarak katılımcı algılarında manidar düzeyde fark bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda kadın katılımcıların sosyalleşme alt boyutu ile ilgili algılarının, erkek katılımcılara nazaran olumlu olduğu rapor edilmiştir.

Küçükoğlu, Kaya, Bay, Taşgın ve Ozan (2010) tarafından hizmet ederek öğrenme deneyimine katılan öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları (THU) sürecinde kazanılması beklenen temel nitelikler açısından algılarını belirlemeye yönelik gerçekleştirilen çalışma 123 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Yapılan incelemede, THU dersinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde çözüm bekleyen sorunlar

bulunduğu rapor edilmiştir. Çalışma sonucunda, THU dersinin var olan işleniş süreci ile hizmet ederek öğrenme anlayışına uygun yürütülmediği, bu nedenle uygulamadan beklenen sosyal, akademik, duyuşsal ve mesleki kazanımların tam anlamıyla gerçekleşmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2011) tarafından eğitim fakültelerinde verilen THU dersinin değerlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen çalışma 20 öğretim elemanı ve 39 öğretmen adayı olmak üzere toplam 59 kişi üzerinde yürütülmüştür. Çalışmada ulaşılan bulgulara göre; katılımcıların büyük çoğunluğunun THU dersini amaç yönünden faydalı olarak gördükleri, diğer yandan uygulama ve planlama süreçlerinde problemlerin olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Aynı zamanda bu dersin daha verimli yürütülebilmesi için bu dersi alan öğrencilerin ilgileri yönünde THU çalışmalarında yer almaları gerektiği görüşü de paylaşılan bir diğer bilgidir.

ARGE (2011) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim okullarındaki öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının uygulanma düzeylerini belirlemek amacıyla 100 öğretmene görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda danışman öğretmenlerin neredeyse tamamının çalışmalara yönelik herhangi bir değerlendirme yapmadıkları ve okul yönetimlerine de herhangi bir rapor teslim etmedikleri, velilerin büyük çoğunluğunun ise çalışmalara destek vermediği, kulüp temsilcilerinin ise yapılan çalışmalarda aktif olmadıkları ve danışman öğretmenlerin %75' inin bu çalışmaları kendilerinin yaptıkları tespit edilmiştir.

Coşkun (2012) tarafından THU dersinin değer kazanımına etkisini incelemeye yönelik gerçekleştirilen çalışma 62 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Yapılan incelemede, THU projelerinin öğrencilere değer kazandırdığı rapor edilmiştir. Çalışma sonucunda, THU projeleri yoluyla öğrencilerin kişisel ve toplumsal birçok değerlerinde belirgin bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arı vd. (2015) tarafından yapılan araştırma, ortaokullarda gerçekleştirilen toplum hizmeti çalışmalarıyla ilgili öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla ortaokulda görev yapan ve proje kapsamında yapılan etkinliklere katılan 21 branş öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, toplum hizmeti çalışmalarının öğrencilerde ortak bir davranış biçimi sergilemeyi kolaylaştırdığı, bu tarz çalışmaların öğrenciler için faydalı olduğu ve öğrencilerde bilinç ve farkındalık artışı sağladığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler, araştırma kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara yönelik aile katılımının sağlanması, etkinliklerin farklı yerlerde ve farklı malzemelerle yapımı gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Gömleksiz ve Kılınç (2015) tarafından ortaokul öğretmenlerinin öğrenci kulübü çalışmaları bünyesinde yürütülen toplum hizmeti etkinliklerine dair görüşlerini belirlemeye yönelik 25 öğretmen ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, kulüp kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmaların özellikle çocukların sosyalleşmesinde ve çevreyle işbirliğine yönlendirilmesinde etkili olmaları nedeniyle araştırmaya katılan öğretmenlerce önemli ve gerekli görüldükleri belirtilmiştir.

Çetinkaya (2018) yaptığı araştırmada, THU faaliyetlerinin, öğrencilerde sosyal beceri gelişimi ve öz yeterlilik algıları açısından oluşturduğu etkiyi incelemiştir. Örneklemi 135 öğretmen adayının oluşturduğu araştırma, karma araştırma deseni kapsamında yürütülmüştür. Çalışmanın nicel verileri incelendiğinde, THU'ya katılan öğrencilerin öz yeterlilik inançları ile sosyal becerileri açısından olumlu yönde gelişme gösterdikleri bilgisi raporlanmıştır. Ancak, çalışmanın nitel verileri incelendiğinde bu olumlu gelişimin yalnızca THU'dan kaynaklı olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, THU dersi kapsamında sosyal beceri ve öz yeterlilik geliştirmek için öncelikli olarak bu dersin planlamasının etkili şekilde yapılması gerektiği bilgisi rapor edilmiştir.

Ulusal düzeyde ilgili alanyazın incelendiğinde; toplum hizmeti kapsamında yapılan çalışmaların daha çok lisans düzeyinde, THU kapsamında daha çok eğitim fakültesindeki öğretmen adayları öğrencilerle ve öğretim elemanlarıyla gerçekleştirilen çalışmalar olduğu görülmektedir. Üniversitelerde verilen THU' nun değerlendirilmesini, çeşitli değişkenlere göre etkisini ve ne derece etkili yürütüldüğünü konu edinen çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Özdemir ve Tokcan (2010) tarafından öğretmen adaylarının katılımı ile yapılan çalışmada Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Benzer şekilde Arcagök (2011) ve Ekşi (2012) öğretim elemanları, öğretmen adayları, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları yöneticilerinin katılımı ile yaptığı çalışmada Topluma Hizmet Uygulamaları' nın değerlendirilmesini konu edinmiştir. Ercin (2011) çalışmasında, THU kapsamında öğretmen adayları öğrenciler ve öğretim elemanlarının bilgi, beceri ve deneyimlerini incelemiştir. Kartal' ın (2015) çalışmasında öğrencilerin THU' ya yönelik algıları incelenmiş, Berberoğlu (2017) tarafından, eğitim fakültelerindeki THU dersinin işlenişine öğrencilerin katılımını konu edinen bir araştırma yürütülmüştür.

Topluma Hizmet Uygulamaları kapsamında yapılan çalışmalar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun Topluma hizmet dersini konu edindiği ve eğitim fakültelerinde öğretmen adayları üzerinde yürütüldüğü görülmektedir. Ancak ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde uygulanan toplum hizmeti çalışmalarını konu edinen ve öğretmenler üzerinde yürütülen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Bölüm II: Kavramsal Çerçeve

Araştırmanın bu bölümünde kavramsal çerçeveyi oluşturan “Öğrenci Kulübü” ve “Toplum Hizmeti” kavramları ele alınmıştır.

İlköğretimin Yapısı ve İşlevleri

Temel eğitim, çocukların içerisinde yaşadığı toplumsal yapıya ayak uydurmaları ve hayatlarını toplumla uyumlu olarak sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı önemli bir eğitim basamağıdır. Birinci kademedeki verilen bu eğitimle çocuklara, okuma-yazma, okuduğunu kavrama, dört işlem, toplumsal yapı ve doğa olaylarına ilişkin genel bilgiler kazandırılmaktadır. Temel eğitim basamağında edinilen bu bilgiler sonraki öğrenmeler için ön koşul niteliğindedir. Bu anlamda, temel eğitimin diğer adıyla ilköğretimin nihai amacı çocuğu hayata hazırlamaktır (Okutan, 2003).

İlköğretim devletlerin ulusal, kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik gelişimleri açısından büyük önem taşımaktadır. İlköğretim, öğrencilerin yurttaşlık bilgisine sahip, topluma ve çağın gereklerine ayak uydurabilen, kendini geliştirebilen ve aynı zaman da ülkesinin de ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmasına katkı sağlayabilen bireyler olarak yetiştirilmesinde önemli bir yer teşkil etmektedir (Sarıbaş ve Babadağ, 2015).

İlköğretim, devlet tarafından tüm vatandaşlara parasız, zorunlu ve kesintisiz olarak sağlanan eğitim hizmetidir. İlköğretim, öğrencileri toplumun etkin birer üyesi haline getirmede ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve tutumları kazandırır. Aynı zamanda toplumsal amaçları ve değerleri kazandırmak suretiyle öğrencilerin toplumsal değerleri içselleştirmesini sağladığı aşikârdır (Yeşilyaprak, 2004).

Türkiye’de “1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu” nda (METK) yer aldığı şekliyle ilköğretim çağı; 6 - 14 yaş aralığında bulunan çocukların eğitimini kapsayan devlet okullarında parasız olarak verilen, tüm çocuklar için zorunlu bir öğretim basamağıdır. Mecburi ilköğretim

çağı çocuğun 6 yaşını bitirmesini takip eden yeni eğitim yılı ile birlikte başlar, 14 yaşına girmesi ile birlikte takip eden öğretim yılı bitiminde sona erer (Milli Eğitim Temel Kanunu [METK], 1973).

İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. (METK, 1973, md. 25)

Temel eğitimin yani bu çalışmada kast edilen ilköğretimin amaç ve görevleri;

Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek ve her Türk çocuğunu ilgi ve yetenekleri yönünden yetiştirerek hayat ve üst öğrenime hazırlamaktır. (METK, 1973, md. 23)

İlköğretim kademesi eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadır. METK’ da belirtildiği gibi ilköğretimde amaçlar ve görevler belirlenirken Milli Eğitim’in genel amaçları ile temel ilkelerine uygunluk esas alınır. Bu nedenle Milli Eğitiminin genel amaçlarını incelemek faydalı olacaktır. 1739 Sayılı Mili Eğitim Temel Kanunu’na göre;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın

başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. (METK, 1973, md. 2)

METK' da belirtilen genel amaçlardan ilki incelendiğinde Türk eğitim sistemi içindeki bireylerin öncelikli olarak kendi milli varlığını ve değerlerini bilmesi, tanınması ve bu değerleri içselleştirerek sahip çıkmasının amaçlandığı görülmektedir. Milletlerin devlet olarak varlıklarını sürdürmesinde sahip oldukları milli bilinci ve kültürel değerleri muhafaza ederek gelecek nesillere aktarması temel bir öge olarak ortaya çıkmaktadır. Türk eğitim sistemi ile milli bilince sahip, birey-devlet ilişkisini kavramış, tarihsel süreçlerin birikimiyle günümüze aktarılan değerlerin farkında olan, bireyler yetiştirmenin amaçlandığı öngörülmektedir. Devletin tarihsel sürecinden haberdar olan, özünü tanıyan, nasıl bir dünyada yaşadığını bilen bireyler kendilerini devletlerine daha yararlı hale getirebilmek için çaba gösterirler. Devletine ilişkin tüm görev ve sorumluluklarının bilincinde olan ve bu bilinci davranışlarına yansıtan

bireyler göstermiş oldukları çabayla bir yandan kendi refahlarını sağlarken, diğer yandan devletlerinin de çağdaş ve uygar devletler seviyesine ulaşmasını ve maddi- manevi sahip olunan her türlü birikimin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.

Türk eğitim sisteminin değerler çerçevesinde etkinleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda milli ve manevi değerlerini gözeten, sahip çıkan ve geliştirilmesi için çaba sarf eden aynı zamanda ailesini, yurdunu ve milletini seven bireyler yetiştirmenin amaçlandığı çıkarılmaktadır. Türk eğitim sisteminde, öğretim programlarının yanında söz konusu amaçları gerçekleştirmeye hizmet eden çalışmalar olarak sosyal etkinlikler karşımıza çıkmaktadır. Öğrenci kulüpleri ve toplum hizmeti bünyesinde gerçekleştirilen etkinlikler, bireylere kazandırdığı milli ve manevi değerler bakımından büyük önem teşkil etmektedir.

Her devlet sahip olduğu mevcut siyasal sistemi koruyarak, varlığını sürdürme amacı içerisindedir. Devletlerin bu amacı gerçekleştirilebilmesi için sahip olduğu siyasal rejimin ilkelerini vatandaşlarına benimsetmesi ve bir değer olarak içselleştirilmesini sağlaması gerekir. Bu süreçte öne çıkan en önemli araç ise eğitimidir. Devletler, toplumsal düzeni kurup sürdürmede eğitimin işlevlerinin bilincinde olarak eğitimin amaçları ve içeriği üzerinde etkili olmakta, eğitim sistemlerini istenilen hedeflere ulaştıracak şekilde düzenlemektedirler (Eraslan ve Babadağ, 2015).

Bireylerin devletle olan vatandaşlık bağı milli devletlerin temel esaslarından biridir. Vatandaşlık, birey ve devlet arasındaki bu bağın bilgi boyutunu ifade ederken, vatan sevgisi ise duygusal boyutunu ifade etmektedir. Türk eğitim sistemi ile bireye yalnızca bilgi vermek değil aynı zamanda bireyin iradesini milletin iradesiyle birleştirmek suretiyle vatanına ve milletine sevgi duyan bireyler olarak yetiştirmek hedeflenmiştir (Elban, 2015).

Okullarda gerçekleştirilen eğitim ve öğretim etkinlikleriyle bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasının ötesinde asıl amaçlanan öğrencilerin kişiliklerinin tam olarak

oluşmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmede okulda verilen dersler kısmen yeterli olacağından, bunu sağlayacak başka etkinliklere de ihtiyaç duyulmaktadır. Okul öğrencilerin toplumsallaşma, sosyalleşme ve yaşama hazırlanma sürecinde her ne kadar etkin olsa da öğretim programları yaşamda karşılaşılabilecek durumlara öğrencileri hazırlamak konusunda yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerin yaşantı kazanmaları, hayatta karşılaşılabilecek durumlara uyum sağlamaları ve karşılarına çıkan sorunlarla baş edebilmeleri için benzer durumları okulda yaşamaları gerekmektedir. Bu nedenle, öğrenciler toplum yaşamının gerektirdiği birtakım bilgi, beceri ve alışkanlıkları yaşayarak kazanmak için ders dışı etkinliklere katılmalıdırlar (Binbaşoğlu, 2000).

Okullar bireylere serbest zamanları değerlendirme olanaklarını sağladığı ölçüde bireylerin toplumsallaşmasına katkıda buldukları düşünülmektedir (Tezcan, 1994). Çağdaş bir okul programının, zorunlu derslerin yanında bedensel ve ruhsal sağlık için sunulan rehberlik çalışmaları ile öğrencilerin her türlü gelişimlerine destek veren sosyal ve kültürel etkinlikleri de içermesi gerektiği aşikârdır (Gültekin, 2007). 2005-2006 eğitim öğretim yılından başlanarak uygulamaya koyulan öğretim programıyla okullarda uygulanan dersler ve ders dışı etkinlikler daha da önemli bir hale gelmiştir. Özellikle ilkokullarda en çok yer verilen ders dışı etkinlikler kulüp çalışmalarıdır (Karakoyun, 2011).

Öğrencilerin serbest zamanlarını verimli bir şekilde geçirmelerine olanak sağlayan kulüp çalışmaları, aynı zamanda yurttaşlık ve yardımseverlik duygularını geliştirme, toplumsal ve demokratik yaşamın kurallarına uyum sağlamayı kolaylaştırma ve insanlarla işbirliği yapmaya yönlendirerek beraber yaşamının gerektirdiği davranışları kazandırma amaçlarına da hizmet etmektedir (Kırdar, 2002).

Türk eğitim sisteminin amaçlarından biri de devletimizin sosyal kalkınmasını sağlayacak görev ve sorumlulukta bireyler yetiştirmektir (Çelikkaya, 1997). Eğitim

programının önemli bir parçası olan sosyal kulüp çalışmaları da bu amaca hizmet etmektedir. Öğrenciler sosyal kulüp çalışmaları aracılığıyla kültürel değerleri benimsemekte, kendi sosyal kulüpleriyle ilgili yeni değerler geliştirebilmekte ve kendilerini yönetme alışkanlıkları kazanarak demokratik yaşama hazırlanmaktadır (Başaran, 2000).

Sosyal kulüpler demokratik bir yapıya sahiptir. Başkan, yönetim kurulu ve üyelerin seçimle belirlendiği kulüp çalışmaları, öğrencilere demokratik davranışlar sergileme, toplum içinde kendi görüşlerini özgürce ifade etme ve farklı görüşlere saygı göstermeyi öğrenme olanakları sunarak, demokratik yönetim ilkelerini yaşayarak öğrenme fırsatı sağlamaktadır (Cılga, 2004).

Devletine karşı çeşitli görev ve sorumlulukları olan bireyin aynı zamanda kendisine ve topluma karşı da sorumlulukları vardır. METK' da belirtilen Türk eğitim sistemin genel amaçlarından ikincisine bakıldığında bireyin ahlak, ruh ve duygu bakımından da tam donanımlı olarak yetiştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Bireyden yaşamsal becerileri kazanmasının yanı sıra kendine yönelik olumlu tutum ve davranışlar edinmesi, özgür ve bilimsel düşüncenin ışığında, akılcı ve özgün bir bakış açısına sahip olması beklenmektedir.

Kendini geliştirmeye açık, girişimci, insan hakları ve demokrasiye saygılı, topluma duyarlı; olumlu ve üretken kişiler olarak yetiştirilen bireyler sahip oldukları bu insani değerlerin aktarımını da başarılı bir şekilde yaparlar. Bireyde topluma yönelik sorumluluk ve değer yargılarının yerleşmesi toplum bilincinin 'biz olma' bilincinin yerleşmesini sağlar. Devletine, toprağına, milletine bağlı, kültürel ve ahlaksal yönden donanımlı, insani değerleri yaşamının merkezine almış, kendini bilen bireyler yetiştirildiğinde hem birey hem toplum hem de eğitim sisteminin ihtiyaçlarına cevap vermiş oluruz.

Eğitim, bireyleri toplum üyeliğine hazırlamada önemli bir unsurdur. Kendisine yeni katılan kuşağı toplum üyeliğine hazırlamak her toplumun görevidir. Bireyleri topluma

hazırlama işi rastlantıya bırakılamayacak kadar önemli olduğundan çağdaş toplumlar tarafından bu gereksinimi karşılamak amacıyla eğitim sistemleri oluşturulmuştur (Aydın, 2014). Eğitim sistemlerinin temel amacı yeni kuşaklara milli ve ahlaki değerleri öğretmektir (Karagözoğlu, 2003).

Eğitim sistemleri, topluma ait kültürü ve toplumsal açıdan bireyin edinmesi istenilen davranışları ileriki nesillere aktaracak şekilde düzenlenmektedir. Eğitim sistemleri ile yeni durumlara uyum sağlayabilecek ve kendini geliştirebilecek, çağı yakalayabilecek, yeni buluşları yapabilecek ve toplumsal değişmeyi başlatabilecek, bilim, teknoloji ve sanattaki yeni gelişmelere ayak uydurabilecek, yeniliklere açık, araştırmacı, sorgulayıcı ve hoşgörülü bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Aydın, 2014; Eraslan ve Babadağ, 2015). Bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik eğitim öğretim etkinliklerinin uygulandığı yer okullardır.

Öğrencilerin içinde buldukları topluma uyum sağlamalarına yardım etmek ve onları çağın koşullarına uygun olarak yetiştirmek eğitimin temel işlevidir. Okullarda uygulanan klasik eğitim programları öğrencileri toplumsallaşma ve sosyalleşme süreçleri açısından istenilen yönde geliştirme konusunda yetersiz kalabilir.

Çağdaş bir okul programı; dersler dışında, bireyin ruh ve beden sağlığına yönelik, çok yönlü gelişimine fayda sağlayacak bir takım sosyal etkinlikleri de içermelidir. Eğitimin, dolayısıyla okulun temel işlevini yerine getirmesi, zorunlu derslerin yanında sosyal etkinliklere de yer verilmesi ile mümkün olacaktır (Karlı, 2006).

Okullarda gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetleri ile öğrencileri tüm yönleriyle geleceğe hazırlamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla öğrencilere kazandırılmak istenen ancak dersler aracılığıyla kazandırılmayan bilgi, beceri, bireysel gelişim ve özgüven gibi özellikleri kazandırmak için sosyal etkinlik çalışmaları yapılmaktadır (Tetik, 2008).

Yetişmekte olan kuşağın eğitimi, toplumlar için hem bir gereklilik hem de bir görevdir. Bu süreç bireye topluma uyum konusunda hizmet ederken, topluma da kültürü geliştirme ve sürdürme konusunda hizmet etmektedir. Çocuğun doğumuyla birlikte ailede başlayan eğitim, okulun sunduğu eğitim ve öğretim etkinlikleriyle hayat boyu sürmektedir (Yavuzer, 2004). Dolayısıyla okul, öğrenci için yepyeni bir sosyal çevreyi ifade etmektedir. Bu yeni sosyal çevrenin çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyebilmesi için uygun bir öğrenme ortamının düzenlenmesi gerekmektedir.

Çocuğun sosyal yönü ve toplumsal bilinci gelişmiş, insanlığa yararlı bir birey olarak kişilik yönünden bütünlüklü, bedensel yönden sağlıklı, duygusal yönden ise mutlu ve başarılı bir biçimde gelişimini sürdürebilmesi, okulda gerekli önlemlerin alınmasına ve uygun eğitsel faaliyetlerin düzenlenmesine bağlıdır (Yavuzer, 2009). Bu bağlamda öğrencilere sosyal becerileri kazandırmakta önemli bir aracı işlev gören sosyal kulüp ve toplum hizmeti çalışmaları önem arz etmektedir.

METK' da belirtilen Türk eğitim sistemin genel amaçlarından üçüncüsünde vurgulanan bireylerin kendi mutluluklarını sağlayacak dolayısıyla toplumsal mutluluğa da katkı sunacak birer meslek sahibi olmaları amacına ulaşırken, bireylerin mevcut ilgi, istek ve yeteneklerinin göz önünde bulundurularak geliştirileceği, aynı zamanda ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve davranışlar ile iş birliği yapma alışkanlığının kazandırılarak bireylerin yaşama hazırlanacağı anlaşılmaktadır.

Okul programlarındaki dersler ve öğretim programları, öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmış olsa da, amaçlanan hedeflere ulaşmada yetersiz kalabilir. Bu yetersizlikleri gidermede, özellikle mesleki kişilik gelişimine yardımcı olan bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmada sosyal etkinlikler, dolayısıyla öğrenci kulüpleri önemli bir işleve sahiptir (Binbaşoğlu, 2000).

Koçinalı' ya (2008) göre Türk eğitim sistemin genel amaçlarından olan iş birliği içinde çalışma, bilgi, beceri ve davranış kazandırma, yaşama hazırlayarak meslek sahibi olmayı sağlama çalışmalarının tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için derslerle birlikte eğitsel faaliyetlere de yer verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin sosyal kulüp çalışmalarında edindiği tecrübelerle meslek sahibi olduklarına çok defa tanık olunmuştur.

İlköğretimin İlk Aşaması: İlkokul

Türkiye'de ilköğretim, ilk dört yıllık süreyi kapsayan ve zorunlu olan ilkokullar ile ikinci dört yıllık süreyi kapsayan ve zorunlu olan ortaokullarda 6 - 14 yaş grubundaki çocuklara uygulanan eğitim ve öğretim sürecini kapsamaktadır (METK, 1973).

İlköğretim kurumları; Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirerek onları bir üst öğrenime ve hayata hazırlamayı, öğrencileri görev, sorumluluk ve haklarını bilen aynı zamanda başkalarının haklarına saygı duyan, millî ve evrensel kültür değerlerine saygılı, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevrelerine karşı sorumluluk duyan, olumlu katkılar sağlayan, üretken, verimli, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunan, kişisel sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için gerekli bilinç ve donanıma sahip, bireysel ve toplumsal sorunları çözebilen, kendilerine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, çağdaş teknolojileri etkili biçimde kullanabilen, plânlı çalışma alışkanlığına sahip, kişisel ve toplumsal araç-gereci, kaynakları ve zamanlarını verimli kullanabilen, işbirliği içinde çalışabilen, paylaşımcı, hoşgörülü, dürüst ve erdemli bireyler olarak yetiştirmeyi, öğrencilerin becerilerini ve zihinsel çalışmalarını birleştirerek çok yönlü gelişmelerini sağlamayı, öğrencilerin sosyal, kültürel ve eğitsel olarak kendilerini geliştirmelerini, millî kültürümüzü benimseyip yaymalarını, ilgi alanlarının ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamayı, meslekleri tanıtmayı ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yöneltmeyi, öğrencilere, bilgi yüklemek yerine onlara bilgiye ulaşmanın yöntem ve tekniklerini öğretmek, bilimsel düşünme, çalışma ve araştırma

alışkanlığı kazandırmayı ve öğrencilerde yaratıcı düşünceyi ortaya çıkarmayı, öğrencilerin sevgi ve iletişimin desteklediği gerçek öğrenme ortamlarında düşünsel becerilerini kazanmalarına yardımcı olmayı, öğrencilere okuma zevk ve alışkanlığı, doğa sevgisi ve doğayı koruma bilincini kazandırmayı amaçlamaktadır. (MEB, 2003, s. 5)

Okullarda bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik planlamalar Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı çerçeve programa bağlı kalınarak yapılır. Hazırlanan yıllık planlar doğrultusunda çalışmalar yürütülür.

METK' da belirtildiği gibi ilköğretim, ilkokul ve ortaokul basamaklarından oluşmaktadır. 6287 sayılı kanunda ilkokul eğitiminin çocuğun beş yaşını doldurduğu yılın eylül ayından itibaren başladığı ve dört yıl süreli olduğu belirtilmektedir. Anlaşılacağı üzere ilkokul basamağında eğitim süresi dört yıldır.

2012' de yayımlanan 6287 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 1997-1998 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanan 8 yıllık zorunlu eğitimden 12 yıllık zorunlu kademeli eğitime geçilmiş ve zorunlu eğitim süresi 8 yıldan 12 yıla arttırılmıştır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan kanundaki değişiklikler ile eğitim sistemi 4+4+4 biçiminde ayrı olarak üç kademeye bölünmüş, birinci 4 yıllık süre ilkokulu, ikinci 4 yıllık süre ortaokulu, üçüncü 4 yıllık süre ise liseyi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, eğitim sisteminde yeni bir yapıya ihtiyaç duyulduğu belirtilerek, toplum tarafından 4+4+4 olarak bilinen kanun uygulamaya koyulmuştur. Bu kanun değişikliğinin iki temel amacının bulunduğu; bu amaçlardan ilkinin toplumun genel eğitim süresini arttırmak olduğu, ikincisinin ise eğitim sistemini bireylerin ilgi alanları ve becerileri bakımından ihtiyaç duydukları yönlendirmeyi sağlayacak biçimde düzenlemek olduğu belirtilmiştir ("İlköğretim ve Eğitim Kanunu", 2012).

MEB tarafından eğitim sisteminde devam eden uygulama olan sekiz yıllık kesintisiz eğitim uygulamasından kaynaklı eksikliklerin olduğu, bu yeni uygulama ile beklentilerin karşılanacağı belirtilmiştir. Zorunlu kılınan eğitimin 8' den 12 yıla çıkarılması ile toplumun genel eğitim süresinin artırılması ve bölgesel okullaşma farklılıklarının azaltılması, eğitim sisteminde demokratikleşme ve esnekleşme sağlanması, her kademedeki verilen seçmeli derslerle öğrencilerin ilgi ve beklentilerinin karşılanması, sportif ve sanatsal alanlarda yetenekli öğrencilere kendilerini geliştirme fırsatı sunulması ve öğrencilerin eğitim hayatına bir yıl daha erken başlamasının sağlanması hedeflenmiştir ("İlköğretim ve Eğitim Kanunu", 2012).

4+4+4 eğitim sisteminin birinci kademesi olan, 4 yıl süreli ilköğretiminde sınıflara göre ders saatleri şu şekildedir (MEB, 2018b):

- a) 1. Sınıfta; 10 saat Türkçe, 5 saat Matematik, 4 saat Hayat Bilgisi, 1 saat Görsel Sanatlar, 1 saat Müzik, 5 saat Beden Eğitimi ve Oyun, 4 saat Serbest Etkinlikler,
- b) 2. Sınıfta; 10 saat Türkçe, 5 saat Matematik, 4 saat Hayat Bilgisi, 2 saat Yabancı Dil, 1 saat Görsel Sanatlar, 1 saat Müzik, 5 saat Beden Eğitimi ve Oyun, 2 saat Serbest Etkinlikler,
- c) 3. Sınıfta; 8 saat Türkçe, 5 saat Matematik, 3 saat Hayat Bilgisi, 3 saat Fen Bilimleri, 2 saat Yabancı Dil, 1 saat Görsel Sanatlar, 1 saat Müzik, 5 saat Beden Eğitimi ve Oyun, 2 saat Serbest Etkinlikler,
- d) 4. Sınıfta; 8 saat Türkçe, 5 saat Matematik, 3 saat Fen Bilimleri, 3 saat Sosyal Bilgiler, 2 saat Yabancı Dil, 2 saat Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, 1 saat Görsel Sanatlar, 1 saat Müzik, 2 saat Beden Eğitimi ve Oyun, 1 saat Trafik Güvenliği, 2 saat İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi.

İlkokul, toplumsallaşma sürecindeki çocuk için yeni bir sosyal çevredir. Çocuğun içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasına yardım etmek okulun temel işlevlerinden biridir. Çocuğu toplum üyeliğine hazırlama aşamasında ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri geliştiren öğrenme koşullarını sağlama işi ilkokul basamağı ile başlar (Yavuzer, 2004).

İlkokul basamağında verilen ilk temel eğitimde uygulanması gereken kazanımlar için gerekli olan ünitelendirilmiş yıllık plânlar, günlük ders plânları, programlar ve plânlama çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığının Ağustos 2003 tarih ve 2551 sayılı Tebliğler Dergisinde yer alan “Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Yürütülmesine İlişkin Yönerge” de belirtildiği şekilde hazırlanmaktadır. İlkokul çalışmaları, hazırlanan ünitelendirilmiş yıllık plânlarda belirtilen kazanımlar ve etkinlikler doğrultusunda yürütülmektedir.

İlkokullarda eğitim halen yürürlükte olan “MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği” nde (2014) belirtilen hükümlere göre gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetleri; öğrenci hazır bulunuşluk düzeyi, çevre şartları ve programda yer alan ilkeler gözetilerek düzenlenmekte ve uygulanmaktadır.

İlkokullarda Öğretim Süreci

Eğitim programı; milli eğitimin ve eğitim kurumunun amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik düzenlenen, öğretim, ders dışı kulüp faaliyetleri, rehberlik, sağlık, kısa kurslar, özel günler, geziler gibi birçok faaliyeti kapsamaktadır. Eğitim programının amaçları doğrultusunda düzenlenen öğretim programları ile bilgi, beceri ve davranışların ders düzeyinde, planlı bir biçimde öğrenciye kazandırılması amaçlanmaktadır (Varış, 1996). Eğitim sistemi ile amaçlanan sadece akademik başarı gösteren bireyler yetiştirmek değil toplumsal değerleri içselleştirmiş, yetkinliklerde bütünleşmiş karakterde bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemi bu amacını eğitim programları sayesinde gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla, eğitim programları hazırlanırken,

öğretim programları, mevzuat, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurulmaktadır (MEB, 2018c).

Okullarda eğitim öğretim etkinlikleri eğitim programlarının ve okulun amaçları doğrultusunda düzenlenen öğretim programları ile gerçekleştirilir. Öğretim programlarındaki dersler daha çok akademik bilgi edinmeyi sağlar. Ancak, program dışı etkinlikler olan sosyal, kültürel, sportif vb. her türlü etkinlik de yine eğitim programının kapsamında yer almaktadır. Çağın gereklerine uygun, başarılı bir okul programı öğrencileri akademik yönden olduğu kadar sosyal ve kültürel becerileri içeren alanlar da dâhil olmak üzere tüm yönlerden geliştirebilecek nitelikte olmalıdır. İyi geliştirilmiş bir program hazırlanabilmesi için okulun paydaşları olan aileler /veliler, öğrenciler, öğretmenler ve sivil kuruluşlara okul programının geliştirilme ve uygulama aşamalarında yer verilmesi gerekmektedir (Hern, 2008).

Eğitim programlarına bakıldığında okulun tüm paydaşlarının planlı bir şekilde süreçlerde yer aldığı ders dışı etkinliklerin öğrenci kulüpleri olduğu görülmektedir. Öğrenci kulüpleri eğitim ve öğretimin genel amaçlarını gerçekleştirmede bir araç niteliğindedir. Öğrenci kulüpleri aracılığıyla gerçekleştirilen ders dışı etkinlikler, öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını giderme, ilgilerini geliştirme, dersleri esnasında kazanamadıklarını onlara kazandırma ve ileride başarılı birer vatandaş olmalarına yardım edecek çevre ve şartlar içinde yaşamalarını ve çalışmalarını sağlamada etkin bir role sahiptir (Aytuna 1963).

Okullarda öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri ve davranışlar güncellik içinde öğretim programı kapsamında verilir. Öğretim programları temel gelişim ilkelerini ve insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerini dikkate alan bir yaklaşımla hazırlanmaktadır. Dolayısıyla gelişimin süreklilik gösterdiği ve yaşam boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanan öğretim programlarında, her yaş dönemine özgü gelişim özelliklerine göre destekleyici önlemlerin göz önünde bulundurulması kaçınılmaz bir gerekliliktir (MEB, 2018c).

Öğretim programlarının tamamlayıcısı niteliğinde olan öğrenci kulüpleri bir yandan sosyal deneyimler yoluyla yaşam becerileri kazandırmayı amaç edinirken diğer yandan öğretim programlarının bedensel ve duygusal gelişim yönünden güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Erden ve Akman' a (2012) göre öğretim programları geliştirme sürecinde gelişim dönemlerinin özelliklerini bilmek ve çocuklarda gelişimin doğasını tanımak, hazırlanan programların çocukların gelişim özelliklerine uygunluğu açısından önemlidir. Öğretim programları insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesinden hareketle yapılandırılmaktadır. Dil gelişimi, düşünce gelişimi gibi farklı gelişim alanlarındaki özellikler birbiri ile sürekli etkileşim halinde bulunmaktadır. Düşünce gelişimi dil gelişimini etkilerken, dil gelişiminden de etkilenmektedir. Dolayısıyla edinilen bir kazanım, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğinden öğrenciler etkileşime girdiği ölçüde gelişim göstereceklerdir (MEB, 2018a). Bu konuda öğrenci kulüpleri içerik ve işleyiş bakımından önemli bir işleve sahiptir. Öğrenci kulüpleri kapsam dahilinde gerçekleştirilen tüm süreçlerde öğrencilerin aktif olarak rol almasını sağlamak suretiyle, öğrencilere çeşitli yaşantılar yoluyla kendilerini çok yönlü geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Aral ve Baran (2011) Her bireyin kendine özgü bir gelişim özelliği taşıdığını ifade etmiştir. Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yönelmelerinde bireysel farklılıklar etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretim programları geliştirme sürecinde kalıtımın etkisinden, çevre ve kültürel, bireysel farklılıklardan kaynaklanan ihtiyaçlar dikkate alınmaktadır. Bireysel farklılık, kişiler arası ve bireyin kendindeki farklılıkları da kapsayan bir kavram olduğundan hem bireyin başkalarından gösterdiği farklılığı, hem de kendi içindeki farklı özellikleri ifade etmektedir. Örneğin güçlü soyut düşünme yeteneği ile diğer bireylerden ayrılan bir birey diğer yandan zayıf resim yeteneği ile kendi özellikleri içinde farklılık gösterebilmektedir (MEB, 2018a; 2018c). Bu bağlamda öğrenci kulüpleri bireylere kendi ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda seçim yapma, yeteneklerini sergileme, düşündüklerini deneme, ilgi alanlarını

genişletme fırsatını veren, farklılıklara karşı saygı ve hoşgörü geliştirerek işbirliği içinde takım halinde çalışma olanağı sağlayan oluşumlardır.

MEB (2018a; 2018c) öğretim programlarında temel amacımızın bilgi, beceri ve davranışlar yönünden değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir. Değerlerimiz ve yetkinlikler, öğretim programlarıyla kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, davranışlar arasında bağ kurmada ve bütünlüğü sağlamada önemli işlevlere sahip unsurlardır. Geçmişimizden yarınlarımıza aktaracağımız mirasımız olan değerlerimiz ve bu mirasın hayata katılmasını sağlayan eylemsel bütünlüklerimiz olan yetkinlikler, birbirinden ayrılmaz bir şekilde güncel öğrenme öğretme süreçlerinde teori-pratik bütünlüğünün asli parçalarını oluşturmaktadır.

Güncel öğretim programlarının perspektifine bakıldığında yalnızca akademik başarıya değil, aynı zamanda insani ve kültürel değerler ile yetkinliklerin yaşam tarzı olarak benimsenmesine, fiziksel ve duygusal ihtiyaçların üst düzeyde karşılanmasına önem verildiği görülmektedir (MEB, 2018a). Öğretim programlarında yer alan bilişsel alan ile ilgili kazanımların yanı sıra duyuşsal ve devinişsel alan ile ilgili kazanımların gerçekleştirilmesini sağlamada öğrenci kulüpleri önemli bir işleve sahiptir. METK (1973)' e göre Türk Milli Eğitim sisteminin amaçları arasında yer alan bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı, özgür bilimsel düşünme gücüne sahip bireyler yetiştirmede spor kulübü, satranç kulübü, felsefe kulübü gibi fiziksel ve düşünsel içerikli kulüpler önemli bir yere sahiptir. Görsel sanatlar, müzik, sosyal yardımlaşma ve kızılay gibi sanatsal ve sosyal içerikli kulüpler ise Türk eğitim sisteminin bir diğer genel amacı olan ruh ve duygu bakımından dengeli, topluma karşı sorumluluk duyan, estetik duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmeye yönelik önemli düzeyde katkı sağlamaktadır. Fotoğrafçılık kulübü, tiyatro kulübü, bilişim kulübü, meslek tanıtma kulübü gibi daha birçok kulüp de öğrencilerin ilgilerini fark ederek yeteneklerini geliştirmeleri konusunda etkili olmakta, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bireysel mutluluklarını sağlayacak ve

toplumsal gelişime ve mutluluğa destek olacak bir meslek edinmeleri amacını gerçekleştirmede önemli rol oynamaktadır.

Birçok kişinin seçtiği meslekte, daha ilkokulda iken çalıştığı bir öğrenci kulübünün az çok etkisi olduğu düşünülmektedir. Resim veya fotoğrafçılık kulübünde çalışan bir öğrencinin sanatla ilgili hayallerinin oluşmasına, sağlık ve temizlik kulübünde çalışan bir öğrencinin doktorluk, hemşirelik gibi bir meslek ilgisinin gelişmesine yaygın olarak rastlanabilir. Kişinin kendine en uygun mesleği seçebilmesi tüm yaşamındaki huzur ve mutluluğu etkileyen önemli faktörlerden biridir. Kulüp çalışmaları aracılığıyla gelişme çağında kazanılan bu ilk yaşantılar, öğrencilere yönlendirici nitelikte olumlu etkiler sağlar. Kulüp çalışmaları basit mesleki deneyimler sağlayarak eğitimin genel amaçlarından önemli bir kısmını geliştirmede kullanılan etkin bir araçtır (Binbaşoğlu, 2000).

Öğretim programlarına bakıldığında, öğrenci kulüpleri kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin, programların amaçlarına ulaşmalarını sağlama konusunda da oldukça etkili oldukları görülmektedir. “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” nda yer alan millî ve kültürel değerleri tanıma, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, kişisel bakım, dengeli beslenme, doğayı koruma, kaynakların kullanımı, sağlığını koruma, kendini tanıma ve kariyer bilinci geliştirme gibi becerilerin doğrudan öğrenci kulüplerinin işlevleriyle ilintili olduğu görülmektedir (MEB, 2018a). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı gibi becerileri kazandırmada ise öğrenci kulüpleri tamamlayıcı birer unsur niteliğindedir (MEB, 2018c). Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan sözlü iletişim, okuma, yazma Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma gibi beceriler ise öğrencilerin tüm süreçlerde aktif rol aldığı öğrenci kulüpleri kapsamında yaşayarak deneyimlenmekte, aynı zamanda kulüp düzeyinde de karşılık bulmaktadır (MEB, 2018d). Hayat Bilgisi, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji gibi ders öğretim programlarının tümünde ortak olarak yer alan gözlem, karar verme, iletişim, girişimcilik, iş

birliği, öz denetim ve sosyal katılım gibi temel yaşam becerilerinin hepsi öğrenci kulüplerinin yapısını oluşturan temel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (MEB, 2018a; 2018c; 2018d). Öğretim programları kapsamında kazandırılması amaçlanan çoğu becerinin öğrenci kulübü kapsamında birebir karşılığı niteliğinde Değerler, Görsel Sanatlar, Kültür ve Edebiyat, Bilim-Fen ve Teknoloji, Demokrasi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık Kulübü gibi birçok kulüp bulunmaktadır.

Öğrenci kulüpleri öğretim programlarında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesi sürecinde etkin rol oynamaktadır. Gerçek sosyal deneyimler yoluyla sosyal kazanımların aktarımını sağlayan öğrenci kulüpleri, kazandırdığı bireysel ve toplumsal yaşam becerileri ile öğrencilerin toplumsal hayata uyumunu sağlamada öğretim programlarının tamamlayıcısı niteliğindedir. Öğretim programları kazanımlar boyutunda incelendiğinde, ders kapsamında öğrenilecek birçok kazanımın öğrenci kulüplerinin kapsamı ile birebir örtüştüğü görülmektedir.

Öğretim programlarında yer alan kazanımlar ile bütünlük içinde olduğu gözlemlenen öğrenci kulübü etkinliklerinin çeşitli dersler boyutunda birçok kazanımla doğrudan veya dolaylı olarak ilintili olduğu görülmektedir. Kulüplerin kapsam ve işlev yönünden ders boyutunda kazanımlarla olan ilişkisi şu şekilde örneklendirilebilir (MEB, 2018a; 2018c):

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” nda bulunan Sağlıklı Hayat ünitesinin tüm kazanımları Sağlık, Temizlik ve Beslenme Kulübü ile ilintilidir.

“HB.1.3.1. Kişisel bakımını düzenli olarak yapar. HB.1.3.2. Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder. HB.1.3.3. Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer. HB.1.3.4. Gün içerisinde öğünlere uygun ve dengeli beslenir. HB.1.3.5. Temizlik kurallarına dikkat ederek kendisi için yiyecek hazırlar. HB.1.3.6. Yemek yerken görgü kurallarına uyar. (MEB, 2018a, s. 32)

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” 1 Ülkemizde Hayat ünitesinde bulunan “*HB.1.5.2. Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder.*” kazanımı Gezi, Tanıtma ve Turizm Kulübü ile ilintilidir.

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” Doğada Hayat ünitesinde bulunan “*HB.1.6.4. Doğayı ve çevresini temiz tutma konusunda duyarlı olur.*” kazanımı Çevre Koruma Kulübü ile ilintilidir.

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” Okulumuzda Hayat ünitesinde bulunan “*HB.3.1.10. İlgi duyduğu meslekleri ve özelliklerini araştırır.*” kazanımı Meslek Tanıtma Kulübü ile ilintilidir.

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” Sağlıklı Hayat ünitesinde bulunan “*HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken bilinçli tüketici davranışları gösterir.*” kazanımı Bilinçli Tüketici Kulübü ile ilintilidir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitesinde bulunan “*SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.*” kazanımı Sivil Savunma Kulübü ile ilintilidir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” Etkin Vatandaşlık ünitesinde bulunan “*SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.*” kazanımı Çocuk Hakları Kulübü ile ilintilidir.

Ders boyutunda öğretim programlarına dair örneklenen kazanımlardan hariç, daha birçok kazanım öğrenci kulüpleri kapsamında yer almaktadır. Ayrıca, Bilim-Fen ve Teknoloji, Demokrasi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık, Felsefe, Görsel Sanatlar, Kültür ve Edebiyat, Spor, Trafik Güvenliği ve İlk Yardım Kulübü gibi birebir ders isimleri ile örtüşen kulüpler de mevcuttur.

Ders Dışı Sosyal Etkinlikler

Eğitim politikaları doğrultusunda şekillendirilen eğitim sistemlerinin temel amacı bireylere istenen davranışları kazandırmaktır. Bilim, teknoloji ve eğitim alanlarında yaşanan yenilik ve gelişmelerle birlikte bireyin ve toplumun ihtiyaçları da değişmektedir. Yaşanan bu değişim bireylerden beklenen nitelik dokusunu da doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda bilgiyi üretebilen ve hayatında işlevsel olarak kullanabilen, içinde yaşadığı topluma ve kültüre katkı sağlayabilen, girişimci, araştırmacı niteliklerdeki bireyi yetiştirebilmek için eğitim yatırımlarına önem verilmektedir. Eğitim sistemi ile amaçlanan öğrencileri akademik bakımdan başarılı kılmanın yanında, sosyal aynı zamanda kültürel olarak da yetkinliklerle tam donanımlı yetiştirmektir. Eğitim sistemi bu amaç çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarının yanı sıra ders dışı etkinlikleri de kapsayan eğitim programıyla yerine getirir (MEB, 2018a; Varış, 1996).

Eğitimin hedeflerine ulaşma, öğrencilerin gerekli eğitimi alarak toplumsallaşmasını sağlama sürecinde dersler etkin birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu doğrultuda gerçekleştirilen süreçte, dersler kadar ders dışı etkinlikler de önem arz etmektedir. Öğrenme ortamı, öğrenme etkinlikleri, öğretmen, öğrenci, aile ve çevre kaynaklı birçok etkenin yer aldığı bu süreçte karşımıza çıkan bir diğer önemli unsurun da öğrenci kulübü etkinlikleri olduğu görülmektedir (Çetin, 1998).

Ders dışı sosyal faaliyetleri, eğitim faaliyetlerinden ayrı düşünmenin mümkün olmadığını belirten Köse (2013) bu süreçte öncelikli koşulun bu etkinlikleri planlı, programlı ve kontrollü şekilde gerçekleştirmek olduğunu belirtmektedir. Çocuğun gelişim sürecinde ders içi faaliyetler kadar etkili olan ders dışı etkinlikler, bir taraftan öğrencilere formal öğretim süreci içerisinde öğrendiklerini pekiştirme fırsatı sunarken, diğer taraftan kuramsal öğrenmelerin uygulamaya konulmasını sağlayarak, öğrenmelerin yaşamla olan ilişkilerini öğrencilere göstermede aracılık etmektedir. Bradley (2004)' e göre sınıfla gerçek hayat arasında köprü işlevi gören ders dışı etkinlikler, öğrencilere yeni beceriler kazanacakları güvenli ortamlar

sunmaktadır. Ders dışı etkinlikler, denetlenen etkinlikler olmalarının yanı sıra, düzenleme ve katılım açısından öğrencilerin sorumluluğu altında olduğundan kişisel gelişim açısından öğrencilere büyük katkı sağlamakla birlikte eğitim-öğretimin başarısını da arttırmaktadır. Bu doğrultuda, öğrenmenin sadece sınıf içinde değil yaşam boyu ve hayatın bütün yönlerinde gerçekleştiğinin bilincinde olarak öğrencileri ikna etme ve onları bu etkinliklere yönlendirme görevi de eğitimcilere düşmektedir. Karaküçük (2008) ders dışı etkinlikler aracılığı ile öğretmenlerinden resim sevgisi, kendini ifade etme, konuşma sanatı, şarkı söyleme, enstrüman çalma, sportif etkinliklere katılma, gezi, ülkesini ve dünyayı tanıma, koleksiyonculuk gibi daha birçok uğraşmayı öğrenen öğrencilerin yaşantılarını zenginleştirerek hayatlarını renklendirmede etkin olacaklarını belirtmektedir.

Ders dışındaki faaliyetler, okulda ve çoğu zaman okul dışında, okul idarelerinin yönetiminde ve danışman öğretmen gözetiminde gerçekleştirilen etkinlikleri kapsamaktadır. Okul saatleri dışında geçirilen zaman göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun boş zaman uğraşlarının büyük çoğunluğunu ailesinin gözetiminde gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu nedenle, çocuğa istenen tutum ve davranışları kavratma, boş zamanlarını uygun şekilde değerlendirme bilinç ve alışkanlığı kazandırma, sürecinde gerekli olan sistemli çabayı göstermek okulun olduğu kadar ailenin de görevidir (Tezcan, 2012).

21. yüzyıl koşulları kontrolsüz ders dışı zamanlarda çocukların olumsuz davranışlara yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda okullarda gerçekleştirilen ders dışı etkinlikler, çocukların ders dışı zamanlarını kontrollü olarak, kendilerine fayda sağlayabilecekleri şekilde geçirmelerini sağlayan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukları bu tür etkinliklere yönlendirecek özendirici önlemleri alma görevi, anne-baba, öğretmenler gibi yetişkinlere aittir (Köse, 2013). Ders dışı etkinliklere ait planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerini yürütme görevi ise okulun sorumluluğundadır. Okul, ders dışı etkinlikleri gerçekleştirme sürecinde gerekli organizasyon ve işbirliğini sağlamalıdır. Ancak, ders dışı

etkinliklerin doğası gereği, okulun sunduğu katkının yanında, başka kaynaklardan desteklere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle okul ve ailenin yanında, okulun içinde bulunduğu çevre ve toplum da, bu tür etkinliklere dahil edilmelidir (Köse, 2004).

Bu bağlamda okullarda; okul-aile-çevre-toplum arasındaki iletişimi artırma, ilişkileri geliştirme ve güçlendirme, okul-öğrenci-veli arasındaki bağı güçlü kılmak adına her öğretim yılında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. Okullarda (Karakoyun, 2011);

- a) Okul dergisi çıkartma,
- b) Halk oyunları ekipleri kurma,
- c) Mezuniyet töreni düzenleme,
- d) Panel - tartışma ve bilgi yarışmaları hazırlama,
- e) Okul içi - okul dışı turnuvalar düzenleme,
- f) Tiyatro ve gösteri faaliyetleri sunma,
- g) Yılsonu sergisi düzenleme,
- h) Açılış-kapanış, kutlama ve anma törenleri gerçekleştirme gibi etkinliklere yer verilmektedir.

Okullarda gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerde, okulun olanakları, okul yönetiminin tutumu, öğretmenlerin nitelik ve nicelik olarak yeterliliği, ailelerin ve çevrenin tutumu ve desteği, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak çeşitli farklılıklar görülebilir. Diğer bir deyişle, okullarda ders dışı faaliyetler, okul imkânları ve çevrenin desteği ölçüsünde değişkenlik göstermektedir (Köse, 2013). Bu bakımdan, özellikle Amerika ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde ders dışı etkinliklere verilen değer ve önemin giderek arttığı görülmektedir (Kırkpınar, 2004).

Ders dışı etkinliklere önem veren gelişmiş ülkelerde, eğitim-öğretim faaliyetlerinin sadece sınıfta yapılamayacağını bilincinde olarak öğrencilerin okuldaki ve diğer zamanlarını

da takip etmek için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ders dışı etkinliklerle ilgili olarak okulların fiziksel ve personel olanakları arttırılmakta, eğitim süreçlerine olumlu açıdan destek olacak her türlü çalışma ve araştırmaya yer verilmektedir (Demirtaş, 1988).

Türk eğitim sistemi içinde yer alan ders dışı etkinlikleri, Hesapçıoğlu (2010) öğrencinin tamamen kendi isteği ile etkin bir şekilde yer aldığı etkinlikler olarak tanımlarken, ders dışı faaliyetlerin işlevlerini de şu şekilde sıralamıştır (Hesapçıoğlu, 2010):

1. Öğrencinin, sosyal, ahlaki, zihnen, bedenen ve psikolojik yönden gelişimini bütüncül şekilde sağlamak,
2. İlgi alanlarına göre öğrencilerin yeteneklerini geliştirmesini sağlamak,
3. Toplum ve kültürle alakalı bilgi, beceri ve alışkanlıkları öğrencilere kazandırmak ve böylelikle onların iyi birer vatandaş olmalarını sağlamak,
4. Öğrencilerde değerli eğlence ilgileri uyandırarak, boş zamanlarını verimli geçirmelerini sağlamak,
5. Yaşamı olduğu gibi yaşama olanağını çocuğa sunmak,
6. Öğrencinin demokratik süreçlerde aktif olarak yer almasını ve böylelikle demokratik yaşama alışmasını sağlamak,
7. Kendi etkinliklerini ve özgürlüklerini kullanma konusunda öğrencileri etkin kılarak yaratıcı düşünme alışkanlıkları geliştirmelerini sağlamak,
8. Öğrencilere meslek seçmelerinde yardımcı olmak ve bu seçimleriyle ilgili deneyim kazanmalarını sağlamak,
9. Liderlik ve yöneticilik yetenekleri bakımından öğrencilerin kendilerini geliştirmelerini sağlamak,

10. Okul kültürü olgusunu, etkili ve verimli bir şekilde öğrencilere kazandırmak,

11. Öğrencilerin sorumluluk, çalışma, işbirliği, yarışma, başarıma, hoşgörü, sevmeye, sevilme gibi evrensel değerleri kazanmalarını sağlamak,

12. Derslerin eksiklerini gidermek ya da derslerde akademik olarak kazandırılan davranışların pekiştirilmesini sağlamaktır.

Türkiye’de ders dışı sosyal etkinlikler, MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’ ne bağlı olarak yürütülmektedir. 2017 yılında yürürlüğe giren yönetmeliğin amacı;

Her tür ve seviyedeki resmî ve özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında; öğretim programlarının yanında öğrenci ve kursiyerlerde özgüven ve sorumluluk duygusu geliştirmeye, yeni ilgi alanları oluşturmaya, millî, manevî, ahlaki, insanî ve kültürel değerleri kazandırmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti kapsamındaki sosyal etkinliklerin usul ve esaslarını düzenlemektir. (MEB, 2017, s. 1)

Sosyal etkinlikler bu yönetmelik kapsamında okullarda, danışman öğretmenlerin rehberliğinde; öğrenci kulüpleri kurarak ve toplum hizmeti çalışmaları gerçekleştirerek yürütülmekle birlikte bu etkinlikleri koordine etmek amacı ile sosyal etkinlik komitelerinin kurulması da gerekli görülmüştür. Yönetmeliğe adını veren, aynı zamanda içerik oluşturan sosyal etkinlik kavramının yönetmelikte, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları kapsamında her türlü gezi, yarışma, yayın, gösteri, tiyatro, spor, münazara ve benzeri diğer çalışmaları ifade ettiği görülmektedir (MEB, 2017).

Okul ders programlarında yer alan sosyal etkinlik çalışmaları genellikle sosyal etkinlikler kurulu tarafından belirlenen zamanlarda yürütülmektedir. Okul bünyesinde

kulüplere seçilen öğrenciler belirlenen günün ders dışı bir zamanında rehber öğretmen gözetiminde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Döş ve Kır, 2013).

Sosyal etkinlikler kapsamındaki ders dışı etkinlikler yönetmelikte (MEB, 2017);

a) Geziler,

b) Yarışmalar,

c) Beden eğitimi, izcilik, müzik ve halk oyunları çalışmaları,

d) Yayınlar,

e) Gösteriler,

f) Tiyatro çalışmaları,

g) Defile, sergi ve kermes gibi çalışmalarla çeşitli etkinlikler olarak belirtilmektedir.

Belirli gün ve haftalar. Belirli gün ve haftalarla ilgili etkinlikler, MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği (MEB, 2017) kapsamında gerçekleştirilmektedir. Anılacak ya da kutlanacak belirli gün ve haftalar, sene başı öğretmenler kurulunda, ilgili yönetmelik EK-8' de yer alan belirli gün ve haftalar arasından eğitim kurumunun türü ve özelliğine göre belirlenmektedir. Yapılan bu belirlemede, değinildiği gibi eğitim kurumunun türü ve özelliğinin yanı sıra, eğitim kurumunda uygulanan öğretim programları, belirli gün ve haftaların okutulan derslerle olan doğrudan veya dolaylı bağlantısı ile zümrelerin talepleri de dikkate alınmaktadır.

Okullarda gerçekleştirilen sene başı öğretmenler kurulunda belirlenen belirli gün ve haftaların; sınıf içi, sınıflar arası, eğitim kurumu düzeyinde ya da eğitim kurumu dışında gerçekleştirilmesine yönelik planlanması ile öğrenci kulüplerine dağılımı sosyal etkinlikler kurulu tarafından yapılmaktadır. Bu doğrultuda belirli gün ve hafta kapsamında gerçekleştirilen anma/kutlama faaliyetleri, sorumlu kulüp öğrencileri tarafından yapılabileceği gibi sorumlu

kulübün rehberliğinde aynı veya farklı sınıf veya kulüplere üye öğrencilerce de yapılabilmektedir. Ayrıca daha kapsamlı yapılması istenen etkinliklerin planlanması, eğitim bölgeleri koordinatör müdürleri ile il/ilçe millî eğitim müdürlüklerince yapılmaktadır (MEB, 2017).

Öğrenci Kulüplerinin Tarihçesi

Öğrenci kulüp çalışmaları okullardaki ders dışı etkinliklerin büyük ve önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Sosyal kulüp, ders saatlerinin dışında, eğitimin amaçlarından bir bölümünü gerçekleştirmek için, ilgi ve istek duyulan bir konuda sosyal etkinlikler düzenleyen ve yürüten öğrencilerden oluşan bir öğrenci grubudur (Başaran, 2008).

Öğrenci kulüpleri çalışma alanları ve konu içerikleri bakımından değişkenlik göstermekle birlikte birçok ülkenin eğitim sisteminde uzun zamandır önemli bir yer teşkil etmektedir. Avrupa ülkelerinde 1930' lu yıllardan itibaren, Japonya'da II. Dünya Savaşından sonraki süreçte ve Amerika'da 1990' ların başından itibaren önem verilen öğrenci kulüpleri ders dışı etkinliklerin başında yer almıştır (Berk, 1992).

Türkiye'de ise sosyal etkinlikler 2005 yılına kadar okullarda eğitsel kollar şeklinde sürdürülmüştür. Eğitici Kollar, ders saatleri dışında eğitim etkinliklerinin belli bir bölümünü gerçekleştirmek için rehber öğretmen gözetimi altında ortak ilgilere sahip istekli öğrencilerin katıldığı ve doğrudan doğruya öğrenciler tarafından yürütülen eğitici kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (İlköğretim Lise ve Dengi, 1983). Milli Eğitim Bakanlığı' nın Eylül 2005' te Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğini yayınlamasıyla birlikte kapsam bakımından dar olan eğitsel kol kavramı yerini daha geniş kapsamlı olan öğrenci kulübü kavramına bırakmıştır (MEB, 2005).

Bu yönetmelikle beraber "Eğitsel Kollar" adı altında yürütülen sosyal etkinlikler yerini "Öğrenci Kulüpleri" uygulamasına bırakmaktadır. İlgili yönetmelikte "Öğrenci kulübü,

öğrencilerin öğrenimleri boyunca bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda okul içi ve okul dışı etkinliklerde bulunmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan gruplar” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005, s. 1). Öğrenci kulüplerinin genel amaçları ise; öğrencilerde öz güven, sorumluluk bilinci, ilgi ve beceri geliştirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirme olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte öğrenci kulüplerinin sosyal etkinlikler yoluyla toplum hizmeti yapması amaçlanmaktadır. “Toplum hizmeti, öğrencilerin yaş ve bilgi seviyesine uygun olarak her türlü toplum ve çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla yapacakları çalışmalar olarak” nitelendirilmiştir (MEB, 2005, s. 1).

2005 yılındaki yönetmeliğin bazı hükümlerinde, 25/06/2012 tarih ile 69 sayılı ve 28/05/2013 tarih ve 22 sayılı Talim Terbiye Kurulu kararları ile değişiklik yapılmıştır. Bu kararlar ilköğretim kurumları haftalık ders saatlerinde köklü değişiklik getirmiş ve “Rehberlik/ Sosyal Etkinlikler” ders saati adı altındaki uygulamayı kaldırmıştır (MEB, 2013).

4+4+4 eğitim sistemine geçilmesi ile 2012-2013 eğitim ve öğretim yılından başlayarak 1. ve 5. sınıflarda; 2013-2014 eğitim-öğretim yılında da 1. 2. 5. ve 6. sınıflarda olmak üzere sosyal kulüp çalışmaları kaldırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Haziran 2017’ de yayınladığı Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılan 2005 yönetmeliğine göre kapsamını daha da genişletmiştir. İlgili yönetmelikte “Öğrenci kulübü, öğrencilerin öğrenimleri boyunca bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda eğitim kurumu içi ve dışı etkinliklerde bulunmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan gruplar” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2017, s. 1). Öğrenci kulüplerinin genel amaçları ise; öğrencileri ilgi alanları ile birlikte sorumluluk bilinci ve özgüven geliştirmeye, aynı zamanda da milli ve manevi değerleri kazanmaya yönlendirme olarak belirlenmiştir. “Toplum hizmeti, öğrencilerin seviyelerine uygun olarak toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla afet ve acil durum, çevre, eğitim, spor, kültür ve turizm,

sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında gerçekleştirecekleri çalışmalar” olarak nitelendirilmiştir (MEB, 2017, s. 1).

Öğrenci Kulüpleri

Öğrenci kulüpleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (MEB, 2017):

Bilim-Fen ve Teknoloji Kulübü

Bilinçli Tüketici Kulübü

Bilişim ve İnternet Kulübü

evre Koruma Kulübü

ocuk Hakları Kulübü

Değerler Kulübü

Demokrasi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık Kulübü

Denizcilik Kulübü

Engellilerle Dayanışma Kulübü

e Twinning Kulübü

Felsefe veya Düşünce Eğitimi Kulübü

Fotoğrafçılık Kulübü

Geleneksel Sanatlar Kulübü

Gezi, Tanıtma ve Turizm Kulübü

Görsel Sanatlar Kulübü

Halk Oyunları Kulübü

Havacılık Kulübü

Hayvanları Sevme ve Koruma Kulübü

Hoş Sadâ Musîki Kulübü

İzcilik Kulübü

Kızılay ve Kan Bağışı Kulübü

Kooperatifçilik Kulübü

Kültür ve Edebiyat Kulübü

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma ve Okul Müzesi Kulübü

Kütüphanecilik Kulübü

Meslek Tanıtma Kulübü

Mesleki Tatbikat Kulübü

Münazara Kulübü

Örnek ve Öncü Şahsiyetler Tanıtım Kulübü

Pulculuk Kulübü

Sağlık, Temizlik ve Beslenme Kulübü

Satranç Kulübü

Şehir ve Medeniyet Kulübü

Şiir ve Tefekkür Kulübü

Sivil Savunma Kulübü

Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma, Çocuk Esirgeme, Kızılay ve Benzeri Kulüpler

Sosyal Medya Kulübü

Spor Kulübü

Tiyatro Kulübü

Trafik Güvenliği ve İlk Yardım Kulübü

Yabancı Diller Kulübü

Yayın ve İletişim Kulübü

Yeşilay Kulübü

Yeşili Koruma Kulübü

Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinin EK-4 maddesi ile “Öğrenci Kulüpleri Çizelgesi” yayınlanmıştır. Bu çizelgenin altına da çizelgede bulunan öğrenci kulüpleri dışında farklı kulüplerin oluşturulabileceği, çalışma alanları ve içerikleri yakın olan kulüplerin birleştirilip yeni kulüplerin kurulabileceği açıklanmıştır (MEB, 2017).

Öğrenci kulüplerinin amaçları. MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinde, öğrenci kulüplerinin genel amaçları şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2017):

- Öğrencide sorumluluk bilinci ve özgüven geliştirme,
- Farklı ilgi alanları ve beceriler oluşturma,
- Millî ve manevi değerleri kazandırma, yaygınlaştırma ve bu değerlerin yeni nesillere aktarımını sağlama,
- Bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda çalışmalar yapma,
- Toplum hizmeti çalışmalarının yürütülmesi,

Belirtilen genel amaçlar doğrultusunda, METK' da (1973) bulunan Türk Millî Eğitimi'nin genel amaç ve temel ilkelerine bağlı olarak; sosyal etkinliklerin amacı (MEB, 2017);

- Öğrencileri Őiddet ve zararlı alışkanlıklardan korumak,
- Öğrencilere yeni ilgi alanları ve beceriler kazandırmak,
- Öğrencilerin yeteneklerini sergilemesine imkân vermek,
- Millî, manevi ve kültürel değerleri yaşatmak,

• ğrencilerde gönüllü çalışmayı teşvik etmek,

• Yaşlı, engelli gibi dezavantajlı gruplar ile insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında duyarlılık oluşturmak, yönünde tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasıdır.

Öğrenci kulüplerinin yapısı. Sosyal etkinlikler, okulda ya da okulun dışında, belirlenen hedeflere yönelik, öğrencilerin becerileri ve ilgi alanlarını da kapsayacak Şekilde, kişiliklerini geliştirmek amacıyla idarecilerin yönetimi ve rehber ğretmen gözetiminde plan dahilinde yürütülen çalışmaları ifade etmektedir. Öğrenci kulüplerinin, sosyal etkinlikler yoluyla amaçlarına ulaşmasını sağlamada ilk aşama bu faaliyetleri eğitim ve ğretim faaliyetleri ile bütünleşik Şekilde planlamaktır. Bu planlamayı yapmak, işleyişini kontrol etmek ve denetlemek okul yönetiminin görevidir. Etkinlikleri planlamak ve yürütmek ise rehber ğretmen ve katılan öğrencilerin görevidir (Köse, 2004).

Öğrenci kulüpleri demokratik bir yapıya sahiptirler. Kulübe ye olmayı seçen öğrenciler, kulüp çalışmalarını planlar ve yürütür. Kulüp başkanı ve yönetim kurulu üyeler tarafından seçilir. Kulüp etkinlikleri ile ilgili bu süreçlerde yer alan öğrenciler, kendi kendilerini yönetme ve demokratik davranışlar sergileme alışkanlıkları kazanırlar. Kulüpler ğrencilere, demokratik yönetim ilkelerini yaşayarak öğrenme firsatı tanımaktadır. Öğrenciler etkinlikler

yoluyla toplum içinde kendi görüşlerini özgürce ifade etme alışkanlığı kazanırlar. Bununla birlikte farklı görüşlere saygı göstermeyi de öğrenirler (Cılga, 2004).

Öğrenci kulüpleri öğrencilerin medeni cesaret kazanmasına ve aidiyet duygusu geliştirmesine katkı sağlar. Etkileşim yolu ile öğrencilerin toplum içerisinde karar alma, seçme ve seçilme gibi temel demokratik hakları kavramaları sağlar (Çınar, 2012). Her kulübün kendine ait bir iç tüzüğü vardır. Buna bağlı olarak kulüp üyelerinin her birinin kulüple ilgili bir sorumluluğu bulunmaktadır. Öğrenciler kulüp içindeki sorumluluklarını yerine getirirken aynı zamanda demokrasi sürecinin işleyişi hakkında da bilgi edinirler (Duruhan ve Demir, 2005).

Öğrenci kulüplerinin işlevi. Öğrenci kulüpleri aracılığıyla uygulanan, belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen, belirtilen özellikleri taşıyan ve istenen davranışların kazandırılmasında etkili olan tüm etkinlikler eğitimin tamamlayıcısı olarak nitelendirilir. Öğrenci kulüpleri bu etkinliklerin planlı ve düzenli bir şekilde yürütülmesini sağladığı için eğitimde önemli bir yere sahiptir. Öğrenci kulüpleri etkinlikler yoluyla, öğrencilere kendi kimliklerini oluşturma fırsatı sunar. Çalışma sistemi içinde bir gruba ait olma duygusu geliştirerek, öğrencilerin sosyal ilişkiler kurmalarına olanak sağlar (Kılbaş, 2010).

Kulüp çalışmaları, öğrencilerin kendileri ve çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmaları, demokrasi kültürünü kazanmaları, yetenek ve ilgilerine yönelik birlikte iş birliği içerisinde çalışmaları, diğerlerine saygı duymayı ve duyarlı olmayı öğrenmelerine imkân tanıyan faaliyetler olarak ifade edilebilir. Öğrencilerin, hayatta ve okulda gösterecekleri başarı sahip oldukları sosyal becerilere bağlıdır. Özellikle öğrencilerin kimlik ve kişilik gelişimlerinde temel teşkil etmesi nedeniyle, etkili sosyal ve kişilerarası becerileri kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda kulüp çalışmalarına katılım süreci, öğrencilere sosyal becerilerini geliştirebileceği ortamlar sağlaması bakımından önem arz etmektedir (Awbrey, Longo, Lynd ve Payne, 2008).

Dolayısıyla, okullarda öğrencilerin ilgi duyduğu sosyal kulüplere katılımı son derece önemlidir. Kulüpler aracılığıyla erken yaşta eğitsel faaliyetlerle tanışan öğrenci keşfedeceği ilgi ve yeteneğini ilerleyen süreçlerde geliştirme fırsatı bulur (Koçinalı, 2008). Bu nedenle kulüplerin yerine getirmesi gereken önemli işlevler vardır. Sosyal kulüplerin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Çınar, 2012):

1. Öğrencilere kendi sorunlarını kendilerinin çözebileceği bir ortam sunmak,
2. Okul yaşamını düzenlemek,
3. Öğrencilere örgütlenme becerilerini kazandırmak,
4. Hayatı okulla bütünleştirmek,
5. Öğrencilerin okul içinde ve dışında etkin kişiler olmasını sağlamak,
6. Demokratik becerileri ve Yurttaşlık görevlerini yaşayarak öğrenmelerini sağlamak,
7. Öğrencilerin ders dışı zamanları değerlendirmelerine yardımcı olmak,
8. Öğrencilerde demokrasi bilinci oluşturarak, onların gelecekteki yetişkin rollerine hazırlanmalarını sağlamak,
9. Okul ders programının zenginleşmesini sağlamak,
10. Öğrencilerdeki girişimcilik ruhunu desteklerken aynı zamanda sorumluluk almalarını sağlamak
11. Öğrencilere birlikte çalışma ve ekip olarak iş yapma becerileri kazandırmak,
12. Öğrenci ile danışman öğretmen arasındaki sosyal ilişkileri desteklemek,
13. Öğrencilerin okula karşı olumlu tutum beslemesini sağlamak,
14. Öğrencilerin iş ve yaşam deneyimi kazanmalarını sağlamak,

15. Öğrencilerin meslek seçimine yardımcı olmak,
16. Öğrencilerin serbest zamanlarını yararlı biçimde kullanmalarına fırsat sunmak,
17. Öğrencilerin ilgi alanlarını hayata geçirmeleri için fırsat sunmak,
18. Öğrencilere organizasyon becerilerini geliştirme fırsatı sunma,
19. Öğrencilerin gelir gider kaydı tutma, dosyalama, resmi belgeleri düzenleme ve koruma gibi beceriler kazanmalarını sağlamak,
20. Öğrencilerde çevre bilincini geliştirmek.

Sosyal etkinlikler, öğrencilerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve akademik olarak gelişmelerinde önemli bir rol oynar (Fujita, 2010). Öğrenci kulüp çalışmaları gerektiği şekilde gerçekleştirilirse, kendini tanıyan, yeteneklerini geliştirerek toplum yararına kullanabilen, kendine güvenen, planlı ve düzenli çalışma alışkanlığı olan, sorumluluk bilincine sahip, boş zamanlarını nasıl değerlendireceğini bilen, daha az sorun çıkaran, girişimci, paylaşımcı, çevresiyle uyumlu, saygılı ve hoşgörülü bireylerin yetişmesi sağlanır (Duruhan ve Demir, 2005).

Öğrenci kulüplerine ilişkin uygulamalar. Öğrenci kulübü ve topluma hizmet çalışmalarıyla ilgili amaç, kapsam, ilkeler, tanımlar ve uygulamaya ilişkin esaslar, 2017 yılında yayınlanmış olan “Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği” ile belirtilmiştir (MEB, 2017).

Sene başı öğretmenler kurulunda ilgili yönetmelikte yer alan Öğrenci Kulüpleri Çizelgesindeki (EK-4) öğrenci kulüpleri içerisinde gerekli görülen kulüplerin kurulmasına karar verilmektedir. Eğitim kurumunun türü, seviyesi, imkân ve şartları; çevrenin toplumsal, fiziki, kültürel özellikleri ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak öğretmenler kurulu kararıyla farklı kulüpler de kurulabilmektedir. Çalışma alanları ve içerikleri

benzer nitelikte olan kulüpler çalışmalarını birbirinden bağımsız şekilde yürütebileceği gibi istenmesi halinde benzer kulüpler tek çatı altında toplanarak çalışmalar yeni bir kulüp olarak da devam ettirilebilmektedir. (MEB, 2017).

Sosyal etkinliklerin ilgili mevzuata uygun olarak eylül ayında planlanmasından ve verimli olarak eğitim ve öğretim yılı içinde yürütülmesinden müdür sorumludur. Öğrenci kulübüyle ilgili sosyal etkinliklerin planlanması ve yürütülmesi ise, danışman öğretmenin gözetim ve sorumluluğunda öğrencilerce gerçekleştirilmektedir. Kulüplere rehberlik edecek öğretmenlerin kimler olacağı, ilgi ve istekleri doğrultusunda sene başı öğretmenler kurulunda belirlenmektedir (MEB, 2017).

Her bir kulüp ya da toplum hizmeti çalışması için bir öğretmen danışman olarak görev almaktadır. Ancak ihtiyaçlar doğrultusunda birden fazla danışman öğretmen aynı kulüp ya da topluma hizmet projesinde de görev alabilmektedir. Eğitim ve öğretim yılı içerisinde değişen ve gelişen şartlara, oluşan istek ve ihtiyaçlara göre sosyal etkinliklerle ilgili yeni planlamalar yapılması ve kararlar alınması mümkündür. Her yeni öğretim yılında, kurulacak kulüplerde danışmanlık yapacak öğretmenlere görev verme konusunda eğitim kurumu müdürü sorumludur (MEB, 2017).

Danışman öğretmen, öğretmenler kurulunca belirlenen öğrenci kulüplerinin amaçları ve çalışmaları hakkında öğrencileri bilgilendirmektedir. Hangi kulübe üye olacaklarına karar vermeden önce, öğrencilere okulda kurulan kulüpler hakkında bilgi verme işi ise sınıf rehber öğretmenleri tarafından gerçekleştirilir (MEB, 2017).

Sosyal etkinlik çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezleri kullanılabilir. Sosyal etkinliklerin planlanması aşamasında bölgede gençler için çalışmakta olan kamu ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte

çalışmalar yapılabilmektedir. Bu çalışmalardaki ekonomik ihtiyaçların karşılanmasını ise okul aile birlikleri sağlamaktadır (MEB, 2017).

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi, öğretmen, öğrenci ve ailelerin birlikte çalışmasının sağlanması için okullarda Sosyal Etkinlikler Kurulu kurulmaktadır. Bu kurul, okul müdürünün başkanlığında, kulüp danışman öğretmenlerinden üç öğretmen, öğrenci kulübü temsilcisi öğrencilerden iki öğrenci ve okul aile birliğinin belirlediği bir veliden oluşmaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan eğitim kurumlarında, bu etkinlikler mevcut öğretmen/öğretmenlerle eğitim kurumunun imkânları dâhilinde yürütülmektedir (MEB, 2017).

Sosyal etkinlikler kurulu, eğitim kurumunda bir eğitim ve öğretim yılı içerisinde yapılacak sosyal etkinliklerle ilgili iş ve işlemleri eylül ayında planlamakta, ekim ayından itibaren yürütmeye başlamaktadır. Kurul, eylül ayında yapılmış olan planlamaya ek olarak eğitim ve öğretim yılı içerisinde değişen ve gelişen şartlara, oluşan istek ve ihtiyaçlara göre sosyal etkinliklerle ilgili yeni planlamalar yapabilmekte ve kararlar alabilmektedir (MEB, 2017).

Sosyal etkinlikler kurulunun etkinliklerle ilgili planlama ve kararları, eğitim kurumu müdürünün onayından sonra yürürlüğe girmektedir. Kurul, sene başı öğretmenler kurulunda belirlenen anılacak ya da kutlanacak belirli gün ve haftaların öğrenci kulüplerine dağılımını, hangilerinin sınıf içi, sınıflar arası, eğitim kurumu düzeyinde ya da eğitim kurumu dışında gerçekleştirileceğine yönelik planlanmayı yapmakta ve eğitim kurumu müdürünün onayına sunmaktadır (MEB, 2017).

Sosyal etkinlikler kurulu, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkili şekilde yürütülmesi için öğretmen, öğrenci ve veliler ile koordineli şekilde çalışmaktadır. Kurulun sekretarya işleri eğitim kurumu müdürlüğünce yürütülmektedir. Kurul tarafından yapılan iş ve

işlemler, öğretmenler kurulu toplantılarında değerlendirilmektedir. Sosyal etkinlik başarı belgesi verilecek öğrencileri kurul belirlemekte, buna ilişkin listeyi eğitim kurumu müdürünün onayına sunmaktadır (MEB, 2017).

Öğrenci kulüplerinin işleyişi. Öğrenciler ilgi duydukları herhangi bir kulübe üye olmanın yanında başka öğrenci kulüplerinin çalışmalarına da aktif olarak katılabilmektedirler. Bunun için öğrencilerin katılmak istedikleri çalışmayı yürüten kulüp danışman öğretmeni ile ya da kendi sınıf rehber öğretmeni ile iletişime geçmesi gerekmektedir (MEB, 2017).

Öğrenci kulüplerine ait öğrenci listeleri sene başında sınıf rehber öğretmenleri tarafından belirlenmekte ve bir nüshası ilgili kulübün danışman öğretmenine, diğer bir nüshası ise okul yönetimine teslim edilmektedir. Danışman öğretmen ise eline ulaşan listeyi sosyal etkinlikler kuruluna bildirerek çalışmalarını planlamaktadır (MEB, 2017).

Tüm öğrenciler, en az bir sportif ya da sanatsal alanda yeteneklerini geliştirecek şekilde bir öğrenci kulübü ile ilişkilendirilmekte ve kulüp çalışmalarına katılmaktadır. Öğrenci kulübüyle ilgili çalışmaların planlanması ve yürütülmesi, danışman öğretmenin gözetiminde ders saatleri dışında öğrenciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğrenci kulüpleri yaptıkları toplantılarda kendi iç tüzüklerini oluşturmaktadırlar. Kulüp üyeleri arasından başkan, yönetim ve denetim için asil, yedek üyeler gibi iç tüzüğe göre öğrenci seçimleri yapılmaktadır. Danışman öğretmen; kulüp çalışmalarında öğrencileri, yeni fikirler üretme konusunda cesaretlendirmekte, faaliyetlerin genel takibini sağlamakta, faaliyetlerin yerine getirilip getirilmediğini kontrol ederek sonucu, sosyal etkinlikler kurulu ile paylaşmakta ve kulüp faaliyetlerine ait tüm evrak işlerinin takibini sağlamaktadır. Ayrıca, danışman öğretmen, yürüttüğü tüm çalışmalardan okul müdürüne karşı sorumludur. Sosyal etkinlik çalışmalarının yönetmeliğe uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğini takip ve kontrol etmek ise okul müdürünün sorumluluğundadır (MEB, 2017).

Toplum Hizmeti Çalışmalarının Tarihçesi

Türkiye' nin de imza koyduğu “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname” ne (1949) göre, her bireyin kişiliğinin tam ve özgürce gelişmesine olanak sağlayan tek ortam içinde bulunduğu topluluktur ve bu anlamda bireyin de topluluğa karşı görevleri bulunmaktadır. Dolayısıyla öncelikli olarak, toplum kişiyi her yönden nitelikli bir birey olarak yetiştirmelidir. Bu yetiştirme sürecine bakıldığında ise karşımıza çıkan ana aracın eğitim programları olduğu görülmektedir. Bireyin toplum içinde yaşarken karşı karşıya kaldığı her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek temel becerileri kazandırma görevi ise okula aittir. Bu nedenle eğitim programlarında topluma uyumu sağlayacak temel becerilerin kazandırılması esas alınmalıdır. Bununla birlikte 21. yüzyılda çağdaş eğitim programları ile toplumsal problemlere karşı duyarlı ve bu problemlere çözüm üretmek için çaba sarf eden, çalışmalar planlayıp yürütebilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu nedenle de yeni eğitim programlarında Toplum Hizmet Uygulamaları dersi yer almaktadır (Çuhadar, 2008). Ayrıca, çıkarılan yönetmeliklerde toplum hizmeti çalışma ve esaslarına yer verildiği görülmektedir.

Geçmişten günümüze birçok kez eğitimin amacının topluma hizmet etmek olduğu söylene de, topluma hizmet uygulamaları eğitim programlarına resmi olarak yeni girmiştir. İncelendiğinde THU eğitiminin en yakın temellerinin İlerlemeci Eğitim (Progressive Education) ve bu anlamda akımın önemli ismi John Dewey'e dayandığı fark edilmektedir. THU eğitiminin teorik temelleri Dewey'in görüşleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Bu bağlamda topluma hizmet uygulamaları eğitimi, Dewey'in görüşleri doğrultusunda şekillenmiş bir tür İlerlemeci Eğitim olarak nitelendirmek mümkündür. Kuram yerine, uygulamayı ve yaparak, yaşayarak öğrenme felsefesini öne çıkaran Dewey, eğitimin ihmal edilen sosyal yönünü belirginleştirerek, görüşleri doğrultusunda THU eğitiminin şekillendirilmesini sağlamıştır (Küçüköğlü ve Coşkun, 2012). Ayrıca eğitim sürecinde işlevsel öneme sahip unsurlar olan okulların, çocuğu sosyal yaşama hazırlayabilecek bir çevre olarak düzenlenmesi gerektiğini

belirten Dewey, çocuklara birlikte iş yapabilme olanağı tanınması yolu ile üretken ve barışçıl bir toplumun sağlıklı bireylerinin okullardan yetişebileceği yönünde görüş ortaya koymuştur.

Bu anlamda okullarda gerçekleştirilen THU eğitiminde öğrencilerin çözüm üretmesini gerektiren gerçek toplumsal problemler ele alınmakta ve sınıfta öğrenilenlerin bir uygulaması niteliğinde öğrencilerden bu problemlere çözüm üretmeleri beklenmektedir (Küçüköğlü ve Coşkun, 2012).

21. yüzyıldaki anlamıyla THU (service-learning) kavramını 1967 yılında ilk kez kullanan Robert Sigmon ve William Ramsey olmuştur. Başlangıçta “Üniversite - İş Eğitim Programları” kapsamında üniversiteler, öğrenciler aracılığıyla ve üniversite-hükümet-sivil toplum kuruluşları ortak çalışmaları sayesinde kendini gösteren topluma hizmet uygulamalarını daha kapsamlı bir şekilde koordine etmek amacıyla 1969’ da ilk THU konferansı Atlanta’da düzenlenmiştir. Konferansa katılanların öne sürdüğü ortak öneriler (Atlanta Service-Learning Conference Report, 1970);

1) Üniversiteler, öğrencilerini topluma hizmet çalışmalarına yönelmeli ve THU eğitimini akademik programa dâhil etmeli,

2) Federal veya bölgesel her tür hükümet, üniversiteler ve özel kurumlar çalışmalara gönüllü katılımı arttırmak için aralarında işbirliği gerçekleştirmeli ve gereken fonları ayırmalı,

3) THU sürecinde yer alan bütün kişi ve kurumlar aynı şekilde karar sürecinde de aktif yer alarak ortak şekilde hareket etmeli şeklinde sıralanabilir.

Eğitimin demokrasiyi destekleyici şekilde planlanması ve topluma liderlerinin yetiştirilebilmesi için toplumsal alana daha erken yaşlardan itibaren katılım sağlanması gerektiği düşüncesiyle, 1989 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde THU eğitimi konusunda

bir araya gelinen Wingspread Konferansı'nda eğitim ve topluma hizmet kavramlarını birbirine perçinlemek için kimi uygulama ilkeleri belirlenmiştir (Wingspread Report, 2005).

1990 yılında ABD' de çıkarılan Ulusal ve Toplumsal Hizmet Kanunu ile okullar ve yükseköğretim kurumları için hizmet etmeyi ve öğrenmeyi destekler şekilde hibelerin yasalaştırıldığı görülmektedir. 1993 yılında ise yükseköğretim tarafından benimsenen toplum hizmeti ve sivil topluma katılım yaklaşımı ile belirlenen vizyonun, okul ve toplum birlikteliğinin sağlanmasında üniversitelerin liderlik rolü üstlendiği oluşum ve yapıları inşa etmek olduğu görülmektedir. 21. yüzyılda öğrencilerin sosyal çevreye duyarlılık geliştirmesinin yanında özgüven, girişimcilik, yaratıcılık ve takım ruhu gibi farklı becerileri de bir arada başarmanın beklendiği bu tarz uygulamalar ABD, Birleşik Krallık, Danimarka, Almanya gibi gelişmiş ülkelerin eğitim programlarında büyük ölçüde yer bulmaktadır. Bu anlamda THU eğitimine verilen değerin de her geçen gün artarak devam ettiği görülmektedir (Uğurlu ve Kırıl, 2012).

Topluma Hizmet Uygulamalarının Türkiye'deki gelişimine bakıldığında, Türk kültürünün geçmişten bugüne yardımlaşma, dayanışma ve birlikte çalışma anlayışı gibi alışkanlık ve değerleri geleneksel olarak zaten içinde barındırdığı görülmektedir. Bu uygulamalar işlevsellik açısından incelediğinde ise topluma hizmet uygulamalarının ardında yatan oldukça kapsamlı bir eğitim alan yazını olduğu görülmektedir (Uğurlu ve Kırıl, 2012). Aynı zamanda, incelenen Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında, bireyin topluma karşı sorumluluklarının önemli bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

METK' da (1973) bulunan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaç ve temel ilkeleri incelendiğinde, öğrencilerin topluma karşı olan sorumluluklarına yapılan vurgu ve bu sorumlulukları kazandırmaya verilen büyük önem dikkat çekmektedir. Bu anlamda, öğrencilere

topluma karşı olan sorumlulukları konusunda farkındalık geliştirmeleri adına sayısız deneyim sunan toplum hizmeti çalışmaları büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’ de Toplum Hizmeti Uygulamaları, MEB tarafından 2005 yılında yürürlüğe konan Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği ile ilk kez resmi olarak eğitim programları içerisinde yer almıştır. İlgili yönetmelikte amaç şu şekilde belirtilmiştir:

Resm, zel ilköğretim ve orta öğretimde ders programlarının yanında öğrencide kendine güven ve sorumluluk duygusu geliştirmeye, yeni ilgi alanları ve beceriler oluşturmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda ğrenci kulübü ile toplum hizmeti çalışmalarıyla ilgili iş ve işlemleri düzenlemektir. (MEB, 2005, s. 1)

Bu bağlamda, sosyal etkinlikler kapsamındaki Toplum Hizmeti alışmaları, öğrenme deneyiminin önemli bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ders dışı etkinlik olarak “toplum hizmeti” başlığı altında çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir.

Kuzucu ve Kamer (2009), toplum hizmeti çalışmalarını; eğitim sürecinde teorik ve pratik çalışmaları bütünleştirecek nitelikte, sınıf ortamından farklı olarak toplumla i içe gerçekleştirilen, bireyde toplumsal duyarlılık, farkındalık, etkili iletişim, dayanışma ve işbirliği, öz güven ve toplumsal sorumluluk bilinci oluşturmaya hedefleyen uygulamalar olarak nitelendirmiştir. MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’ nde (2005) Toplum Hizmeti alışmaları, öğrencilerin yaşı ve gelişim dönemleri itibarı ile sahip oldukları bilgi düzeylerine uygun olacak şekilde düzenlenmiş, toplumsal ve çevresel sorunlara ilişkin zmler üretmeyi amaç edinen çalışmalar olarak yer almıştır. İlgili yönetmelikte, öğrencilerin; kişisel, ailevi ve toplumsal anlamda farkındalığa sahip, sorun zme ve üzüm üretmede gönüllü, okul ve paydaşlarla bütünlük içinde çalışma yürütme becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirilmesi amacıyla toplum hizmeti faaliyetlerine önem verildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin

ilköğretim kurumlarında 3. Sınıf sonuna kadar senede 5 saat; 4. sınıftan itibaren senede 10 saat; 9. Sınıftan itibaren ise senede 15 saat olacak şekilde toplum hizmeti çalışmalarına katılmaları esas olarak düzenlenmiştir (MEB, 2005, md. 13). Daha sonra yayınlanan MEB (2017) Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği ile bu çalışma esasları yeniden düzenlenmiştir. İlgili madde yönetmelikten kaldırılarak, öğrencilerin katılacakları Toplum Hizmeti Çalışmaları gönüllülük esasına dayandırılmıştır.

Görüldüğü üzere, örgün eğitim içerisindeki her kademedeki Toplum Hizmeti Çalışmalarına yer verilmiştir. Topluma Hizmet Çalışmalarını geleneksel öğrenme yöntemlerinden farklı kılan özünde bulundurduğu gönüllülük, duyarlılık, farkındalık, sorumluluk, hizmet etme ve yardımlaşma gibi dinamiklerdir. Toplum Hizmeti Çalışmalarını zorunlu uygulama olmaktan çıkararak düzenleme ile öğretme-öğrenme sürecinin merkezine öğrenciyi alan bu yöntem, özüne daha da uygun bir işlevsellik kazanmıştır. Öğrenciler gönüllü olarak topluma hizmet ederken bu çalışmalarla amaçlanan duyarlılık, farkındalık, sorumluluk gibi çeşitli eğitsel kazanımları da kendi yaşantıları yoluyla istemli bir şekilde gerçekleştirmiş olurlar. Yapılan gönüllü çalışmalar neticesinde ulaşılan toplumsal faydanın yanında, öğrenci tutum, davranış ve becerilerine dair istenen değişim ve gelişimin kendiliğinden sağlanacağı öngörülmektedir.

Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında “Toplum Hizmeti Çalışmaları” adıyla MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği kapsamında yürütülen çalışmalar, bu kurumlara öğretmen yetiştiren, Yükseköğretim kurumlarında ise, THU dersi adı altında yürütülmektedir. THU dersi ile hedeflenenin, Eğitim Fakültesi öğrencisi öğretmen adaylarının toplumsal sorumluluk bilincine ve duyarlılığa sahip; birlikte çalışabilen, etkili iletişim ve öz değerlendirme becerilerini kullanabilen bireyler olarak yetiştirilmesi olduğu belirtilmektedir (“Eskişehir Osmangazi Üniversitesi”, t.y.).

Türkiye’ de THU dersinin temelleri 2006 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde “Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Toplum Hizmet İşlevi” adı ile yapılan çalıştayda atılmıştır. Katılımcı grubu olarak çeşitli üniversitelerin yönetici ve öğretim elemanları ile AÇEV, UNICEF, TEMA ve TEV gibi kurumların temsilcileri, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile MEB temsilcilerinin yer aldığı bu çalıştayın sonuç bildirgesinde “Toplum Hizmet Uygulamaları” bağlamında eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme programlarında yapılması gereken değişiklikler gerekçelendirilmiş, sonrasında 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında THU eğitimi, eğitim fakültelerindeki öğretmen adaylarının derslerine dahil edilmiştir. Günümüzde eğitim fakültelerindeki tüm anabilim dallarının programında yer alan Toplum Hizmet Uygulamaları dersinin yürütülme yöntemlerinin ortak kurallara bağlanması amacıyla THU yönergeleri oluşturulmuştur. Sürümler halinde hazırlanan yönergelerin dördüncü sürümü Tezbaşaran ve diğerleri (2009) tarafından hazırlanarak kullanıma sunulmuştur. Daha sonra 2010 yılında Mersin Üniversitesi’nde düzenlenen ulusal THU çalıştayında derse dair uygulama esasları ve aşamaları oturtularak, “Toplum Hizmet Uygulamaları Yönergesi” oluşturulmuştur. Yapılan tüm çalışmaların sonunda, Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi tarafından önerilen 17.02.2011 tarihli Yükseköğretim Kurulu (YÖK) toplantısında uygun görülen THU Yönergesi YÖK kanalıyla bütün eğitim fakültelerine gönderilmiştir. Böylelikle dersin yürütülmesine dair temel ilkelerin standarda bağlanması sağlanmıştır.

Toplum Hizmeti Çalışmaları

Toplum Hizmeti Çalışmaları, toplumsal ihtiyaçları akademik olarak eğitim programları ile birleştiren belli standartlara sahip bir öğretim yöntemi olarak ifade edilmektedir (Uğurlu ve Kırıl, 2012). Bu çalışmalar bir öğretim yöntemi olmakla birlikte, genel çerçeveden bakıldığında bir eğitim felsefesi olarak da değerlendirilebilir. Toplum Hizmeti Çalışmaları geleneksel öğrenme yöntemlerinden farklı olarak okul ile gerçek yaşam arasında bağ kurma ve kuramı

uygulamaya dönüştürme işlevine sahiptir. Bu yönüyle alışlagelmiş okul öğrenme süreçlerinden farklılaşan bir öğrenme yöntemi olarak öne çıkmaktadır. (Elma vd., 2010).

Toplum Hizmeti Çalışmaları; bireylerin toplumla kaynaşması, toplum sorunlarını tanıma ve sorunlara çözüm yolları üretme kapasitelerini artırma, toplumsal kalkınma, gönüllülük, özgüvenin desteklenmesi, grup çalışmalarında aktif olma, çeşitli kurum ve kuruluşları tanıma, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapabilme, projeler üretme yeterliliklerini geliştirme amacıyla yapılan çalışmalardır (Gürol ve Özercan, 2010).

MEB 2017 yılında yürürlüğe koyduğu “Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği” ile 2005’ te yayınlanan Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğini yürürlükten kaldırmıştır. Yapılan değişiklikle Toplum Hizmeti Çalışma Esasları yeniden düzenlenmiştir. Toplum Hizmeti Çalışmalarıyla ilgili amaç, kapsam, ilkeler, tanımlar ve uygulamaya ilişkin esaslar, MEB “Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği” nde (2017) belirtilmektedir.

Toplum Hizmeti Çalışmalarının odak noktası, bireyin ihtiyaçlarını karşılamak, bireyin potansiyel ve kaynağını geliştirmektir. Yapılan çalışmalar bireylerde toplumsal duyarlılık, sorumluluk bilinci, farkındalık oluşturmakla birlikte toplumsal olaylara dair proje üretme ihtiyacını da beraberinde getirmektedir (Sönmez, 2010).

Toplum Hizmeti Çalışmaları amaç yönünden oldukça kapsamlıdır. Ancak bu amaçların temelinde öğrencilere toplumsal problemleri belirleme ve çözümlere yönelik proje hazırlama becerilerini kazandırmak vardır (Uğurlu ve Kıral, 2012). Bu kapsamda öğrenciler, bilimsel etkinliklere katılmanın yanı sıra sosyal sorumluluk gerektiren projelerde gönüllü olarak görev almakta ve toplumun bireylerine hizmet etmektedirler (Gürol ve Özercan, 2010).

Toplum Hizmeti Çalışmaları proje tabanlı olarak gerçekleştirilmektedir (Gürol ve Özercan, 2010; Tosun 2014). Proje tabanlı öğrenmede, öğrenme sürecinin merkezinde öğrencinin kendisi vardır. Bu yaklaşım, öğrencilerin gerçek yaşam koşullarını gözlemleyerek,

deneyimleyerek sorun çözüme becerilerinin gelişmesine fırsat tanıyan, merkezinde öğrencinin olduğu bir yaklaşımdır (Demirel, 2005). Öğrencilere yaparak, uygulayarak, deneyerek öğrenme fırsatı veren bu yaklaşım, odağında öğrencinin olduğu ve öğretmenin kolaylaştırıcı rol üstlendiği etkin bir öğrenme şeklidir (Bell, 2010).

Toplum hizmeti çalışmaları, her öğrencinin kendi yaş grubuna ve bilgi seviyesine uygun olan öğrenci kulübü faaliyetleri kapsamında, yalnız olarak ya da grupça hazırlanacak çalışma planlarına ve uygulanacak projelere göre gerçekleştirilmektedir (MEB, 2017).

Toplum hizmeti çalışmaları, gönüllülük esasına bağlı olarak Sosyal Etkinlikler Kurulunda alınan kararlar uyarınca danışman öğretmenin gözetim ve sorumluluğunda planlanmaktadır. Bu çalışmalar öğrenci kulüpleri, gönüllü öğrenci grupları, öğretmenler, veli ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşların katılımıyla yapılmaktadır. Yapılacak toplum hizmeti çalışmaları, ilgili paydaşların görüşleri alınarak Sosyal Etkinlikler Kurulu tarafından belirlenmektedir. Toplum hizmeti çalışmalarıyla ilgili giderler, okul-aile birliği, gönüllü kişi, kurum veya kuruluşlarca yapılan aynî ve nakdî bağış yoluyla karşılanabilmektedir. Toplum hizmeti çalışmalarına katılan öğrenciler ve aldıkları belgeler e-Okul sisteminde yer alan Sosyal Etkinlik Modülüne işlenmektedir (MEB, 2017).

MEB'in e-Okul sistemi "Sosyal Etkinlikler" bölümünde yer alan "Sosyal Etkinlik Modülü Uygulama Kılavuzu" nda Toplum Hizmeti Çalışmaları kapsamında yer verilen kategoriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Toplumsal Refah ve Eşitliği Sağlamaya Yönelik Çalışmalar
- Milli ve Manevi Değerleri Koruma ve Yaşatmaya Yönelik Çalışmalar
- Toplumsal Bilinci Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar
- Velilerin ve Diğer Paydaşların Okula Katkılarını Artırmaya Yönelik Çalışmalar
- Tarihi ve Doğal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

- Dezavantajlı Bireylerin Toplumsal Entegrasyonuna Yönelik Çalışmalar
- Spor ve Sağlık Kültürünün Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar
- Sivil Toplum Kuruluşları ile Sosyal Hizmetlere Yönelik Çalışmalar
- Sanat, Kültür ve Bilim İmkânlarının ve Kültürünün Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar. (MEB, 2019)

Topluma Hizmet Çalışmaları ya da sosyal sorumluluk projeleri kapsamında okullarda birçok farklı faaliyet gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamdaki faaliyetlere dair projelerde öncelikli olarak yaşlılar, engelliler gibi dezavantajlı bireylere yer verilmektedir. Eğitim kurumları tarafından uygulanan projeler içerisinde, engellilere destek ve yaşlılara yardım ile çevresel ve kültürel içerikli çalışmalara dayanan projeler hayata geçirilmektedir. Sosyal sorumluluk projeleri ve toplum hizmeti çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin yürütüldüğü kurum ve kuruluşlar ise; sivil toplum kuruluşları, huzur evleri, belediyelerin gençlik merkezleri, okullar, hastaneler ve rehabilitasyon merkezleri ve mahalli yönetimlerin yer aldığı muhtarlıklar olarak sıralanabilir (Kuş, 2009).

İlkokullarda Toplum Hizmeti Çalışmaları aşağıdaki etkinlikleri kapsamaktadır (MEB, 2005):

- Okul-veli iş birliğinin sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Okul ve çevresinin düzenlenmesi, tadilat işlerinin yaptırılmasına yönelik çalışmaların düzenlenmesi,
- Öğrencilerin, kendi okullarının veya yeterli kaynak oluşturamayan diğer okulların kitap ve malzeme temini gibi ihtiyaçlarını gidermek için kampanyalar düzenlemeleri,
- Öğrencilerin ders, ödev ve proje çalışmaları gibi konularda, alt ve diğer sınıflardaki arkadaşlarına yardımcı olmaları,

- Türkçe' nin doğru, kullanılmasına ve kitap okuma alışkanlığının oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Tarihî ve kültürel değerlerimizi korumak ve yaşatmak, yaşadığı çevreyi korumak, güzelleştirmek ve parklar oluşturmak için çalışmalar yapılması,
- Öğrencilere ve halka, toplum kurallarına uyulması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması,
- Öğrencilerin ve halkın, trafik kurallarına uymalarını sağlamaya yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması,
- Çevreyi, okul bahçesini, risk altındaki çorak alanları ağaçlandırmak ve var olan doğal çevreyi korumaya yönelik çalışmalar yapılması,
- Çevrede bulunan muhtaç insanlara yardımcı olmaya yönelik çalışmalar yapılması,
- Öğrencilerin, çevrelerindeki yaşlılara, ihtiyaç sahiplerine gerekli yardımı götürmesini sağlama,
- Öğrencilerin, engelli bireylere yardımcı olmaları,
- Öğrencilerin, topluma hizmet veren sivil toplum çalışmaları için gönüllü olarak destek sağlamalarıdır.

Sosyal Etkinlik Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Okullarda sosyal etkinlik çalışmaları şemsiyesi altında toplum hizmeti ve öğrenci kulübü çalışmaları yürütülmektedir. Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına aktif katılım göstermiş olan öğrencilere Katılım Belgesi, üstün çaba gösteren öğrencilere Başarı Belgesi, çalışmalara katkı sağlamış öğretmen, veli ve diğer kişi ve kurumlara ise okul yöneticileri tarafından Teşekkür Belgesi verilmektedir. Başarı Belgesi almaya hak kazanan öğrenciler ayrıca kurum imkanları dahilinde de ödüllendirilebilir. Öğrencinin dahil olduğu kulüp bilgisi, katıldığı etkinlikler ve belgeleri Sosyal Etkinlik Modülüne işlenir. Sosyal etkinlik çalışmalarında görev alacaklardan sertifika sahibi olanlara öncelik verilir. (MEB, 2017).

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti ile ilgili örnek etkinlik çalışmaları; okul yönetiminin sorumluluğunda okul pano, gazete, dergilerinde, ilgili birimlerin web sitelerinde ve il/ilçe millî eğitim müdürlüğünün uygun bulduğu yerlerde sergilenebilir (MEB, 2017).

Sosyal etkinlikler kapsamında yürütülen öğrenci çalışmalarının öğrenci tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, karnelerinin Sosyal Etkinlik bölümünde "TAMAMLADI", "TAMAMLAMADI" olarak belirtilir. Sosyal etkinlikler hakkındaki karne bölümü sınıf öğretmeni tarafından değerlendirilir. Yapılan değerlendirmenin sonucu öğrencinin dosyasındaki ilgili bölüme işlenir (MEB, 2005).

Öğretmen Yetiştirmede Sosyal Etkinlikler

Devlet tarafından uyulması ve uygulanması amacıyla yürürlüğe koyulan, millî eğitim sisteminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda belirlenen, millî eğitim politikaları öğretmenler tarafından hayata geçirilmektedir (Millî Eğitim Vakfı, 2017). Bu doğrultuda öğretmen, eğitimin tüm süreçlerinde işleyişe etki eden ve verilen eğitimin kalitesini yansıtan en önemli unsurdur. Dolayısıyla, öğretmenin niteliği, eğitimin niteliğini belirleyeceğinden öğretmen yetiştirme, hayati bir önem taşımaktadır (İlyas, Coşkun ve Toklucu, 2017).

Öğretmenlik, topluma karşı sorumluğa sahip önemli meslek alanlarından biridir. Öğretmenlerin toplumun şekillenmesinde bireylere öncülük etme gibi önemli görev ve sorumlulukları bulunmasından dolayı, öğretmen adaylarının mesleğe başlamadan önceki eğitim süreçlerinde bahsedilen toplumsal rollere ilişkin becerilerini geliştirmesi oldukça önemli görülmektedir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının mezun olduklarında hizmet verecekleri kurumlarda toplumsal faktörlerden veya olaylardan kaynaklı problemlere çözüm üretmede etkili olabilmeleri için toplumsal yapıyı çok yönlü olarak tanımaları gerekmektedir. Yaşadığı toplumun dinamiklerine yabancı olan, toplumun ihtiyaç ve özelliklerini tanımayan, toplumsal problemlere karşı farkındalığı zayıf bir öğretmen adayının mesleki çalışmalarında da beklenen

düzeyde sonuçlara ulaşması mümkün değildir. Çünkü işlevsel olarak öğretme, öncelikle toplum yapısındaki öğelerle birlikte var olan gelişen, dinamik toplumsal değişimlerden doğrudan etkilenen bir yapıya sahiptir (“Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi”, 2011).

Bu doğrultuda Yüksek Öğretim Kurumu tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen öğretim programlarının yeniden yapılandırılması çalışmaları kapsamında eğitim fakültelerinin öğretim programlarına “Topluma Hizmet Uygulamaları” adında yeni bir dersin konulması kararlaştırılmıştır. Bu dersin konulmasındaki amaç, öğretmen adaylarının toplumun güncel problemlerinin farkında olmalarını ve çözüm üretmeye yönelik projeleri hayata geçirmelerini sağlamaktır. Belirtilen amaç kapsamında öğretmen adaylarına topluma hizmet çalışmaları sırasında ihtiyaç duyacakları birçok bilgi, beceri ve tutumun kazandırılması da planlanmıştır. Bu bağlamda, Yüksek Öğretim Kurumu tarafından THU dersi; “Öğretmen adaylarına toplumsal sorumluluk bilincini kuramsal ve uygulamalı olarak kazandırma ve uygulama sırasında işbirliği, dayanışma, etkili iletişim, öz değerlendirme gibi çeşitli becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir ders” olarak tanımlanmıştır (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2011).

Eğitim fakültelerinin öğretim programlarında yer alan THU dersi teori ve uygulama çalışmalarının bir arada bulunduğu zorunlu bir ders olarak uygulamaya konulmuştur. Dersin hangi dönemde okutulacağı fakülte bölümlerine veya anabilim dallarına göre değişmekle birlikte tüm öğretmen adayları bir dönem boyunca bu derse ilişkin uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Bu ders, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalında 3. sınıf VI. yarıyılıda okutulmaktadır (Özdemir ve Tokcan, 2010; YÖK, 2011).

Bu ders kapsamında, dersi veren öğretim elamanıyla birlikte teorik ve pratik çalışmaların birlikte gerçekleştirildiği, öğrencilerin aktif olarak planlama ve uygulama süreçlerine katıldığı; öğretim elemanlarının daha çok çalışmalar için yol göstericilik yaptığı etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler kapsamında okul ortamı yerine doğrudan

toplumun içerisinde gerçekleştirilen THU dersi ile, özellikle öğrencilerin ilgi alanlarına hitap eden, öğrencide öğrenme ve harekete geçme merakı uyandıran, olumlu gelişmelerin gözlenebileceği çalışma alanlarında konular seçip çalışılmasına oldukça elverişlidir. Dersin işleniş sürecinde öğretmen adayları toplumun sorunları ile ilgilenmekte, sorunlara çözüm yolları önermekte, projeler geliştirmekte ve en önemlisi geliştirilen bu projeleri uygulamaya geçirmektedir. Ayrıca, bu ders kapsamında proje oluşturma ve uygulamanın yanında öğretmen adaylarının çeşitli bilimsel faaliyetlere, toplantı ve çalıştaylara katılımcı, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılmalarına da olanak sağlanmaktadır. (Küçüköğlü ve Coşkun, 2012; Uğurlu ve Kırıl, 2012; Yılmaz, 2011).

Eğitim fakültelerinde THU dersi kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin yürütülebileceği çeşitli kurum ve kuruluşlar; Ulusal yardım kuruluşları, özel eğitim ve uygulama okulları, yatılı okullar ve köy okulları, hastaneler, müzeler ve kütüphaneler, belediyelerin gençlik-kültür merkezleri, üniversiteler, topluma yönelik çalışan dernek ve vakıflar, tutuk evleri, muhtarlıklar, okul-aile birlikleri vb. şeklinde sıralanmaktadır (YÖK, 2011).

THU dersinin amaçları oldukça geniş olmakla birlikte bu amaçlar; öğretmen adayının meslek hayatına başlamadan önce toplumsal bilinç kazanması, toplumsal sorumluluk alması, topluma ve öğrencilere uygun bir rol model olmasını sağlama açısından oldukça önemlidir (Coşkun, 2009). Amaçlar doğrultusunda proje tabanlı olarak gerçekleştirilen dersin işleniş süreci; hazırlık, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içermektedir. Dersle ilgili çalışmaların planlanması ve uygulanması süreçlerinde proje ekiplerine danışman olarak bir öğretim görevlisi atanmakta ve süreç yönergede yer alan ilke ve kurallar çerçevesinde öğretmen adaylarıyla birlikte yürütülmektedir (YÖK, 2011).

Bu eğitim sürecinde, danışman eşliğindeki proje ekiplerinin öğrencisi olarak yer alan öğretmen adayları, göreve başladıklarında okullarındaki öğrencilere projenin danışman öğretmeni olarak rehberlik edeceklerdir. Bu anlamda, öğretmen adaylarına verilen Topluma Hizmet Uygulamaları eğitimine ilişkin önemli gerekçelerden bir diğeri de ilkokul ve ortaokullardaki sosyal etkinlik çalışmalarının yönetmelikle belirlenmiş olmasıdır. İlkokullarda sosyal etkinlikler kapsamında gerçekleştirilen “Öğrenci Kulübü” ile “Toplum Hizmeti” çalışmalarına danışman olarak sınıf öğretmenleri rehberlik etmektedir. Dolayısıyla, sınıf öğretmenlerine verilen Topluma Hizmet Uygulamaları eğitimi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, Eğitim Fakültelerinde Topluma Hizmet Uygulamaları dersine zorunlu dersler arasında yer verilmektedir. Bazı Eğitim Fakülteleri de kurdukları çeşitli öğrenci kulüpleri aracılığıyla öğrencilerin mezun olmadan önce mutlaka bir projede yer almalarını sağlamakta ve bu şekilde toplumsal, bilimsel, sanatsal, kültürel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

Bölüm III: Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ile verilerin analizi başlıkları yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin, ilkokullardaki öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Nitel araştırmalar kişi veya gruplarla görüşme, gözleme, yazılı dokümanları inceleme gibi veri toplama yöntemleri kullanılarak, algıların ve olayların olduğu gibi ve kapsamlı bir şekilde açığa çıkarılması için nitel bir sürecin takip edildiği araştırmalardır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Durum çalışması ise, bir durumun doğal ortamında derinlemesine araştırılarak kapsamlı bir şekilde betimlenmesini, olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açılarına ulaşılmasını sağlayan nitel bir çalışma desendir (Subaşı ve Okumuş, 2017). Durum çalışması derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlaması açısından özellikle eğitim alanındaki uygulamaları değerlendirme araştırmalarında kullanıma uygun bir modeldir (Aytaçlı, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Çanakkale il merkezinde ve 11 ilçesinde bulunan 20 ilkokulda görev yapmakta olan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 105 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçiminde, ulaşılabilirlik ve maliyet açısından mevcut yakın çevreden yeterli sayıda gönüllü katılımcıya ulaşmak esas alınmıştır. Mevcut görüşlerdeki çeşitliliği ortaya koyma ve görüş zenginliği sağlama açısından il merkezi ve tüm ilçelerdeki okullardan katılımcılar seçilmiştir.

Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Bu kısımda çalışma grubunun daha iyi tanınması ve sahip olduğu özelliklerin araştırmada olası etki oluşturma durumunun belirlenmesi amacıyla; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki deneyim, görev yapılan yerleşim yerine ilişkin katılımcıların kişisel bilgilerine yer verilmiştir. Çalışma grubu katılımcılarına ait demografik özelliklere ilişkin betimleyici istatistikler kategorik değişken düzeyinde Tablo 1’ de sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Kategorik değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	68	64,8
Erkek	37	35,2
<u>Yaş Aralığı</u>		
28-38 arası	27	25,7
39-49 arası	50	47,6
50-60 arası	24	22,9
61 ve üzeri	4	3,8
<u>Eğitim Durumu</u>		
Öğretmen Lisesi	1	1
Ön Lisans	13	12,4
Lisans	81	77,1
Yüksek Lisans	10	9,5
<u>Mesleki Deneyim</u>		
1-10 yıl	6	5,7
11-20 yıl	38	36,2
21-30 yıl	47	44,8
31 yıl ve üzeri	14	13,3
<u>Görev Yapılan Yerleşim Yeri</u>		
İlçe merkezi	95	90,5
İl merkezi	10	9,5
TOPLAM	105	100

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubunda, cinsiyet bazında kadın öğretmenlerin kısmen daha fazla sayıda olduğu; en fazla sayıda katılımcının 39-49 yaş aralığında ve 21-30 yıl mesleki deneyim düzeylerinde dağıldığı; öğretmenlerin eğitim durumlarının ağırlıklı olarak lisans, görev yaptıkları yerleşim yerlerinin ise ilçe merkezleri olduğu gözlenmektedir.

Veri Toplama Araçları

Görüşme nitel araştırmalarda en sık kullanılan tekniklerden biridir. Görüşme formu, önceden hazırlanmış soruların belli bir sıralama gözetilerek görüşülenlere sorulması yoluyla araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasını sağlamak için kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşmeler uygulanma biçimine göre yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç grupta toplanmaktadır (Karasar, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak yönteme uygunluğu açısından yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu düzenlenirken araştırmanın konusuyla alakalı benzer çalışmalar incelenmiştir. Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda yer alan sorular araştırmaya katılan öğretmenlerin temel özelliklerini belirlemeye yöneliktir; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslekteki çalışma yılları, görev yapılan yerleşim yeri.

İkinci kısımda ise öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri hakkında açık uçlu olarak hazırlanmış 15 soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Bu sorular; öğrenci kulübü ve toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların neler olduğu, çalışmaların önem ve gerekliliği, öğrencilerin çalışmalara katılım düzeyleri, çalışmaların değerlendirilmesi, çalışmalardaki aile desteği düzeyi, çalışmaların etkisi ve karşılaşılan güçlükler hakkındaki öğretmen görüşlerini almaya yönelik hazırlanmış sorulardır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan taslak görüşme formu, kullanılan ifadelerin doğruluğunun belirlenmesi amacıyla Türk Dili ve Edebiyatı Uzmanı Seçil YÜKSEL' e dil açısından, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sibel Güven ve Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Çetin TERZİ' ye ise kapsam geçerliği açısından değerlendirmeleri için verilmiştir. Uzman görüşleri alındıktan sonra formda küçük değişikliklere gidilmiş ve ardından taslak görüşme formu ön uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Çalışma grubu ile uygulamaya geçilmeden önce, soruların anlaşılabilirliğine ilişkin fikir edinmek için taslak form çalışma grubuna dâhil edilmeyen 6 sınıf öğretmenine verilmiştir. Pilot uygulamada alınan dönütler sonucunda, taslak form son kez araştırmacı tarafından kontrol edilerek 15 soruluk görüşme formu çalışma grubuna uygulanmaya hazır hale getirilmiştir (Bkz. Ek B).

Nitel veri analizinde son basamak bulguların doğrulanması için güvenilirliğin belirlenmesidir. Verilerin güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman' ın (1994, s. 64) önerdiği Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) * 100 formülü kullanılarak araştırmanın kodlama güvenilirliği %87 bulunmuştur. Bu değer %70'den yukarı olması araştırma verilerinin güvenilir olduğuna işaret etmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Verilerin Toplanması

2018-2019 eğitim-öğretim yılında yapılan araştırmada, verilerin toplanması yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasına geçilmeden önce öğretmenlere uygulanacak görüşme formu da eklenerek araştırma hakkında bilgi veren tez önerisi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü' ne, Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü' nden araştırma izni alınması için başvurulmuştur. Araştırma önerisi ve yapılandırılmış görüşme formunun Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü

tarafından değerlendirilmesi sonucunda hazırlanan resmi izin yazısı araştırma kapsamında belirlenen ilgili okullara gönderilmiştir (Bkz. Ek A).

Çalışma grubuna dâhil edilen okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ile görüşme yapmadan önce okul müdürlükleri aranarak bilgilendirilmiştir. Çalışma grubunda bulunan ilkokullarda görev yapan 105 sınıf öğretmeni ile kendi okullarında görüşme gerçekleştirilerek hazırlanan görüşme formları uygulanmıştır. Formların yanıtlanması ortalama olarak 25-35 dakika arasında gerçekleşmiştir. Görüşme formları uygulanırken araştırmacı, katılımcılarla aynı ortamda bulunarak formlarla ilgili gerekli açıklamalarda bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi tekniği sırasıyla kullanılmıştır. Betimsel analiz, veri toplama araçlarından elde edilen verilerin önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenerek yorumlanması yoluyla gerçekleştirilir. Bu tür analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde aktarmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Betimsel analiz sırasında, araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın alt amaçlarına paralel olarak verilerin hangi temalar altında düzenlenip sunulacağı belirlenmiştir. Ardından içerik analizi aşamasına geçilerek betimsel analiz sonucu keşfedilemeyen kavram ve temalar içerik analizi yoluyla keşfedilmeye çalışılmıştır.

İçerik analizinde sırasıyla; verilerin kodlanması, kodlanan verilerin temalarla ilişkilendirilmesi, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılan analizlerde, her bir soruya verilen cevaplar dikkatlice okunmuş, okumalar sonucunda belirlenen benzer

ifadeler kodlar altında gruplandırılmıştır. Oluşturulan kodların üzerinde tekrar tekrar çalışılarak kavramsal netliği arttırılmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan kodların sıklığı belirlenerek ilgili tema altında sınıflandırılmıştır. Frekans ve yüzdeleri belirlenen kodlar tablolar halinde bulgular bölümünde sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler kaç nolu katılımcı oldukları ve cinsiyetleri (Ö1K, Ö2E...) şeklinde kod numaraları ile gösterilmiştir. Sunulan tabloların altına açıklamalar yapılarak sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrudan alıntılar yoluyla paylaşılmıştır.

Bölüm IV: Bulgular

Bu bölümde araştırmanın problemi ve alt problemlerine ait bulgular analiz edilerek tablolar ile sunulmuştur.

Öğretmenlerin Öğrenci Kulüplerine İlişkin Genel Görüşleri

Tablo 2’ de öğretmenlerin öğrenci kulüplerine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenlerin Öğrenci Kulüplerine İlişkin Genel Görüşleri

Kodlar	f	%
İşlevsiz	25	23,8
İlgi alanı ve yetenek geliştirme	23	21,9
Sosyal beceri geliştirme	22	21
Etkinlik grubu	16	15,2
Bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif faaliyetler	14	13,3
Belirli gün ve hafta etkinlikleri	5	4,8
Toplam	105	100

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 25’ inin görüşlerinde öğrenci kulübü çalışmalarının kâğıt üzerinde kaldığı, etkin şekilde yapılamadığı yönünde ifadelere yer vermesine bağlı olarak “İşlevsiz” kodu oluşturulmuştur. İşlevsiz koduna yönelik olarak Ö3K, Ö4K, Ö17K, Ö28K, Ö29K, Ö42K, Ö86K, Ö97E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Çok fazla zaman ayrılmayan, yapılmış olmak için raporlarla idareye evrakları teslim edilen çalışmalar.” (Ö3K)

“Önceki yıllarda her hafta 1 saat o kulübün öğrencilerini öğretmenler toplar ve çalışmalar planlanır ve yapılırdı. Şimdi ise sadece kâğıt üzerinde planlanan ve uygulamaların yapılmadığı bir sistem olarak devam ediyor.” (Ö4K)

“Hiçbir şey yapılmayan, evrak kirliliği.” (Ö17K)

“Okullarda sene başlarında kurulan ve ders saati verilmediği için kâğıt üzerinde göstermelik yapılan çalışmalar.” (Ö28K)

“Hiçbir etkinliğin yapılmadığı kulüpler geliyor. Sadece sınıflarda kulüplere öğrenci seçiliyor. Hiçbir faaliyet yapılmıyor. Her şey kâğıt üzerinde kalıyor. Bence ayrı bir ders saati olarak faaliyet yapılmalı. Öğrenciler birbirleriyle kaynaşıp bir şeyleri paylaşmalıdır.” (Ö29K)

“Öğrenciye hiç bir yararı olmayan, kâğıt üzerinde var, ama uygulamada olmayan bir çalışma geliyor.” (Ö42K)

“Ders dışı öğrenci faaliyetleri, öğretmenler için ekstra iş yükü ve evrak işi. Çünkü çoğu faaliyet mekân-materyal uygunsuzluğu veya imkânsızlığı nedeniyle kâğıt üstünde.” (Ö86K)

“Boşa evrak işi ve zaman kaybı diye düşünüyorum.” (Ö97E)

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 23’ ünün öğrenci kulüplerine dair görüşlerini paylaşırken daha çok öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştiren çalışmalar olarak ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda Tablo 2’ de görülmekte olan “İlgi alanı ve yetenek geliştirme” kodu oluşturulmuştur. Koda yönelik Ö2K, Ö25E, Ö34E, Ö39E, Ö50K, Ö62K, Ö67K, Ö72K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Öğrencilerin ilgi alanlarına göre faaliyetlere yöneltilmesi.” (Ö2K)

“Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişmesi geliyor. Çünkü sınıf ortamında öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda pek bir çalışma yapamıyorum.” (Ö25E)

“Öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda etkinlik yapmalarıdır. Çünkü derslerde bireysel anlamda yeteneklerini geliştirici çalışma yapılamamaktadır.” (Ö34E)

“Öğrencilerin ilgilerine ve yeteneklerine göre toplanmaları gereken yapılara öğrenci kulüpleri denir. Öğrenci kulüpleri denince aklıma ilgi kümeleri geliyor.” (Ö39E)

“Öğrencinin ilgi ve isteğine göre seçtiği, bulunmaktan hoşnut olduğu yerlerdir.” (Ö50K)

“Öğrencilerin ilgilerini, hobilerini yapabileceği, hiç bilmediği konularda bir şeyler öğrenebileceği etkinlik saati.” (Ö62K)

“Öğrencilerin yetenek ve ilgileri doğrultusunda faaliyet gösterebilecekleri gruplar.” (Ö67K)

“Öğrencileri hayata hazırlayan, yetenek ve ilgilerini yansıtabilecekleri faaliyetler bütünüdür.” (Ö72K)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 22’ sinin verdiği cevaplar ile “Sosyal beceri geliştirme” kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 2’ de görülmektedir. Sosyal beceri geliştirme koduna ilişkin olarak Ö1K, Ö7K, Ö11K, Ö24E, Ö48E, Ö61E, Ö78K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyalleşme, iletişim becerisi, paylaşma becerilerini pekiştirme ortamı içinde bulunmaları.” (Ö1K)

“Öğrencilerde istenilen toplum kurallarının, sosyal alışkanlıkların kazandırılması, onların ilgi ihtiyaç ve isteklerinin gelişiminin sağlanması için okulda yapılan çalışmalardır.” (Ö7K)

“Gerçek anlamda uygulanırsa sosyal beceri anlamında büyük ilerleme, kişisel eğitim.” (Ö11K)

“Okullarımızda sosyalleşmeyi arttırabilmek, etkileşim içerisinde yeni ve faydalı davranışlar kazanabilmek için oluşturulan gruplar ilk aklıma gelen. Yılların deneyimi bu düşüncemin gerekçesidir.” (Ö24E)

“Toplumsal birliktelikler, sosyalleşme, sosyal roller.” (Ö48E)

“Toplum yararına ve öğrencinin sosyal gelişimine katkı sağlayacak bir faaliyet aklıma geliyor. Çünkü kulüplerde görev alan öğrenciler kendilerini değerli hissedip aldıkları görevi yerine getirdiklerinde özgüvenleri artar.” (Ö61E)

“Çocukların kendilerini rahatça ifade edebildikleri, ders dışında farklı etkinlikler yaptıkları, öz güvenlerini geliştirdikleri, sosyalleştikleri, paylaşımında buldukları ortamlar geliyor. Ancak gerektiği şekilde yapamıyoruz.” (Ö78K)

Tablo 2 incelendiğinde diğer bir kodun, katılımcı 16 öğretmenden gelen benzer yanıtlarla oluşturulmuş olan “Etkinlik grubu” kodu olduğu görülmektedir. Etkinlik grubu kodu oluşturulurken “çalışmalar yürüten gruplar”, “ortak amaç için bir araya gelen topluluk” gibi yanıtlar aynı kod altında değerlendirilmiştir. Etkinlik grubu koduna ilişkin olarak Ö23K, Ö55K, Ö64K, Ö73E, Ö94K, Ö105E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Belli amaçlar için bir araya gelen, kişisel gelişimlerini amaçlar doğrultusunda geliştiren öğrenci grupları geliyor.” (Ö23K)

“Öğrencilerin diğer sınıflardaki arkadaşlarıyla ortak bir amaç için bir araya gelmesi geliyor. Ancak şu anda bu uygulama yapılmıyor.” (Ö55K)

“Belirlenen bir amaç doğrultusunda toplanılması, yaşlılarıyla görüşmeler yaparak ortak çalışılması aklımıza geliyor. Bizim okulumuzda bu uygulanmıyor”. (Ö64K)

“Ortak amaç ve paydada kişisel ve toplumsal gelişimleri geliştirmek için bir araya gelen bireylerin oluşturduğu topluluklardır.” (Ö73E)

“Farklı yaşlardaki öğrencilerin bir arada olduğu grup çalışmaları.” (Ö94K)

“Öğrencilerin toplu olarak bir çalışma yapması, grup çalışması geliyor aklıma.” (Ö105E)

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 14’ ü öğrenci kulübü çalışmalarına dair görüşlerini bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerden en az birinin gerçekleştirilmesi şeklinde ifade ettikleri için Tablo 2’ de görülen “Bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif faaliyetler” kodu oluşturulmuştur. Koda yönelik Ö5E, Ö6K, Ö8E, Ö96K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Öğrencilerin bilimsel, sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal etkinliklerini gerçekleştirmek amacıyla kurulan topluluklardır.” (Ö5E)

“Öğrencilerin bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyen, sosyalleşmelerini sağlayan etkinliklerdir.” (Ö6K)

“Sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda öğrencinin kendini geliştirmesidir.” (Ö8E)

“Öğrencinin bilimsel, sosyal yönden kendini geliştirmesine yardımcı etkinliklerdir. Zekâ oyunları, drama, halk oyunları, kütüphanecilik.” (Ö96K)

Tablo 2 incelendiğinde oluşturulan son kodun “Belirli gün ve hafta etkinlikleri” kodu olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerden 5’ i öğrenci kulübü çalışmalarına yönelik olarak daha çok belirli gün ve hafta anma/kutlama tarzı etkinliklere yer verildiğini ifade etmişlerdir. “Belirli gün ve hafta etkinlikleri” koduna ilişkin olarak Ö38E ve Ö98K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Sene başında sınıflardan öğrenci seçilen, sadece belirli gün ve haftalarda öğrencilere görev verilen etkinlikler geliyor.” (Ö38E)

“Belirli gün ve haftalarla ilgili pano ve dosya çalışmaları. Çocuklara günlerin anlam ve önemiyle ilgili daha dikkat çekici şekilde aktarıp kalıcı bilgi sağlamak.” (Ö98K)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Genel Görüşleri

Tablo 3’ de öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarına İlişkin Genel Görüşleri

Kodlar	f	%
Topluma faydalı olma	31	29,5
Topluma duyarlı olma	27	25,7
Milli ve manevi değerlerin yaşatılması	23	21,9
İşlevsiz	12	11,4
Veli katılımı	7	6,7
Çevreye duyarlı olma	5	4,8
Toplam	105	100

Tablo 3 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 31’ inin görüşlerinde toplum hizmeti çalışmaları hakkında toplum yararına çalışma yapma, topluma faydalı olma yönünde ifadelerde buldukları ve bu bağlamda “Topluma faydalı olma” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Topluma faydalı olma koduna yönelik olarak öğretmenlerin Ö2K, Ö23K, Ö36K, Ö40K, Ö45E, Ö56E, Ö89E yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Topluma faydalı olacak çalışmalar.” (Ö2K)

“Kulübün toplum yararına ya da sorunları giderici, fayda sağlayıcı bir çalışma olması ile öğrencilerde yardımlaşmayı, sorumluluğu, özgüveni geliştireceğini düşünüyorum.” (Ö23K)

“Toplumun yararına, toplum için yapılacak çalışmalar aklıma geliyor.” (Ö36K)

“Bağış kampanyaları (kitap, giysi, oyuncak), çevre temizliği, yaşlı ziyareti... Toplum yararına olacak olan çalışmalar olması nedeniyle.” (Ö40K)

“Topluma, insanlara, ihtiyacı olanlara yardım edilebilecek topluma faydalı faaliyet.” (Ö45E)

“Topluma yararlı olan, toplu olarak yapılan ve örnek olan çalışmalar geliyor. Yapılan çalışmalar topluma hizmet ettiği için.” (Ö56E)

“Topluma yararlı birer birey olmak için bu yaşlarda üzerlerine düşüne görevi en iyi şekilde yapma.” (Ö89E)

Katılımcıların 27’ sinin verdiği cevaplar incelendiğinde ise toplum hizmeti uygulamalarına ilişkin ‘Topluma duyarlı olma’ kodunun oluşturulduğu Tablo 3’ de görülmektedir. Toplumsal bilinç, duyarlılık, farkındalık, sorumluluk, topluma karşı saygılı olma gibi içeriklere sahip öğretmen görüşleri bu kod altında toplanmıştır. Koda yönelik Ö1K, Ö3K, Ö7K, Ö25E, Ö102K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Toplumsal bilincin oluşturulması. Birey olarak topluma karşı sorumlu, duyarlı olması gerektiğinin farkına varma.” (Ö1K)

“Öğrencilerin seviyesine, yaş grubuna uygun; kendilerine, ailelerine, çevrelerine ve topluma duyarlı birey haline gelmeleri için yapılan çalışmalar.” (Ö3K)

“Kişilere sorumluluk duygusunu vermek, çevresine karşı duyarlı olmak, özgüvenlerini geliştirmek amacıyla yürütülen çalışmalardır.” (Ö7K)

“Öğrencilerin toplumsal yaşam becerisinin gelişmesi gerekiyor. MEB’in sosyal etkinlikler yönetmeliğinde yayınladığı alanlarda çalışma yapmak öğrenciyi toplumsal yaşayışa hazırlar. Dayanışma, yardımlaşma, toplumsal kurallara uyma alışkanlığı kazandırır.” (Ö25E)

“Toplum hizmeti öğrencilerin toplumun ihtiyaçlarına duyarlılıklarını arttırıcı çalışmalardır.” (Ö102K)

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 23’ ünün verdiği cevaplarda toplum hizmeti uygulamalarına ilişkin olarak toplumsal değerlerin kazandırılması, dayanışma, yardımlaşma, paylaşım gibi görüşlere yer vermelerinden hareketle Tablo 3’ de görülmekte olan “Milli ve manevi değerlerin yaşatılması” kodu oluşturulmuştur. Milli ve manevi değerlerin yaşatılması koduna ilişkin olarak Ö11K, Ö13K, Ö59E, Ö67K, Ö96K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrencilerin kişi olarak kazanması gereken niteliklere kavuşması, saygı, sevgi vs. değerlere sahip olması.” (Ö11K)

“Çocuğun sosyalleşmesi, başkalarının iyiliğini gözeterek onlara yardımcı olma isteğini ve bu şekilde kendi içindeki iyiliği, güzel duyguları, paylaşmayı, yardımlaşmayı daha iyi anlaması ve hissetmesinde çok önemli çalışmalar.” (Ö13K)

“Toplumda unutulmaya yüz tutmuş davranışları tekrar kazandırmak. Toplumu bulunduğu çağa uygun hale getirmek.” (Ö59E)

“Öğrencilerde vicdan, merhamet gibi manevi yönleri kuvvetlendirecek çalışmalar.” (Ö67K)

“Toplumun yararına yapılacak çalışmalar. Toplumun manevi duygularını, örf ve adetlerini uygulamaya yönelik yaşlılara ziyaret, yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım kampanyası düzenlemek. Doğayı ve çevreyi korumaya yönelik etkinlikler yapılması.” (Ö96K)

Tablo 3 incelendiğinde bir diğer kodun “İşlevsiz” kodu olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinden 12’ sinin ilkokullarda yürütülen toplum hizmeti uygulamalarına dair görüşlerinde çalışmaların kâğıt üzerinde kaldığı, etkin şekilde yapılamadığı yönünde ifadeler yer vermesine bağlı olarak “İşlevsiz” kodunun oluşturulduğu anlaşılmaktadır. İşlevsiz koduna ilişkin olarak Ö28K, Ö86K, Ö90E, Ö97E kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Toplum hizmetleri de kâğıt üzerinde ve göstermelik yapılmaktadır.” (Ö28K)

“Velilere, öğretmenlere iş yükü. Ülkemizde okullarımızda gerekli alt yapı yok.” (Ö86K)

“Teorik olarak güzel ancak öğrenci kulüpleri için ayrılmış bir zaman dilimi olmadığından dolayı uygulanması güç bir hal alıyor, o da angaryaya dönüşüyor.” (Ö90E)

“Evrak üzerinde yapılan çalışmalar olarak görüyorum. İmkânlar gerçek anlamda bu tür çalışmaları yapmaya yetersiz.” (Ö97E)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 7’ sinin verdiği cevaplar ile de “Veli katılımı” kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 3’ den anlaşılmaktadır. Bu kod altında toplum hizmeti uygulamalarına dair öğretmenlerden gelen veli bilgilendirme, veli ile işbirliği gibi görüşler bir arada kategorize edilmiştir. Bu kodda Ö57E, Ö70K, Ö87K kodlu katılımcıların görüşleri yine aşağıda sunulmuştur.

“Eğitim öğretim faaliyetlerine velilerin de dahil olmasıdır.” (Ö57E)

“Kulüp öğretmeninin veliyi ve öğrencilerini (kulüp öğrencilerini) de işin içine katarak okul çevresini güzelleştirmek ya da bir katkıda bulunmak amacıyla yapılan etkinlikler.” (Ö70K)

“Toplum hizmeti, velilerin okulla iş birliğini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmak.” (Ö87K)

Tablo 3’ de bulunan son kod incelendiğinde, çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 5’ inin belirttiği görüşler doğrultusunda “Çevreye duyarlı olma” koduna katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Çevreye duyarlı olma koduna ilişkin olarak Ö74K ve Ö103E kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Geri dönüşüm etkinlikleri. Toplumda çevre bilincinin küçük yaşlarda oluştuğuna inanıyorum.” (Ö74K)

“İlk aklıma gelen çevresel faktörler. Çevresindeki insanlara ve doğaya karşı tutumu. Çevreyi koruma, çevre bilinci ve insanlara karşı saygı.” (Ö103E)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Tablo 4’ de öğretmenlerin öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Belirli gün ve hafta kutlama/anma etkinlikleri	64	61
İşlevsiz	23	21,9
Gezi	7	6,7
Sosyal sorumluluk projesi	7	6,7
Kulüp toplantısı	4	3,8
Toplam	105	100

Tablo 4 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 64' ünün görüşlerinde, öğrenci kulüpleri kapsamında program hazırlama, sunma ve pano çalışmaları yaparak belirli gün ve hafta programlarının gerçekleştirildiği yönündeki ifadelerle yer vermelerinden hareketle “Belirli gün ve hafta kutlama/anma etkinlikleri” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Belirli gün ve hafta kutlama/anma etkinlikleri koduna yönelik olarak Ö36K, Ö39E, Ö42K, Ö53E, Ö63E, Ö64K, Ö68K, Ö96K, Ö100K, Ö102K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Belirli gün ve haftalarda görev aldığım kulübe verilen görevleri o kulüpte görev alan öğrencilerle birlikte kutluyorum.” (Ö36K)

“Kulübün görev alanına ve içeriğine göre belirli gün ve haftaların kutlanmasında öğrenci kulüpleri görev alıyor.” (Ö39E)

“Ben çocuk hakları kulübü öğretmeniyim. Kulüpte çocuk hakları gününü ve insan hakları demokrasi gününü okul bahçesinde tüm öğrencilere program hazırlayarak kutladık.” (Ö42E)

“Okullarda kutlanan belirli gün ve haftalarla ilgili çalışmalar yapılıyor. Panolar hazırlanıyor.” (Ö53E)

“Öğrenci kulüpleri kapsamında belirli gün ve haftalarla ilgili kutlamalar, gazete ve köşeler oluşturulur.” (Ö63E)

“Trafik kulübü olarak, trafik haftasında trafik kuralları ile ilgili resimler, afişler, sloganlar hazırlanıyor ve panoda sergileniyor.” (Ö64K)

“Genelde belirli gün ve haftalar ile ilgili çalışmalar yapılıyor.” (Ö68K)

“Öğrenci kulüpleri kapsamında belirli gün ve haftalarla ilgili çalışmalar, afişler, resim çalışmaları, kulüplerle ilgili etkinlikler gerçekleştiriyoruz.” (Ö96K)

“Belirli gün ve haftalarla ilgili programlar yapıyoruz. Programlar ile ilgili görev dağılımını bilgi paylaşımını yapmaktayım.” (Ö100K)

“Öğrenci kulüpleri amacına uygun yapılamıyor. Daha çok belirli gün ve haftalarla ilgili çalışmalar yapılıyor.” (Ö102K)

Katılımcılardan 23’ ünün verdiği cevaplar incelendiğinde ise öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin etkin şekilde yapılamadığı, kâğıt üzerinde kaldığı, zaman ve uygulama problemleri olduğu yönünde ifadelere yer verilmesine bağlı olarak Tablo 4’ de görülen “İşlevsiz” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö24E, Ö29K, Ö31K, Ö35K, Ö58K, Ö62K, Ö90E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri yine aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Okulumuzda ilgi, istek, imkânlar doğrultusunda öğrenci kulüpleri oluşturuldu. Çalışma planları ve toplum hizmeti planlamaları yapıldı. Ancak sosyal etkinliklerin ders dışı zamanlarda yapılması ifadesine binaen çalışmalar verimli olarak gerçekleştirilememektedir.” (Ö24E)

“Okulda hiçbir etkinlik yapmıyoruz. Sadece kulüplere öğrenci seçiyoruz.” (Ö29K)

“Kâğıt üzerinde kurul oluşturup plan hazırlıyoruz. Yine kâğıt üzerinde rapor hazırlıyoruz. Sadece yaptığımız pano hazırlamak.” (Ö31K)

“Okulumuzun fiziki yapısı uygun olmadığı için maalesef uygulama yapamıyorum. Spor olmalı, bahçe olmalı, müzik ve resim olmalı.” (Ö35K)

“Sadece kâğıt üzerinde göstermelik birkaç yazı yazıyoruz.” (Ö58K)

“Şu anda kulüp çalışmaları resmiyette var olup uygulamada yoktur. Zaman ayrılmamıştır.” (Ö62K)

“Kulübümüzle ilgili resim şiir etkinlikleri, pano çalışmaları, kulübümüz alanına giren belirli gün ve hafta kutlamaları, film belgesel izleme gibi etkinlikler gerçekleştiriliyordu. Ta ki bunları şu an için gerçekleştirdiğimi söylemek güç. Çünkü bu iş için planlanmış bir zaman yok. Bu işi ders saatleri dışında yapamayacağımıza göre...” (Ö90E)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 7’ sinin verdiği cevaplar ile de “Gezi” kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 4’ den anlaşılmaktadır. Bu kod altında öğrenci kulübü faaliyetlerine ilişkin öğretmenlerden gelen gezi, ziyaret, izcilik faaliyetleri gibi ifadeler bir arada kategorize edilmiştir. Gezi koduna yönelik olarak Ö10K, Ö48E, Ö49K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Gezi faaliyetlerine daha çok önem veriyorum. Çünkü öğrencilerin iletişimini güçlendiriyor ve daha çok eğlendiriyor. Okuldan uzaklaşıp farklı ortamlarda yeni yerler görüp, yeni bilgiler öğreniyorlar.” (Ö10K)

“Gezi yapıyoruz. Belgesel izliyoruz. Çevre değerlerini öğreniyoruz.” (Ö48E)

“Resmi kurumlara ziyaret, okullar arası ziyaret ve karşılıklı paylaşımlar.” (Ö49K)

Tablo 4’ de bulunan bir diğer kod da “Sosyal sorumluluk projesi” kodudur. Katılımcıların 7’ sinin verdikleri cevaplarda öğrenci kulübü kapsamında bağış toplama, kampanya ve projelere katılma gibi sosyal sorumluluk içerikli faaliyetler gerçekleştirildiğini ifade etmelerine bağlı olarak bu kod oluşturulmuştur. Sosyal sorumluluk projesi koduna yönelik olarak Ö13K, Ö14K, Ö52K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Çevre koruma kulübü olarak, sıfır atık projesine katıldık. Atıkları ayırıp topluyoruz. Atık plastik kutu malzemeleri kullanarak tasarımlar yapıyoruz. Plastik atık boya kutularını kullanarak yılsonu mezuniyet gösterimiz için müzikli ritim çalışması hazırlıyoruz.” (Ö13K)

“Demokrasi ve insan hakları kulübü danışman öğretmenleri olarak Kızılay vakfını okula çağırıp gönüllü bağış kampanyası düzenledik.” (Ö14K)

“Toplum hizmeti yapıyoruz. Hayvanları koruma ve sevmeye kulübü olarak sokak hayvanlarına mama kapları yaptık.” (Ö52K)

Tablo 4’ de yer verilen son kod “Kulüp toplantısı” kodudur. Katılımcılardan 4’ ünün öğrenci kulübü faaliyetlerine ilişkin sadece kulüp toplantısı yapıldığını ifade etmelerinden hareketle oluşturulan kulüp toplantısı koduna yönelik olarak Ö38E ve Ö47K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Belirli dönemlerde toplantılar yapılıyor. Onun dışında fazlaca bir şey yapılmıyor.” (Ö38E)

“Ayda bir kulüp öğrencileriyle toplantı yapılıyor.” (Ö47K)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Tablo 5’ de öğretmenlerin toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Çevre temizliği ve güzelleştirme	28	26,7
İşlevsiz	22	21
Yardım faaliyetleri	20	19
Bilgi verme çalışmaları	14	13,3
Geri dönüşüm	12	11,4
Kampanya düzenleme	9	8,6
Toplam	105	100

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 28' inin toplum hizmeti faaliyetlerinde çevrenin temizliği, okul bahçesinin güzelleştirilmesi gibi faaliyetlerin yaygın olarak gerçekleştirildiği yönünde ifadeler yer verişlerinden hareketle “Çevre temizliği ve güzelleştirme” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Çevre temizliği ve güzelleştirme koduna yönelik olarak Ö4K, Ö9K, Ö13K, Ö51K, Ö85K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Okul bahçesini temizleme ve yakın çevreyi temizleme.” (Ö4K)

“Okul çevresini güzelleştirme, okulun eksikliklerini giderme, çeşitli projeler yürütme.” (Ö9K)

“Çevreyi güzelleştirme (ağaç dikme, çiçek ekme) faaliyetleri. Çevre temizliği.” (Ö13K)

“Çevre kirliliğini önleme ve bilinci geliştirme çalışmaları yapıyoruz.” (Ö51K)

“Okulu güzelleştirmek, bakımını yapmak. Okul bahçesini düzenlemek. İhtiyaç sahibi olanlara yardımcı olmak.” (Ö85K)

Katılımcılardan 22' sinin verdiği cevaplar incelendiğinde ise toplum hizmeti uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin etkin şekilde yapılamadığı, kâğıt üzerinde kaldığı, zaman ve uygulama problemleri olduğu yönünde ifadeler yer verilmesine bağlı olarak Tablo 5' de görülen “İşlevsiz” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö24E, Ö28K, Ö38E, Ö54K, Ö98K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri yine aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Planlamada pek çok konu güdeme alınmış olsa da etkinlikler yeterli şekilde uygulanamamaktadır.” (Ö24E)

“Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında faaliyetler gerçekleştirilemiyor. Bunun için ders saati ayrılmamıştır.” (Ö28K)

“Planlı ve düzenli olarak hiçbir faaliyet yapılmıyor.” (Ö38E)

“Sadece plan ve rapor hazırlanıyor.” (Ö54K)

“Yapılan belirli bir çalışma yok.” (Ö98K)

Tablo 5’ de görülen “Yardım faaliyetleri” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 20’ sinin verdiği cevaplarda hasta ve yaşlılara, ihtiyaç sahiplerine ve hayvanlara maddi manevi destek sağlama gibi yardım çalışmaları gerçekleştirildiği yönündeki ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Yardım faaliyetleri koduna ilişkin olarak Ö27K, Ö53E, Ö57E, Ö63E, Ö89E kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Engelli, yaşlı ve muhtaç yurttaşlar için ziyaret ve yardımlar gerçekleştiriliyor.” (Ö27K)

“Yaşlı ve kimsesizleri ziyaret. İhtiyaç sahiplerine yardım yapılması.” (Ö53E)

“Toplumda sosyal desteğe ihtiyacı olan yaşlılar, çocuklar ve ailelere maddi-manevi destek.” (Ö57E)

“Çevremizdeki yaşlılara yardım (ev temizliği, badana yapılması vb.) Okul çevresinde çöplerin toplanması, hasta ziyaretleri vb.” (Ö63E)

“Etrafındaki hayvanlara şefkatle yardım etme. Yaşlıların ihtiyaçlarına yardımda bulunma.” (Ö89E)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 14’ ünün verdiği cevaplar ile “Bilgi verme çalışmaları” kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 5’ den anlaşılmaktadır. Bu kod altında toplum hizmeti faaliyetlerine ilişkin öğretmenlerden gelen bilgi verme, seminer verme, tanıtım faaliyetleri gibi ifadeler bir arada kategorize edilmiştir. Bilgi verme çalışmaları

koduna yönelik olarak Ö7K, Ö26E, Ö50K ve Ö75K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Çevresine duyarlı olmak, yardımlaşmayı geliştirmek, çevresini temiz tutmak, güzelleştirmek için neler yapması gerekiyor, trafik kuralları ve görgü kuralları ile ilgili bilgiler veriyoruz.”
(Ö7K)

“Öğrenci-veli bilgilendirme kurs/seminerleri düzenliyorum.” (Ö26E)

“Kendi kulübüm adına sağlık çalışanlarından veli ve öğrenci bilgilendirme alıyoruz.” (Ö50K)

“Okulumuzda beslenme dostu okul ve eko okul kapsamında seminer, eğitim vb. yapılıyor. Örnek: Velilere yönelik hijyen eğitimi, Bağımlılıklar ve İletişim, Bugün ve Gelecek için Yaşam Boyu Öğrenme Eğitimleri. Öğrencilerimize yönelik geri dönüşüm, Afad, Trafik, Ağaç, Tohum, tohumu yetiştirme gibi.. Öğretmenlere yönelik 2023 vizyon projesiyle Ezine projemiz.” (Ö75K)

Tablo 5’ de bulunan bir diğer kod da “Geri dönüşüm” kodudur. Katılımcılardan 12’sinin verdikleri cevaplarda toplum hizmeti uygulamaları kapsamında atık pil, kâğıt, kapak toplama gibi geri dönüşüm çalışması içerikli faaliyetler gerçekleştirildiğini ifade etmelerine bağlı olarak bu kod oluşturulmuştur. Geri dönüşüm koduna yönelik olarak Ö21K, Ö36K, Ö42K, Ö74K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“İlgili kulüp alınana dair çalışmalar. Atık pil, atık kâğıt, atık kapak toplama çalışmaları vb.”
(Ö21K)

“Atıklardan geri dönüştürülebilenleri toplamaya özen gösteriyoruz.” (Ö36K)

“Kullandığımız, biten kitap ve defterleri geri dönüşüm için toplayıp, geri dönüşüm kutularına atmak. Atık pil toplama.” (Ö42K)

“Çevre temizliği, kâğıt toplama (sınıfta), atık pil toplama vs.” (Ö74K)

Tablo 5’ de yer verilen son kod “Kampanya düzenleme” kodudur. Katılımcılardan 9’unun toplum hizmeti faaliyetlerine ilişkin olarak yerel ve ulusal kampanyaların düzenlendiğini ifade etmelerinden hareketle oluşturulan kampanya düzenleme koduna yönelik olarak Ö10K, Ö11K, Ö61E, Ö78K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Okulun ve çevresinin temizliğine, atık malzemelerin değerlendirilmesine, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak adına ve bu bilinci kazandırmak için Gaziantep ve Muş illerinde bulunan iki okulun donanım ve maddi ihtiyaçlarında gönüllü çalıştık. Yine doğudaki öğrenci kardeşlerine kendi elleriyle ördükleri atkıları yolladılar. Doğadaki kuşlara atık malzemeler ile yemlikler yaptık.” (Ö10K)

“Askerimiz için atkı, polis için moral mektubu, engelliler için video, kampanya. Belirli gün ve haftalarda uygun ziyaretler.” (Ö11K)

“Ailelerinde ve çevrelerinde sigara kullanımını engelleme, yardıma muhtaç insanlara yardım kampanyası düzenleme. Engelliler için farkındalık yaratma. Atık (geri dönüşüm) toplama faaliyetleri.” (Ö61E)

“LÖSEV yararına oyuncak toplama kampanyası, hayvanlar için mama kampanyası.” (Ö78K)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 6’ da öğretmenlerin öğrenci kulübü çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Önemli ama işlevsiz	51	48,6
Önemli	42	40
Önemsiz	12	11,4
Toplam	105	100

Tablo 6 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 51' inin öğrenci kulübü çalışmalarının öğrenciler için önemli olduğu ancak çalışmalar için yeterli alt yapı ve donanım olmadığı, ihtiyaç duyulan yeterli zamanın olmadığı, çalışmaların planlama aşamasında kaldığı gibi ifadelere yer verişlerinden hareketle “Önemli ama işlevsiz” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Önemli ama işlevsiz koduna yönelik olarak Ö24E, Ö25E, Ö31K, Ö59E, Ö64K, Ö65K, Ö80K, Ö81K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrenci kulüp çalışmaları akademik gerekçelerle özellikle son yıllarda arka plana atılmış durumdadır. Bunun farkına varan bakanlık “değerler eğitimi” vb. çalışmaları ikame etmeye çalışmaktadır. Hali hazırda var olan sosyal etkinlik yönetmeliği tam anlamıyla uygulansa çok daha başarılı ve verimli sonuçlar elde edilecektir.” (Ö24E)

“Çok gerekli olduğunu ve daha profesyonelce yapılması gerektiğini düşünüyorum. Yaşadığımız yerin coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri doğrultusunda modüler bir sistem getirilmeli. Örneğin: Bayramiç için dağcılık, seracılık vb.” (Ö25E)

“Öğrencilerin ilgi duydukları konularda araştırmaları, çalışmalarını sunmaları, birlikte çalışmaları gelişmelerine katkı sağlıyordu. Farklı sınıflardaki öğrenciler birbirleriyle kaynaşıyorlardı. Ancak şimdi belirli bir ders saati olmadığı için hiçbir faydası yok.” (Ö31K)

“Kulüp çalışmaları önemli fakat kâğıt üzerinde kalmaktadır. Kulüpler çocuklara özgüven, beceri, kendini tanıma gibi beceriler kazandırır.” (Ö59E)

“Bu çalışmalara daha önem vermek gerektiğini, ders zamanı ayrılması gerektiğini düşünüyorum. Zaman ayırmadığımız (ders zamanı) için uygun şekilde yapılamıyor.” (Ö64K)

“Gerekli ancak eğitim öğretim faaliyetleri ile birlikte yürütülmesi ve yetersiz zaman, faaliyetlerin amacına ulaşmasına engel. Ayrıca çok küçük yaşta çocuklarda bazı kulüplerin çalışmaları seviye üstü.” (Ö65K)

“Önemli ve gerekli ancak okullarda amacına uygun yapılamıyor. Zaman ve şartlar elverişli değil.” (Ö80K)

“Zaman kısıtlılığı nedeniyle kulüp çalışmalarına çok önem verildiğini düşünmüyorum. Kulüp çalışmalarının hakkıyla yapıldığında öğrencilere olumlu yönde davranış ve beceriler kazandıracağını düşünüyorum.” (Ö81K)

Tablo 6’ da yer verilen bir diğer kod “Önemli” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 42’ sinin verdiği cevaplarda öğrenci kulübü çalışmalarının önem ve gereğiyle ilgili ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Önemli koduna ilişkin olarak Ö3K, Ö27K, Ö63E, Ö68K, Ö70K, Ö72K, Ö77K, Ö95K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrencilerde sorumluluk oluşturmaları açısından gerekli buluyorum. Ayrıca farklı sınıf ve yaşlardaki akranlarıyla da beraber çalışma, işbirliği oluşturma açısından da gerekli olduğunu düşünüyorum.” (Ö3K)

“Çocukların sosyalleşmesi açısından çok önemlidir.” (Ö27K)

“Öğrencilerin sosyalleşmesi, çevreye duyarlı bireyler olarak gelişmeleri için kulüp çalışmalarının yapılması önemlidir.” (Ö63E)

“Öğrencilerin kendi özelliklerini, yeteneklerin tespit edip hobiler edinmeleri, kendilerini geliştirmeleri için çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö68E)

“Öğrencilerin birbirleriyle kaynaşması açısından ve okul çevresine ve okulumuza katkı sağlamak ve etkinlikler düzenlendiği için önemli. Ayrıca öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine de yardımcı olduğunu düşünüyorum.” (Ö70K)

“Öğrencilerin var olan yeteneğini keşfetmesi ve geliştirmesi anlamında önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö72K)

“Öğrencilerin sosyalleşmesine, kendini ifade etmesine olanak sağlıyor. Öğrencinin pek çok beceri ve değerler kazanmasına katkı sağlıyor.” (Ö77K)

“İşbirlikçi öğrenmeyi, dayanışmayı ve grupla çalışmayı sağladığı için gerekli buluyorum.” (Ö95K)

Tablo 6’ da yer verilen son kod “Önemsiz” kodudur. Katılımcılardan 12’ sinin öğrenci kulübü faaliyetlerinin önemi ve gereğine ilişkin olarak çalışmaların gereksiz, niteliksiz, önemsiz olduğu yönünde ifadelerde bulunmalarından hareketle oluşturulan önemsiz koduna yönelik olarak Ö38E, Ö41K, Ö44E, Ö46E, Ö56E, Ö75K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Bu şekilde yapılmasının hiçbir gerekliliği yoktur.” (Ö38E)

“Çalışma yer ve zamanı olmadığı için gereksiz görüyorum.” (Ö41K)

“Önem verilemiyor. Çünkü ilkokul çocuğu kulüp nedir? Önemi nedir? Kavrayamıyor. Çocuk; kulübü bir ders sanıyor.” (Ö44K)

“Kâğıt üzerinde kaldığı sürece bir öneminin ve gerekliliğinin olduğunu düşünmüyorum.” (Ö46E)

“İlkokulda çok gerekli olduğunu düşünmüyorum.” (Ö53E)

“Öğrenci kulüp çalışmalarını önemli bulmuyorum. Çeşitli yaş gruplarından toplanan öğrencilerin haftada sadece bir derste önemli etkinlikler yapacağına inanmıyorum. Bu bakımdan her sınıf kendi sınıfında yeri ve zamanı geldikçe kulüp çalışmalarına zaman ayırabilir.” (Ö75K)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 7’ de öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Önem ve Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Önemli	74	70,5
Önemli ama işlevsiz	26	24,8
Önemsiz	5	4,7
Toplam	105	100

Tablo 7 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 74’ ünün cevaplarında toplum hizmeti çalışmalarının öğrenciler için önemli ve gerekli olduğu yönünde ifadeler yer vermelerinden hareketle “Önemli” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Önemli koduna yönelik olarak Ö3K, Ö9K, Ö10K, Ö27K, Ö43K, Ö47K, Ö51K, Ö67K, Ö80K, Ö95K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bu çerçevede yapılan etkinlikler ile öğrencilerin ait oldukları çevreye faydalı bireyler olarak yetiştirilmesi için önemli olduğunu düşünüyorum. Kendilerini toplumun bir parçası olarak göreceklarine inanıyorum.” (Ö3K)

“Toplum hizmeti çalışmaları çocukların gelişimine olumlu katkı sağladığı için gereklidir. Kendine güvenen, doğru kararlar verebilen ve bu kararları hayata geçirebilen bireyler olması için çocukları destekler.” (Ö9K)

“Öğrencilere, kendilerine, ailelerine, çevrelerine ve topluma duyarlı birer birey olmaları için en önemlisi gönüllü olarak bir şeyler yapabilme bilincini kazandırmak için gerekliliğine

inaniyorum. Öğrenciler ve çevre açısından kaynaşma ve iyi iletişim sağlayıp huzurlu bir ortama sebep olduğu için önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö10K)

“Farkındalık ve bilinç oluşturmak için çok önemlidir.” (Ö27K)

“Çok önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum.” (Ö43K)

“Öğrencilerin sorumluluk sahibi olması için çok önemli.” (Ö47K)

“Toplumsal bilinci uyandırmak, saygı göstermek ve görmek bakımından gerekli buluyorum.” (Ö51K)

“Toplum hizmeti çalışmalarını öğrencilerde olumlu duygu ve davranışları, toplum bilincini geliştirmesi açısından önemli görüyorum.” (Ö67K)

“Bence toplum hizmeti çalışmaları kulüplere göre daha önemli ve gerekli. Öğrencilere farkındalık yaratmada daha etkili.” (Ö80K)

“Birlik, beraberlik ve dayanışma sağladığı için gerekli buluyorum.” (Ö95K)

Tablo 7’ de yer alan bir diğer kod “Önemli ama işlevsiz” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 26’ sının verdiği cevaplarda toplum hizmeti çalışmalarının öğrenciler için önemli olduğu ancak çalışmaların planlandığı şekilde uygulanamadığı, yeterli uygulama zamanı olmadığı gibi ifadelerle yer vermelerinden hareketle oluşturulmuştur. Önemli ama işlevsiz koduna yönelik Ö22E, Ö60E, Ö61E, Ö90E kodlu katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

“Çok önemli ama bir öğretmenin o kadar geniş kapsamlı görevleri var ki, bunlar artık fazla geliyor.” (Ö22E)

“Gerekli. Yine tekrarlamak gerekirse belirli bir zaman ayırmak şartıyla faydalı, fakat belirli bir süre ayrılmadığı için sadece şu an gönüllülük hesabıyla yürütülmekte.” (Ö60E)

“Gereklidir ancak gerekli kaynak sağlanmalıdır. Broşür, afiş gibi.” (Ö61E)

“Zaman ve mekân sorunundan dolayı gerekli düzenlemeler yapılmadan yürütülmeye çalışılan toplum hizmeti çalışmaları her ne kadar teoride güzel olsa da önemsiz ve gereksiz bir hal alıyor.” (Ö90E)

Tablo 7’ de yer verilen son kod “Önemsiz” kodudur. Katılımcılardan 5’ inin toplum hizmeti faaliyetlerinin önemi ve gereğine ilişkin olarak çalışmaların gereksiz, niteliksiz, önemsiz olduğu yönünde ifadelerde bulunmalarından hareketle oluşturulan önemsiz koduna yönelik olarak Ö54K ve Ö101E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Komşunun komşuya saygı ve muhabbet beslemediği, yozlaşmış bir toplumda yapılacak toplum hizmetinin faydası olmadığını düşünüyorum. Ailede alınması gereken değer vs. vs. okulda formalite ile davranış haline getirilemez.” (Ö54K)

“Yapılan çalışmaların çoğu göstermelik olmaktan öte geçemiyor.” (Ö101E)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri

Tablo 8’ de öğretmenlerin öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 8

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Yetersiz katılım	67	63,8
Yeterli katılım	38	36,2
Toplam	105	100

Tablo 8 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 67’ sinin öğrenci kulübü çalışmalarına öğrencilerin katılım düzeyinin, zaman ve mekân yetersizlikleri, okulların donanım eksikleri, uygulamaya ayrılan ders saatinin olmayışı gibi nedenlerle yetersiz olduğu ifadelerine yer verişlerinden hareketle “Yetersiz katılım” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Yetersiz

katılım koduna yönelik olarak Ö20K, Ö23E, Ö24E, Ö26E, Ö31K, Ö33E, Ö58K, Ö64K, Ö68K, Ö81K, Ö85K, Ö86K, kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Küçük yaş grubu öğrenci kulübünün içeriğini anlamıyor. Kulüpler on yaş ve üzeri için uygun diye düşünüyorum. Beşinci sınıflar sınıf öğretmenlerine geri verilmeli ki faydalı işler yapılabilir.” (Ö20K)

“Hayır. Cazip değil de ondan. Mekân önemli. Atölyeler olmalı. Malzeme önemli. Boya, kâğıt etkinlik için gerekli malzemeler temin edilmeli.” (Ö22E)

“Yapılan çalışmalar çoğunlukla kâğıt üzerinde kaldığından, çalışmaların ders dışı zamanlarda yapılması istendiğinden öğrenci katılımı yeterli olmamaktadır. Öğrencilerin okul bitiminde farklı gerekçelerle okuldan ayrılmaları (Taşınmalı öğrenciler, farklı kurs-egitimlere katılmaları vb.) Öğrenci kulübü çalışmalarından öğrenci katılımını azaltmaktadır.” (Ö24E)

“Yeterli görmüyorum. Kulüpler için belirlenen bir saatin olmayışı. Sınıf öğretmenleri için kulüp çalışmalarına ücret ödenmemesi. Kulüp çalışmalarının önemsenmemesi eksik katılıma sebep oluyor.”(Ö26E)

“Çocuklar hiç katılmıyorlar. Çünkü bir araya gelip motive olacak ne yer ne de zaman var.” (Ö31K)

“Yeterli bulmuyorum. Zaten çalışmaları genelde öğretmenler organize ediyor. Çocukların ilkokulda bu çalışmalara katılması, kendilerinin karar vermesi zor. Çocuklara bu etkinliklere katılma zamanı verilmiyor.” (Ö33E)

“Yeterli değil. Çünkü veli izin vermiyor.” (Ö58K)

“Hayır. Her şey kâğıt üzerinde kalıyor. Öğrenciler etkinliklere katılmıyor.” (Ö64K)

“Maalesef öğrenci katılımları yeterli değil. Mekân ve olanak yetersizliği öğrenci kulüplerinin gerektiği gibi çalışmasına engel oluyor.” (Ö68K)

“Yeterli bulmuyorum çünkü öğrenciler toplantılara katılmasına rağmen verilen görevler tamamlanmıyor. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre seçilmediğini düşünüyorum. Bu da öğrencileri isteksizliğe sürüklüyor.” (Ö81K)

“Hayır. Çünkü düzenli yapılamıyor. Ders saatleri dışında yapılamıyor. Öğrenci katılımını sağlamak imkânsız. Ders saatleri içinde de süre yetersiz. Kâğıt üzerinde kalıyor. (Ö85K)

“Hayır. Öğrenciler zaman ayırmak istemiyor. Ders dışı yapıldığında veli zaman kaybı olarak görüyor.” (Ö86K)

Tablo 8’ de yer alan bir diğer kod “Yeterli katılım” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 38’ inin verdiği cevaplarda öğrenci kulübü çalışmalarına öğrenci katılım düzeylerini yeterli bulduklarına yönelik ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Yeterli katılım koduna ilişkin olarak Ö23K, Ö25E, Ö36K, Ö70K, Ö80K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Yapılan faaliyetlerde öğrenciler kendi ilgi ve istekleri ile öğrenci kulübüne katılmalarından dolayı katılımı yeterli buluyorum.” (Ö23K)

“Mevcut sistemde, sınıftaki öğrencileri kulüp sayısına bölerek katılım sağlandığı için katılım ile ilgili bir sorun yok. Herkes katılıyor.” (Ö25E)

“Benim kulübümdeki tüm öğrenciler, belirli gün ve haftalardaki bizim kulübümüze verilen görevleri almakta çok istekliler. Hatta daha fazla görev alıp alamayacaklarını soruyorlar” (Ö36K)

“Evet yeterli buluyorum. Görev dağılımı yapıldığında ve planlı bir şekilde ilerlendiğinde katılım sağlayabiliyorsunuz.” (Ö70K)

“Evet. Çünkü öğrenci katılımı, sınıflarda seçilen listelere göre yoklamalarda zorunlu.”(Ö80K)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri

Tablo 9’ da öğretmenlerin toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Kapsamında Gerçekleştirilen Çalışmalara Öğrencilerin Katılım Düzeyine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Yetersiz katılım	60	57,1
Yeterli katılım	45	42,9
Toplam	105	100

Tablo 9 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 60’ ının toplum hizmeti çalışmalarına öğrencilerin katılım düzeyinin, bilgilendirme eksikliği, öğrencilerin yaşının küçük oluşu, zaman ve imkân yetersizliği gibi nedenlerle yetersiz olduğu ifadelerine yer verişlerinden hareketle “Yetersiz katılım” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Yetersiz katılım koduna yönelik olarak Ö5E, Ö9K, Ö10K, Ö30K, Ö42K, Ö54K, Ö69E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında öğrenci katılımlarını yeterli bulmuyorum. Çünkü yoğun ders saatleri içerisinde öğrenciler bu tür çalışmalara ilgi duymuyorlar.”(Ö5E)

“Okullarda toplum hizmeti tam anlamıyla yürütülmediği için öğrenci katılımını yeterli bulmuyorum.” (Ö9K)

“Tabi ki yeterli bulmuyorum. Şöyle bir anlayış hâkim. Okul idaresi topluma hizmet kapsamında bize gerekli imkânları sunmasına rağmen meslektaşlarımın sınıfa kapanıp, okuma-yazma, dört işlem dışına çıkmadıklarını görmek beni üzüyor.” (Ö10K)

“İlkokul öğrencilerinin yaşları küçük olduğu için katılım yeterli değildir.” (Ö30K)

“Yeterli bulmuyorum. Çünkü öğrencilere danışmanlık yapacak öğretmenler yeterli değil.” (Ö42K)

“Birkaç göstermelik faaliyet, sadece ve sadece fotoğraf çekilip reklam yapmak için gösterilen gayretten ibarettir.” (Ö54K)

“Yeterli bulmuyorum. Ailelerin daha çok bilgilendirilmeleri gerekir.” (Ö69E)

Tablo 9’ da yer alan bir diğer kod “Yeterli katılım” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 45’ inin verdiği cevaplarda toplum hizmeti çalışmalarına öğrenci katılım düzeylerini yeterli bulduklarına yönelik ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Yeterli katılım koduna ilişkin olarak Ö13K, Ö16E, Ö46E, Ö58K, Ö75K, Ö77K, Ö82K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Yeterli buluyorum çünkü öğrencilerimiz konulara duyarlı, istekli.” (Ö13K)

“Evet yapılan etkinlikler öğrenciler tarafından seviliyor.” (Ö16E)

“Uygun koşullarda (zaman-yer) uygulanabilir toplum hizmeti çalışmalarında öğrenci katılımları yeterlidir.” (Ö46E)

“Evet yeterli. Öğrenci istekli ve veli destekli.” (Ö58K)

“Evet buluyorum. Çünkü bu kapsamda kurduğumuz ekipler aktif olarak görevlerini yerine getiriyorlar.” (Ö75K)

“Buluyorum. Örneğin, atık kâğıt toplama çalışmalarında hiçbir öğrenci fotokopi kâğıdını çöpe atmıyor. Atık kutumuza koyuyor, gerekli yerlere teslim ediyoruz. Öğrencilerde sorumluluk bilincinin kazanılmasına sebep oluyor.” (Ö77K)

“Toplum hizmetine öğrenci kulübüne nazaran daha istekli katılıyorlar. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda daha etkili oluyorlar. Birilerine yardım etmek onları mutlu ediyor.” (Ö82K)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri

Tablo 10’ da öğretmenlerin öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri

Kodlar	f	%
Programda kulüp çalışmaları için ders saati ayrılması	45	42,9
Zaman, fiziki ortam, materyal olanaklarının artırılması	26	24,8
Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi	14	13,3
Planlamanın daha kapsamlı yapılması	12	11,4
Alanında uzman kulüp öğretmenleriyle çalışılması	8	7,6
Toplam	105	100

Tablo 10 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 45’ inin öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesi için okulların eğitim programına öğrenci kulübü için ders saati ayrılması önerisinde bulunmalarından hareketle “Programda kulüp çalışmaları için ders saati

ayrılması” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Programda kulüp çalışmaları için ders saati ayrılması koduna yönelik olarak Ö2K, Ö13K, Ö19K, Ö24E, Ö52K, Ö64K, Ö80K, Ö90E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ders içi etkinlikler kapsamına sokulmalı.” (Ö2K)

“Kulüp çalışmaları için ders programına ders saati olarak eklenmeli.” (Ö13K)

“Kulüp çalışmaları için eskiden olduğu gibi ayrı ders saati ayrılmalı. Bakanlıkça örnek çalışmalar verilmeli.” (Ö19K)

“Sosyal etkinlikler yönetmeliğinde yer alan, sosyal etkinlik çalışmaları ders dışı zamanlarda yapılır ifadesi değiştirilmeli ve ders saatleri içerisinde yapılmalıdır.” (Ö24E)

“Ders programına böyle bir ders eklenip, bu çalışmaların ders saati içerisinde yapılmasını öneririm.” (Ö52K)

“Zaman ayarlanmalı ders saati içinde, ders saati dışında olunca öğrenci bulunmuyor.” (Ö64K)

“Okul saatleri içinde haftada bir ders saati ayrılmalı. Okul saati dışında etkinlik yapmak zor oluyor.” (Ö80K)

“Her şeyden önce, bu çalışmalar yapılacaksa önce bu iş için bir ders saati ayrılmalı. Ayrılmadığı sürece sağlıklı yürütülmesi imkânsız.” (Ö90E)

Katılımcılardan 26’ sının verdiği cevaplar incelendiğinde ise öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesi için zaman, fiziki ortam, materyal olanaklarının artırılması önerilerinde bulunmalarına bağlı olarak Tablo 10’ da görülen “Zaman, fiziki ortam, materyal olanaklarının artırılması” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö7K, Ö11K, Ö66K, Ö68K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri yine aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Bu çalışmalar için mekân ayarlanmalı. Daha sonra farklı günlerde farklı etkinlikler yapılmalı.” (Ö7K)

“Zaman ve mekân fırsatı uygulayıcılar için verilmeli.” (Ö11K)

“Öncelikle okullardaki fiziki şartların sağlanması. Küçük bir sınıfa kalabalık bir öğrenci kitlesini sığdırmaya çalışmak yapılan faaliyetleri yararlı olmaktan çıkarıyor.”(Ö66K)

“Uygun etkinlik alanları olmalı. Spor kulübü öğrencileri sınıf ortamında toplanıyor. Aynı şekilde resim kulübü de sınıfta etkinlik yapmak zorunda kalıyor.” (Ö68K)

Tablo 10’ da görülen “Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 14’ ünün verdiği cevaplarda öğrencilerin kulüp çalışmaları için özendirilmesi, gönüllülüğün teşvik edilmesi gibi önerileri ifade etmelerinden hareketle oluşturulmuştur. Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi koduna ilişkin olarak Ö3K ve Ö104K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrencilerin aktif katılımında bulunabileceği çalışmalara hatta onların da önerilerini alarak çalışma planının hazırlanması gerektiğini düşünüyorum. Böylece öğrenci sürecin tamamen içerisinde yer alacaktır.” (Ö3K)

“Öğrencinin severek, mutlu olduğu, isteyerek gideceği çalışmalara yer verilmelidir.” (Ö104K)

Tablo 10’ da bulunan bir diğer kod da “Planlamanın daha kapsamlı yapılması” kodudur. Katılımcılardan 12’ sinin verdikleri cevaplarda öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin planlamanın iyi yapılması, planlamanın daha kapsamlı yapılması gibi önerileri içeren ifadelerde bulunmalarına bağlı olarak bu kod oluşturulmuştur. Planlamanın daha kapsamlı yapılması koduna yönelik olarak Ö4K ve Ö56E kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Daha geniş kapsamlı planlanmalı.” (Ö4K)

“Hangi kulüpler ile çalışılacaksa önce kulüpler belirlenmeli, sonra bunların çalışabileceği ortamlar hazırlanmalı, iyi bir tanıtım yapılarak üyeler belirlenmeli ve belirlenen hedeflere doğru ilerlemeli.” (Ö56E)

Tablo 10’ da yer verilen son kod “Alanında uzman kulüp öğretmenleriyle çalışılması” kodudur. Katılımcılardan 8’ inin öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesine ilişkin olarak, kulüp danışman öğretmenlerinin kulübün faaliyet alanına uygun uzmanlık eğitimine sahip kimselerden seçilmesi gerektiğine yönelik ifadelerinden hareketle bu kod oluşturulmuştur. Alanında uzman kulüp öğretmenleriyle çalışılması koduna yönelik olarak Ö37K ve Ö84E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Öğrenciler ilgi ve yetenekleri ölçüsünde gruplandırılıp, öğle sonrası derslerde eğitimi (alanında) uzmanlar tarafından gerçekleştirilmesi gereklidir. (Ö37K)

“Kulüp çalışmaları için gerekiyorsa okul dışından profesyonel destek alınmalıdır.” (Ö84E)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri

Tablo 11’ de öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Çalışmalarının Daha Etkili Gerçekleştirilmesine İlişkin Önerileri

Kodlar	f	%
Planlamanın daha kapsamlı yapılması	27	25,7
Zaman, fiziki ortam, maddi imkân olanaklarının arttırılması	22	21
Velilerin, paydaşların sürece dâhil edilmesi	21	20
Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi	19	18,1
Programda toplum hizmeti çalışmaları için ders saati ayrılması	12	11,4
Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi	4	3,8
Toplam	105	100

Tablo 11 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 27' sinin toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesi için planlamanın iyi yapılması, planlamanın daha kapsamlı yapılması gerektiği yönündeki ifadelerinden hareketle “Planlamanın daha kapsamlı yapılması” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Planlamanın daha kapsamlı yapılması koduna yönelik olarak Ö25E, Ö38E ve Ö86K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“ Öncelikle sene başı öğretmenler kurulunda bu konu gündeme alınıp paylaşım yapılmalı. En azından belirli gün ve haftalar çerçevesinde çalışmalar yapılırsa yeter. Yaşlılar haftasında yaşlıları ziyaret, hayvanları koruma gününde barınak ziyareti-mama götürme yapılacak şekilde planlanmalı.” (Ö25E)

“Çalışmada en yakın çevreden başlanmalı (okul bahçesi, mahalle, sokak vb). Sene başında planlanmalı ve uygulanmalı.” (Ö38E)

“Bir yılda birden fazla toplum hizmeti yerine veli ve öğrencinin dikkatini çekecek sürekli, yenilenebilen iyi planlanmış toplum hizmeti çalışmaları yapmak etkili olabilir.” (Ö86K)

Katılımcılardan 22' sinin verdiği cevaplar incelendiğinde ise toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesi için zaman, fiziki ortam ve maddi imkân olanaklarının arttırılması önerilerinde bulunmalarına bağlı olarak Tablo 11' de görülen “Zaman, fiziki ortam, maddi imkân olanaklarının arttırılması” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö5E, Ö61E, Ö66K, Ö75K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri yine aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“ Toplum hizmeti yürütülecek zaman dilimlerinin ayrılması lazım.” (Ö5E)

“ Bu tür çalışmalar için okullarda bir bütçe ayrılmalıdır.” (Ö61E)

“Özellikle okul dışı faaliyetlerin uygulanması için maliyetlerin ayarlanması ve güvenliğin tam olarak sağlanması gerekir.” (Ö66K)

“Milli eğitim müdürlükleri verilecek eğitimlerin yeri, zamanı, mekânını düzenleme gibi katkılarda bulunabilir.” (Ö75K)

Tablo 11' de görülen “Velilerin, paydaşların sürece dâhil edilmesi” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 21' inin verdiği cevaplarda veliler ile iş birliğinin arttırılması, paydaşların sürece dahil edilmesi gibi önerileri ifade etmelerinden hareketle oluşturulmuştur. Velilerin, paydaşların sürece dahil edilmesi koduna ilişkin olarak Ö12K, Ö59E, Ö96K, Ö101E kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Aileler ile iş birliği sağlanabilir. Aile eğitimleri verilip hep birlikte yapılabilir. Çocuklarla bahçe düzeni yapmaya çalışırken, üstü kirleniyor, çocuğum işçi mi diye şikâyet edilmemelidir.” (Ö12K)

“Aile, çevre iş birliğinin planlamadan uygulamaya kadar her an olması gerekir.” (Ö59E)

“Okulun, velilerin farklı kurum ve kuruluşların desteği ile başarılı bir toplum hizmeti yapılabilir.” (Ö96K)

“Kamu, kurum ve kuruluşlar ile derneklerden yardım alınmalıdır.” (Ö101E)

Tablo 11’ de bulunan bir diğer kod da “Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi” kodudur. Katılımcılardan 19’ unun verdikleri cevaplarda toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin öğrenci katılımın teşvik edilmesi, çalışmalarda gönüllülüğün ön planda tutulması gibi önerileri içeren ifadelerde bulunmalarına bağlı olarak bu kod oluşturulmuştur. Öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi koduna yönelik olarak Ö31K, Ö53E ve Ö93E kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Öğrencilerle birlikte planlanıp yapılmalı. Kâğıt üzerinde planlayıp ellerine verildiğinde ilgilerini çekmiyor bile.” (Ö31K)

“Etkinliklere katılım için öğrenciler teşvik edilip ödüllendirilmeli.” (Ö53E)

“Tüm öğrencilerin katılımı ve daha fazla çalışma yapılmasının teşvik edilmesini öneririm.” (Ö93E)

Tablo 11’ de görülen “Programda toplum hizmeti çalışmaları için ders saati ayrılması” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 12’ sinin verdiği cevaplarda eğitim programına toplum hizmeti uygulamaları için ders saati ayrılması önerisinde bulunmalarından hareketle oluşturulmuştur. Programda toplum hizmeti çalışmaları için ders saati ayrılması koduna ilişkin olarak Ö15K ve Ö81K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ders saati verilmeli.” (Ö15K)

“Toplum hizmeti çalışmaları için haftada belirli bir ders saati ayrılmalı.” (Ö81K)

Tablo 11’ de yer verilen son kod “Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi” kodudur. Katılımcılardan 4’ ünün toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesine ilişkin olarak öğretmenlerin bu konuda eğitim alması gerektiğine yönelik ifadelerinden hareketle bu kod oluşturulmuştur. Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi koduna yönelik olarak Ö35K ve Ö44E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Bu iş için önce gerekli eğitimi almalıyız.” (Ö35K)

“Toplum hizmetinin kapsamı açıklanmalı. Öğretmen bu konuda da bilgilendirilmeli. Hatta eğitimler düzenlenmeli.” (Ö44E)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulüp Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Tablo 12’ de öğretmenlerin öğrenci kulüp faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 12

Öğretmenlerin Öğrenci Kulüp Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Değerlendirme yapılmıyor	45	42,9
Gözlem yoluyla değerlendirme	28	26,7
Faaliyet raporu ile değerlendirme	18	17,1
Sonuç (ürün) değerlendirme	8	7,6
Sosyal etkinlikler değerlendirme formları	6	5,7
Toplam	105	100

Tablo 12’ de sınıf öğretmenlerinin öğrenci kulüp faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 45’ inin görüşlerinde, öğrenci kulüpleri kapsamında herhangi bir değerlendirme yapılmadığı yönündeki ifadeler yer vermelerinden

hareketle “Değerlendirme yapılmıyor” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Değerlendirme yapılmıyor koduna yönelik olarak Ö31K, Ö32K ve Ö82K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bir değerlendirme yapmıyorum.”(Ö31K)

“Yer ve zaman olgusundan yani yetersizliklerden verimli olduğunu düşünmüyorum, değerlendirme yapmıyorum.” (Ö32K)

“Öğrenci kulüp faaliyetlerini değerlendirmiyoruz.”(Ö82K)

Tablo 12’ de görülen “Gözlem yoluyla değerlendirme” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 28’ inin verdiği cevaplarda öğrenci kulübü faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin olarak gözleme dayalı değerlendirmeler yapıldığı yönündeki ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Gözlem yoluyla değerlendirme koduna ilişkin olarak Ö19K, Ö24E, Ö71K, Ö96K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Kulüp faaliyetlerini değerlendirmeyi etkinliklere katılımın gözlenmesi yoluyla yapıyorum.”
(Ö19K)

“Öğrenci faaliyetlerinin değerlendirilmesi daha çok öğretmen gözlemine dayanmaktadır.”
(Ö24E)

“Yapılan çalışmaları gözlemleyerek.” (Ö71K)

“Genellikle etkinliklere katılım ölçeklerine ve gözlemlerimize dayanarak değerlendirme yapıyoruz.” (Ö96K)

Katılımcılardan 18’ inin verdiği cevaplar incelendiğinde ise öğrenci kulübü çalışmalarının değerlendirilmesi kapsamında dönem sonu ve yılsonu faaliyet raporlarının

kullanıldığı yönünde ifadelere yer verilmesine bağlı olarak Tablo 12’ de görülen “Faaliyet raporu ile değerlendirme” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö39E, Ö62K, Ö86K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Yapılan faaliyetler sene sonunda faaliyet raporu düzenlenerek değerlendirilmektedir.”
(Ö39E)

“Değerlendirme raporu dolduruyoruz. Yapılıp yapılmadığı ile ilgili.” (Ö62K)

“Aylık faaliyet raporları ile değerlendirilmektedir. Ayrıca yılda iki kez dönem sonu raporları oluşturulmakta, yapılan faaliyetler fotoğraflanıp dosyalanmaktadır.” (Ö86K)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 8’ inin verdiği cevaplar ile “Sonuç (ürün) değerlendirme” kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 12’ den anlaşılmaktadır. Bu kod altında öğrenci kulübü faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin öğretmenlerden gelen öğrencilerin raporlarının, etkinliklerinin, sunumlarının ya da gösterilerinin değerlendirildiği yönündeki ifadeler bir arada kategorize edilmiştir. Sonuç (ürün) değerlendirme koduna yönelik olarak Ö17K, Ö27K, Ö102K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Somut sonuçlarla yapılan sunum ve gösteriler.” (Ö17K)

“Çalışmaların özgünlüğüne dikkat ederim ve zamanında teslim edilip sunulmasına önem veririm.” (Ö27K)

“Kulüp faaliyetlerini değerlendirirken öğrencilerin yaptıkları araştırmalarına ve sunumlarına bakıyorum.” (Ö102K)

Tablo 12’ de yer verilen son kod “Sosyal etkinlikler değerlendirme formları” kodudur. Katılımcılardan 6’ sının öğrenci kulübü faaliyetlerinin değerlendirilmesinde öz değerlendirme ve danışman öğretmen değerlendirme formlarının kullanıldığını ifade etmelerinden hareketle

oluşturulan sosyal etkinlikler değerlendirme formları koduna yönelik olarak Ö30Kve Ö59E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Kulüpler için hazırlanan değerlendirme formları kullanılıyor.” (Ö30K)

“Belirlenen kazanımların edinilip edinilmediği çeteleler, akran değerlendirmesi, kendini değerlendirme gibi ölçekler.” (Ö59E)

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Tablo 13’ de öğretmenlerin toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 13

Öğretmenlerin Toplum Hizmeti Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Değerlendirme yapılmıyor	39	37,1
Gözlem yoluyla değerlendirme	32	30,5
Faaliyet raporu ile değerlendirme	15	14,3
Sosyal etkinlikler değerlendirme formları	14	13,3
Sonuç (ürün) değerlendirme	5	4,8
Toplam	105	100

Tablo 13 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 39’ unun görüşlerinde, toplum hizmeti etkinlikleri kapsamında herhangi bir değerlendirme yapılmadığı yönündeki ifadeler yer vermelerinden hareketle “Değerlendirme yapılmıyor” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Değerlendirme yapılmıyor koduna yönelik olarak Ö31K, Ö38E, Ö56E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bir değerlendirme yapmıyorum.” (Ö31K)

“Planlı ve düzenli bir çalışmamız olmadı. Değerlendirme yapmadık.” (Ö38E)

“Böyle bir değerlendirme kriteri ve ölçüğümüz yok. Yolda bir kediye yemek, su veren bir öğrenci gördüğümüzde biraz mutlu oluyoruz.” (Ö56E)

Tablo 13’ de görülen “Gözlem yoluyla değerlendirme” kodu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 32’ sinin verdiği cevaplarda toplum hizmeti çalışmalarının değerlendirilmesine ilişkin olarak gözleme dayalı değerlendirmeler yapıldığı yönündeki ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Gözlem yoluyla değerlendirme koduna ilişkin olarak Ö24E, Ö60E, Ö72K, Ö85K kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrenci faaliyetlerinin değerlendirilmesi daha çok öğretmen gözlemine dayanmaktadır.” (Ö24E)

“Sadece gözlemlemek. Belli bir ölçek yok” (Ö60E)

“Tek değerlendirme aracım gözlem.” (Ö72K)

“Öğretmen gözlemleri ile değerlendiriliyor.” (Ö85K)

Katılımcılardan 15’ inin verdiği cevaplar incelendiğinde ise toplum hizmeti çalışmalarının değerlendirilmesi kapsamında dönem sonu ve yılsonu faaliyet raporlarının kullanıldığı yönünde ifadelere yer verilmesine bağlı olarak Tablo 13’ de görülen “Faaliyet raporu ile değerlendirme” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö52K, Ö62K, Ö86K, kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Yaptığımız çalışmaları dönem sonunda raporlaştırarak değerlendiriyorum.” (Ö52K)

“Değerlendirme raporu dolduruyoruz yılsonunda.” (Ö62K)

“Aylık ve dönemlik faaliyet raporları ile değerlendirilmekte.” (Ö86K)

Yine araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 14' ünün verdiği cevaplar ile ‘‘Sosyal etkinlikler değerlendirme formları’’ kodunun oluşmasına katkı sağladıkları Tablo 13' den anlaşılmaktadır. Bu kod altında toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin öz değerlendirme ve danışman öğretmen değerlendirme formlarının kullanıldığı yönündeki ifadeler bir arada kategorize edilmiştir. Sosyal etkinlikler değerlendirme formları koduna yönelik olarak Ö59E ve Ö75K kodlu katılımcıların değerleşleri aşağıda sunulmuştur.

‘‘Toplum hizmetinin konusunun seğimi önemli. Konuya göre gözlem, çetele, önceki sonraki davranışların karşılaştırılması. Akran, kendini değerlendirme, öğretmen değerlendirmesi gibi.’’ (Ö59E)

‘‘Anket düzenliyoruz.’’ (Ö75K)

Tablo 13' de yer verilen son kod ‘‘Sonuç (ürün) değerlendirme’’ kodudur. Katılımcılardan 5' inin toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesinde öğrencilerin sunduğu raporlarının, geręekleřtirdiđi etkinliklerinin değerlendirildiği yönündeki ifadeler bir arada kategorize edilmiştir. Sonuç (ürün) değerlendirme koduna yönelik olarak Ö9Kve Ö32K kodlu katılımcıların yazılı değerleşleri aşağıda sunulmuştur.

‘‘Çeşitli proje çalışmalarının sonucunun ne kadar istenilen seviyede olup olmadığına bakarım.’’ (Ö9K)

‘‘Yapılan çalışmaların sonucuna bakıyorum. Verimli olmuş mu? Bunu çocuğa bildiriyorum. Ailesiyle konuşuyorum. Gerekirse ödüllendiriyoruz.’’ (Ö32K)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarında Aile Desteğine İlişkin Görüşleri

Tablo 14’ de öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında ailelerin destek sağlama durumlarına ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 14

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarında Aile Desteğine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Destek veriliyor	59	56,2
Destek verilmiyor	46	43,8
Toplam	105	100

Tablo 14 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 59’ unun öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ailelerin destek verme durumunun, malzeme temin etme, organizasyonlara yardımcı olma, maddi ve manevi katkıda bulunma, çalışmalara katılım gösterme gibi yollarla aileler tarafından gerçekleştirildiği yönündeki ifadelerinden hareketle “Destek veriliyor” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Destek veriliyor koduna yönelik olarak Ö3K, Ö8E, Ö14K, Ö47K, Ö49K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Yapılacak faaliyetlerin organize edilmesi, iletişim kurulması, malzeme temini gibi. Ayrıca görev verilirse de katılım sağlanıyor.” (Ö3K)

“Evet destek veriyor. Gezi düzenlenecekse araç tahsis konusunda, gösteri yapılacaksa kıyafet konusunda, müzik etkinliği yapılacaksa materyal konusunda destek veriyorlar.” (Ö8E)

“Evet veriyor. Örneğin Kızılay’a nakdi bağış kampanyası yapılırken veli katılımımız da yüksekti.” (Ö14K)

“Velilerden destek istendiği zaman gerekli destekleri görüyoruz. Gerek okul içinde gerek okul dışında yardımda bulunuyorlar.” (Ö47K)

Tablo 14’ de yer alan bir diğer kod “Destek verilmiyor” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 46’ sının verdiği cevaplarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ailelerin destek olmadığına yönelik ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Destek verilmiyor koduna ilişkin olarak Ö9K, Ö32K, Ö56E kodlu katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Aileler genelde destek vermiyor.” (Ö9K)

“Destek vermeye istekli değiller. Mecbur kalırlarsa kabul ediyorlar.” (Ö32K)

“Bazı aileler ilgili yardımcı oluyorlar. Bazıları ise bu işe karşı çıkıyor. Benim çocuğum çöp toplamaz, şunu yapmaz bunu yapmaz gibi laflar ediyor. Aslında velilerin bu süreçte yararından çok zararı oluyor. Tabi bu eğitim seviyeleriyle de alakalı.” (Ö56E)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarının Öğrenci, Öğretmen ve Yakın Çevre Açısından Etkisine İlişkin Görüşleri

Tablo 15’ de öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından etkisine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmalarının Öğrenci, Öğretmen ve Yakın Çevre Açısından Etkisine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Öğrencinin kişisel, sosyal gelişimine katkı	44	41,9
Toplumsal gelişime katkı	18	17,1
Fayda sağlama	16	15,2
Etkisiz	14	13,3
Okul ve çevrenin bütünleşmesi	13	12,4
Toplam	105	100

Tablo 15 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 44' ünün öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının kendini ifade etme becerisi, sorumluluk, özgüven, duyarlılık, yardımlaşma bilinci geliştirme gibi yönlerden öğrencilere katkı sağladığını ifade etmelerine bağlı olarak "Öğrencinin kişisel, sosyal gelişimine katkı" kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Öğrencinin kişisel, sosyal gelişimine katkı koduna yönelik olarak Ö8E, Ö21K, Ö25E, Ö29K, Ö32K, Ö52K, Ö68K kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Öğrenciler kendilerini daha iyi ifade etme becerisi kazanıyorlar. Okulda demokratik bir ortam oluşuyor." (Ö8E)

"Öğrencilerin sosyal kültürel gelişimine olumlu yönde etkileri olduğunu düşünüyorum" (Ö21K)

"Öğrenciler kulüp sisteminin iyi çalıştığı bir yapıdan mezun olduğunda, yani bir spor branşıyla ilgileniyorsa, bir sanat dalında çalışma yapıyorsa mutlu olur, insan olur. Kötü alışkanlıklara"

düşman bir hobisi, hobileri olur. Toplumsal yaşama her alanda uygun olur. Sorun yaşamaz. Her şeyi sorun etmez. Toplumsal işleyişi bilir. (Ö25E)

“Öğrencilerin sorumluluk duyguları gelişiyor. Merhametli ve iyi niyetli oluyorlar. Paylaşmayı öğreniyorlar. Değişik insanlar ve olaylarla karşılaşıyorlar. Onları anlamaya ve tanımaya çalışıyorlar.” (Ö29K)

“Amacına uygun yapılırsa çocuğun kişisel gelişimini destekleyeceğini düşünüyorum.” (Ö32K)

“Öğretmenler öğrencilerinin bilmedikleri yeteneklerini görebilmekte, öğrenciler sosyalleşmekte, sorumluluk kavramını öğrenmekte, birlikte hareket etme yeteneğini geliştirmekte.” (Ö52K)

“Amaçlandığı şekilde yapılırsa, çocukların sosyalleşmesi, birlik beraberlik duygularının gelişmesi ve çocukların kendilerine olan güven duygularının gelişmesi için çok faydalı olacak.” (Ö68K)

Katılımcıların 18' inin verdiği cevaplar incelendiğinde ise öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkisine ilişkin ‘Toplumsal gelişime katkı’ kodunun oluşturulduğu Tablo 15’ de görülmektedir. Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının değerlerin aktarımı, toplumsal bilinci geliştirme, toplumsal farkındalık oluşturma gibi etkilere sahip olduğu yönündeki öğretmen görüşleri bu kod altında toplanmıştır. Toplumsal gelişime katkı koduna yönelik Ö11K, Ö84E, Ö93E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Gerçek anlamda uygulanırsa kültürel iletişim, toplumsal değerlerin gelişimi sağlanıyor.” (Ö11K)

“Toplumunu geliştirme ve değiştirme etkilerinin olduğunu düşünüyorum.” (Ö84E)

“Üç paydaş açısından da farkındalık oluşmaktadır.” (Ö93E)

Tablo 15 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 16’ sının görüşlerinde öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkililiği hakkında yararlı olduğu, fayda sağladığı yönünde ifadelerde buldukları ve bu bağlamda “Fayda sağlama” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Fayda sağlama koduna yönelik olarak öğretmenlerin Ö1K, Ö20K yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Çok yararlı olduğunu düşünüyorum.”(Ö1K)

“Gerçekten alt yapısı oluşturularak yapılırsa faydalı olacağını düşünüyorum.” (Ö20K)

Tablo 15’ de yer alan bir diğer kod “Etkisiz” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 14’ ünün verdiği cevaplarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının etkisiz olduğu, sonuç vermediği yönündeki ifadelerinden hareketle etkisiz kodu oluşturulmuştur. Etkisiz koduna ilişkin olarak Ö2K, Ö22E, Ö24E, Ö44E kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Etkisi olmuyor.” (Ö2K)

“Tam amaca uygun çalışmalar olsa güzel olur fakat böyle ciddi bir kulüp çalışması olmadığı için etkiyi de göremiyoruz.” (Ö22E)

“Çalışmalar teoride kalıp uygulamaya geçmediğinde herhangi bir etkisi olmuyor.” (Ö24E)

“Herhangi bir katkısı olduğunu düşünmüyorum. Çoğu kâğıt üzerinde kalıyor.”(Ö44E)

Tablo 15’ de yer verilen son kod “Okul ve çevrenin bütünleşmesi” kodudur. Katılımcılardan 13’ ünün öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının okul ve sosyal çevrenin yaklaşmasını sağlama etkisinin olduğunu ifade etmelerinden hareketle oluşturulan

okul ve çevrenin bütünleşmesi koduna yönelik olarak Ö5E, Ö16K, Ö55K, Ö102K kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Aslında tam anlamıyla uygulansa öğretmen, öğrenci ve yakın çevre kaynaşması olur. Okulda, çevrede olan bitenler hakkında öğrenciler, öğretmenler bilgi sahibi olur.” (Ö5E)

“Öğrenci, öğretmen, yakın çevre iş birliği geliyor.” (Ö16K)

“Bu üç grup birbirini daha iyi tanır, anlar. Ortak bir amaç için birlikte hareket etmeyi öğrenir, toplumun yararına sonuçlara ulaşılır.” (Ö55K)

“Okul çevre ilişkisine olumlu yönde bir katkı sağlayabilir.” (Ö102K)

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmaları Sırasında Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşleri

Tablo 16’ da öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaştıkları güçlüklere ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzdeleri kod oluşumuna uygun olarak verilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlerin Öğrenci Kulübü ve Toplum Hizmeti Çalışmaları Sırasında Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Zaman, fiziki ortam, maddi imkân, materyal yetersizliği	59	56,2
Güçlükle karşılaşılmayan	23	21,9
Planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk	12	11,4
Velilerin, paydaşların sürece destek vermemesi	11	10,5
Toplam	105	100

Tablo 16 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinden 59' unun öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında uygun zaman olmayışı, maddi imkân ve materyal eksiklikleri gibi nedenlerle güçlük yaşadıklarını ifade etmelerinden yola çıkarak “Zaman, fiziki ortam, maddi imkân, materyal yetersizliği” kodunun oluşturulduğu görülmektedir. Zaman, fiziki ortam, maddi imkân, materyal yetersizliği koduna yönelik olarak Ö2K, Ö5E, Ö13K, Ö28K, Ö47K, Ö56K, Ö68K, Ö91E kodlu katılımcıların yazılı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ders dışı saatlerde olduğu için katılım olmuyor.” (Ö2K)

“Velilerin bu konularda desteği yok. Öğrenci kulüp ve toplum çalışmaları için ayrılmış bir zaman olmaması, okulların imkânlarının yetersiz olması.” (Ö5E)

“Çalışmaların yapılacağı zaman yok (ders saati yok).” (Ö13K)

“Kulüp çalışması ve toplum hizmetleri için ders saati ayrılmadığından, bunları kâğıt üzerinde yapmak durumunda kalıyoruz.” (Ö28K)

“Ayrı bir saatinin olmaması öğrencileri toplama konusunu zorlaştırıyor.” (Ö47K)

“Çalışmanın yapılacağı zaman aralığı konusunda sıkıntı yaşanıyor. Herkesin ayrı bir işi çıkıyor. Kimi kursa, sportif faaliyete veya etüt merkezine gidiyor. Bu yüzden zaman problemi var.” (Ö56K)

“Okullarda kulüp çalışması için uygun ortamlar bulunamıyor. Bazı toplum hizmetleri veya kulüp çalışmaları için maddi kaynaklar gerekiyor. Maalesef okullar bunları karşılayamıyor. Kulüpler genel de amaçlarını gerçekleştiremiyor. Kâğıt üzerinde kalıyor.” (Ö68K)

“Zaman ve ders saati ayrılmaması, böyle olunca çalışmalar yapılamıyor. Bu çalışmalar genelde angarya olarak görülüyor. Yapılabilecek çalışmaların masrafları karşılanırsa daha iyi

ve olumlu katkıları olabilir. Kulüp çalışmalarında hazır olabilecek araç ve gereçler olması, istek ve ilgiyi arttırabilir.” (Ö91E)

Katılımcılardan 23’ ünün verdiği cevaplar incelendiğinde ise öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında herhangi bir güçle karşılaşılmadığı yönünde ifadelere yer verilmesine bağlı olarak Tablo 16’ da görülen “Güçle karşılaşmayan” kodu oluşturulmuştur. Bu koda yönelik Ö10K ve Ö76E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

“Herhangi bir zorluk ile karşılaşmadım. Okul idaresi her türlü çalışmalarda bizleri desteklemektedir.” (Ö10K)

“Toplum yararına olduğu için önemli güçlüklerle karşılaşmıyoruz.” (Ö76E)

Tablo 16’ da yer alan bir diğer kod “Planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk” kodudur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 12’ sinin verdiği cevaplarda öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında çalışmaların planlandığı şekilde uygulanamadığı, planlamada yer alan çalışmaların gerçekleştirilemediği yönündeki ifadelerinden hareketle planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk kodu oluşturulmuştur. Bu koda ilişkin olarak Ö31K, Ö50K, Ö90E, Ö94K kodlu katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Yapmadığımız şeyleri kâğıt üzerinde göstermek hiç hoş olmuyor.” (Ö31K)

“Çalışmalar eksik oluyor, zamanında yapılmıyor.”(Ö50K)

“En büyük güçlük bu iş için planlanan bir zaman dilimi olmamasına rağmen bu faaliyetlerin yürütülmesinin beklenmesi.” (Ö90E)

“Planlamada sıkıntı olmadığı sürece yürütmede sıkıntı yaşanmıyor.” (Ö94K)

Tablo 16’ da yer verilen son kod “Velilerin, paydaşların sürece destek vermemesi” kodudur. Katılımcılardan 11’ inin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında yeterli veli katılımı olmadığı, paydaşlardan destek alınamadığı için güçlük yaşadıklarını ifade etmelerinden hareketle oluşturulan velilerin, paydaşların sürece destek vermemesi koduna yönelik olarak Ö17K, Ö30K, Ö35K, Ö101E kodlu katılımcıların yazılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Ailelerin isteksizliği, bilinçsizliği, çevrenin desteklememesi, ulaşım problemleri, ÖĞRENCİLERİN HAZIRBULUNUŞLUK DÜZEYLERİ’ nin düşük olması.” (Ö17K)

“Ailelerin katılım oranı yüksek değildir.” (Ö30K)

“Destek yok. Bu yazdıklarımız ancak üst makamlara ulaşıyorsa bir anlamı var. Yoksa her şey boş. Genellikle böyle oluyor. Yazıyoruz yazıyoruz sonuç yok.” (Ö35K)

“Diğer kurum ve kuruluşlardan yeterli destek alınamamaktadır.” (Ö101E)

Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırma soruları çerçevesinde konuya ilişkin tartışma, ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Tartışma

Birinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulüplerine ilişkin genel görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenler tarafından en çok tekrarlanan görüş öğrenci kulüplerinin işlevsiz oluşudur.

Özkaptan' ın (2007) yapmış olduğu çalışmada, öğrenci kulübü çalışmalarının hedeflerine ulaşmadığı bulunmuş, benzer şekilde Onay'ın (2012) çalışmasında da öğretmen görüşleri doğrultusunda, kulüp çalışmalarının amaçlarına ulaşamadığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Şahin (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmen görüşlerinin içerik ve uygulama şekli ile ilgili eksiklikler olduğu, bu süreçlerin evrak yükünden kurtarılarak işlevsel ve uygulamaya dönük şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Köprübaşı' nın (2014) çalışmasında öğretmen görüşlerinin büyük çoğunluğunun, kulüp yönetmeliğinin prosedür yükünün çok olduğu, evrak yükü yüzünden etkinlikleri yapmaya vakit kalmadığı ve mevzuatın yeniden düzenlenmesi gerektiği yönünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguları destekler şekilde diğer bir bulgu da Yiğit (2008) tarafından öğrenci kulübü çalışmalarının işe vuruk olmadığı, öğretmenler tarafından planlamanın çalışmalara aktarılamadığı ve yönetmeliğin verimli şekilde uygulanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eroğlu (2008) ise çalışmasında, planlanan kulüp etkinliklerinin evrak üzerindeki çalışmalar olarak kaldığı, uygulamaya yansımadağı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan çalışma ve ilgili araştırmalar birlikte incelendiğinde görüşler uygulamada karşılaşılan çeşitli güçlüklerle değinmekte ve aynı noktada birleşerek bu çalışmaların işlevsizliğine vurgu yapmaktadır.

İkinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin genel görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir bölümü toplum hizmeti çalışmalarının topluma karşı duyarlılık geliştirme, milli ve manevi değerleri aktarma bağlamında topluma fayda sağlayan çalışmalar olduğunu ifade etmişlerdir.

Arı vd. (2015) tarafından toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirildiği çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Belirtilen araştırmada öğretmenlerin; gerçekleştirilen toplum hizmeti çalışmaları ile öğrencilerin toplumsal olaylara karşı bilinç ve farkındalık kazandığı, öğrencilerin sosyalleşmesi açısından da bu tür etkinliklerin faydalı olduğu yönünde görüş belirttiği paylaşılmıştır. Gömleksiz ve Kılınç'ın (2015) gerçekleştirdiği çalışmada da öğretmenlerin, toplum hizmetine yönelik yapılan çalışmaların öğrencilerin sosyal yaşama katılımı, toplumla birlikte çalışma becerisi kazanması, sorumluluk almayı öğrenmesi, milli ve manevi değerleri kazanması bakımından bu çalışmaları faydalı olarak nitelendirdiklerine yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgular ve ilgili araştırmaların bulguları birlikte incelendiğinde, toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin görüşlerin toplumsal duyarlılık ve farkındalık kazandırma, faydalı olma, ulusal ve evrensel değerlerin aktarımı, sorumluluk bilinci geliştirme temalarında toplandığı anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgulara benzer sonuçları içeren farklı araştırmalar da bulunmaktadır (Aydın, 2017; Küçükoğlu ve Kaya, 2019; Oral, 2002; Tanrıseven ve Yelken, 2011).

Üçüncü alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir bölümü öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetleri belirli gün ve hafta kutlama/anma etkinlikleri olarak ifade etmiştir.

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte Gökyer ve Zincirli (2011) çalışmalarında, öğrenci kulübü kapsamında genellikle belirli gün ve hafta etkinlikleriyle ilgili çalışmaların yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Birtürk (2015) öğrenci kulübü çalışmalarının sergilenen pano çalışmaları ile görselleştirildiğini belirtmiş, Onay (2012) ise sadece belirli gün ve haftalarla ilgili etkinlik yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Yiğit (2008) tarafından yapılan çalışmada öğrenci kulübü kapsamında çeşitli bilimsel çalışma ve projeler yürütüldüğü, toplum hizmeti çalışmalarına yer verildiği yönünde görüşler olmakla birlikte öğretmenler tarafından en fazla gerçekleştirilen kulüp etkinliklerinin belirli gün ve haftalara ait etkinlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilmiş olan bu veri, çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Yapılan çalışma ve ilgili araştırmalar birlikte incelendiğinde öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların belirli gün ve hafta programlarının gerçekleştirilmesiyle sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Dördüncü alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, ilkokullardaki toplum hizmeti çalışmaları kapsamında en fazla okul çevresinin temizliği ve güzelleştirilmesi çalışmalarının yapıldığı bulgusu elde edilmiştir.

Morkoç (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, eğitim fakültelerindeki topluma hizmet uygulamaları kapsamında en çok yapılan etkinliklerin fidan, ağaç dikme, çiçek yetiştirme ve okulda gerekli tadilat, boya/badana işlerinin yapılması olduğu belirtilmektedir. Ayvacı ve Akyıldız'ın (2009) yaptığı çalışmada ise, okul müdürlerinin topluma hizmet uygulamaları kapsamında okullarına gelen öğretmen adaylarından çevre sorunları ve geri dönüşüm alanlarında öğrencilerin bilinçlendirilmesi, okul bahçelerini düzenleme ve güzelleştirme alanlarında çalışmalar yapılması yönünde beklentilerinin olduğu bulgusu paylaşılmaktadır. Aynı çalışmada mahalli idarecilerin beklentilerinin de öğretmen adaylarının

topluma çöp konusunda çevre bilinci kazandırma, geri dönüşüm çalışmalarıyla toplumu harekete geçirme ve doğayı koruma çalışmalarında görev alması yönünde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2011) çalışmasında topluma hizmet uygulamaları dersi kapsamında gerçekleştirilen başlıca etkinlikler arasında; fidan dikme kampanyaları düzenleme, okulların bakım onarım işlerine yardımcı olma, çevre bilinci kazandırma amaçlı bilgilendirme çalışmaları yapma gibi bulgular paylaşmıştır.

Yapılan araştırma ve ilgili araştırmaların bulgularının benzer olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının THU dersi kapsamında sıklıkla yaptıkları ağaçlandırma, çiçeklendirme, çevre temizliği gibi çalışmaları meslek hayatına başladıkları zaman kendi öğrencileri ile yapmaya devam etmeleri, öğretmen yetiştirmede hedeflenen çıktılar bakımından beklenen bir sonuçtur.

Beşinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrenci kulübü çalışmalarının önemli ama işlevsiz olduğunu ifade etmiştir.

Gökyer ve Zincirli (2011) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu kulüp çalışmalarını öğrenci gelişimi açısından önemli bulduklarını, ihtiyaca uygun yapıldığı takdirde çok faydalı olacağına inandıklarını, ancak mevcut duruma göre çalışmaların amacına uygun ve verimli yapılmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgular araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Benzer bir sonuca Kaya'nın (2014) çalışmasında da rastlanmaktadır. Kaya (2014) çalışmasında öğrencilerin kulüp faaliyetlerini önemli gördükleri ancak hali hazırda yapılan çalışmaların gereksiz ve göstermelik olduğuna inandıkları sonucuna varmıştır. Şahin (2015) ise araştırmasında öğretmen ve öğrencilerin kulüp çalışmalarının önemli ancak işlevsiz olduğu yönünde ortak görüşe sahip olduklarını belirterek, kulüplerin planlanmasındaki eksiklikler yüzünden işlevsiz bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Köprübaşı

(2014) yönetici görüşlerini de kapsayan çalışmasında, öğretmen ve yöneticilerin çoğu tarafından kulüplerin mevcut uygulama biçimiyle işlevsel olmadığı, öğretmen ve öğrenciler açısından zaman kaybı olduğu, amacına ulaşamadığı yönünde eleştiriler yöneltilmesi sebebiyle araştırmasında kulüplerin kaldırılması yönünde bir soruya yer verdiğini ifade etmektedir. Çalışma sonucunda, kulüplerin kaldırılması yönünde görüş bildiren öğretmen sayısının çok az olduğu belirtilmiştir. Öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğunun kulüplerin kaldırılması ya da mevcut haliyle devam etmesi yerine işe yarar düzenlemeler yapılmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmayı destekleyici farklı guruplarla ve farklı açılardan da ele alan sonuçlar görülmektedir. Yapılan çalışma ve ilgili araştırmalar birlikte incelendiğinde ise görüşler kulüp çalışmalarının önem ve gerekliliğini vurgulamakta, ancak uygulamada karşılaşılan çeşitli güçlükler nedeniyle aynı noktada birleşerek bu çalışmaların işlevsizliğine vurgu yapmaktadır.

Altıncı alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarının önem ve gerekliliğine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir kısmı toplum hizmeti çalışmalarının önemli ve gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Ammon, Furco, Chi, ve Middaugh (2002) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin topluma hizmet faaliyetlerine karşı olumlu düşüncelere sahip oldukları ve bu çalışmaların öğrencilerin okula karşı olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Arı vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada, toplum hizmeti çalışmaları hakkında görüşü alınan öğretmenler; yapılan etkinliklerin öğrencilerin gelişimi açısından son derece olumlu olduklarını, toplum hizmeti çalışmalarının öğrencilere yeni beceriler kazandırma ve toplumsal bilinç aşılama açısından büyük öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir. Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmada, katılımcılar, topluma hizmet uygulamaları dersinin

toplum problemlerine karşı duyarlılık geliştirme anlamında öğretmen adaylarına birçok katkısının olduğunu ifade etmektedirler. Benzer bir sonuca Arcagök'ün (2011) çalışmasında rastlanmaktadır. Arcagök (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretim elemanları ve sivil toplum kurumu yöneticilerinin topluma hizmet uygulamalarını öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimleri açısından önemli gördükleri bulgusuna yer verilmiştir.

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular ve ilgili araştırmaların bulguları birlikte incelendiğinde, öğretmenlerin öğrencilere toplumsal farkındalık kazandırması, sorumluluk duygusu geliştirmesi ve problem çözme becerisi kazandırması bakımından toplum hizmeti çalışmalarını çok önemli çalışmalar olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Yedinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrenci kulübü çalışmalarına yetersiz katılım olduğunu ifade etmiştir.

Vural (2018) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre, öğretmenlerin çok büyük bir çoğunluğu öğrencilerin kulüp çalışmalarına katılımını yetersiz görmüştür. Öğretmenler kulüp çalışmalarında program yoğunluğunun fazla olması sebebiyle öğrencilerin zaman ayıramadığı ve katılmak istemedikleri; çalışmalarda gönüllü çalışacak öğrenci bulunamadığı, okul yönetimi tarafından yardımcı olunmadığı, bilgilendirme ve yönlendirmenin eksik olduğu, yapılan etkinliklerde hep aynı öğrenciler ile çalışıldığı ve tüm öğrencileri kapsamadığı, öğretmenlerin de yeterli katkı sağlamadığı ve olanakların yetersizliği gibi nedenlerle katılımın yetersiz görüldüğünü belirtmişlerdir. Benzer bir sonuca Köprübaşı (2014) araştırmasında da rastlanmaktadır. Köprübaşı (2014) öğretmen ve yönetici görüşleri doğrultusunda öğrencilerin kulüp çalışmalarına gereken ilgiyi göstermediği ve belli başlı bir kaç öğrenci dışında çoğunun etkinliklere gönüllü katılımda bulunmadığı, öğrenci ve veliler tarafından önemli görülen bu

çalışmalar değil ders başarısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yaman (2011) tarafından yapılan çalışmada, ders yükünün fazla olması ve planlama kaynaklı problemlere bağlı olarak öğrenci kulübü çalışmalarına katılımın yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Benzer şekilde, Eroğlu (2008) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre, okul yöneticileri ve kulüp danışman öğretmenlerinin büyük bir kısmı, kulüp çalışmalarında tüm öğrencilerin aktif katılımı beklenirken yalnızca az sayıda öğrencinin aktif olduğunu ve çalışmalara katılımın yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin öğrenci kulübü faaliyetlerine katılımını arttırabilmek için yapılacak faaliyetlerin güncel konularla alakalı olacak ve tüm öğrencilerin ilgisini çezecek şekilde planlanması önerisi getirilmiştir. Araştırma bulgularını destekler nitelikte Kaya (2014) yaptığı araştırma sonucunda öğrenci kulüplerine yetersiz katılımın dikkati çektiğini belirtmiş, ders yükünün fazlalığı, yapılan sınavlar ve sınavlara hazırlık kursları gibi sebeplerden kulüp çalışmalarına katılımın yetersiz kaldığını belirtmiştir. Benzer bir sonuca Sarı' nın (2012) araştırmasında da rastlanmaktadır. Sarı (2012) araştırma sonucunda öğrencilerin önemli bir kısmının, kulüp çalışmalarına ya hiç katılmadıklarını ya da sınırlı düzeyde katıldıklarını belirterek çoğu öğrencinin ise herhangi bir kulüp çalışmasında görev dahi almadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin kulüplere katılımının yetersiz olmasının, sadece öğrencilerin faaliyetlere olan ilgisizliğinden kaynaklı değil, yapılan faaliyetlere okul yönetimleri tarafından da yeterli özenin gösterilmemesinden kaynaklı olabileceğini belirterek bu çalışmalardaki okul kaynaklı sorunlara işaret etmiştir.

Yapılan incelemeden ve çalışmadaki öğretmen görüşlerinden de anlaşılmaktadır ki, nedenleri çeşitlilik göstermekle birlikte kulüp çalışmalarına ilişkin öğrenci katılım düzeyi yetersizdir.

Sekizinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara öğrencilerin katılım düzeyine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir kısmı toplum hizmeti çalışmalarına yetersiz katılım olduğunu ifade etmiştir.

Melchior vd. (1999) gerçekleştirdiği bir araştırma sonucunda topluma hizmet etkinliklerine katılan öğrencilerin katılmayanlara göre okula karşı ilgi duyma ve ders başarıları durumlarında gelişme sağladığı bulgusunu paylaşmıştır. Benzer şekilde Akujobi ve Simmons (1997) yaptıkları çalışmada toplum hizmeti çalışmalarına katılan ilkökul öğrencilerinin katılmayanlara göre okuma ve matematik sınavlarında daha başarılı olduklarını bildirmişlerdir. Belirtilen araştırma bulgularından anlaşıldığı üzere toplum hizmeti çalışmalarına katılmak öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Köse (2004) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin toplum hizmeti çalışmalarına katılmama gerekçeleri arasında ilk sırada ailesinin onay vermemesi, ikinci sırada ise bu faaliyetlere ilişkin öğrencilerin yeteri kadar bilgilendirilmemesi geldiği görülmektedir. Gömleksiz ve Kılınç (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da ise öğretmenlerin, öğrencilerin ilgisiz oluşu, yeterli tanıtım çalışmaları yapılmaması, paydaşların desteğinin olmayışı ve zaman yetersizliği gibi nedenlerle toplum hizmeti çalışmalarına katılımı yetersiz gördükleri bulunmuştur.

Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde öğrencilerin kişisel ve akademik gelişiminde toplum hizmeti çalışmalarına katılımın oldukça önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan yapılan çalışmada elde edilen bulgular ile ilgili araştırmaların bulguları birlikte incelendiğinde, öğrencilerin toplum hizmeti çalışmalarına katılma konusunda beklenen ilgiyi göstermediği anlaşılmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin toplum hizmeti çalışmalarına katılım yetersizliğinin başlıca nedenleri arasında aile ve paydaşların yeterli katkı sunmaması ve faaliyetlere ilişkin yeterli tanıtım çalışmalarının yapılmaması olduğunu belirtmektedirler.

Dokuzuncu alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin önerileri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrenci kulübü kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin programda kulüp çalışmaları için ders saati ayrılması önerisinde bulunmuştur.

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, ARGE (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, öğrenci kulüplerine ilişkin karşılaşılan en büyük güçlüğün ders saatinin yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, ilkokullarda programda bir ders saati ayrılmış olan kulüp çalışmalarında belirtilen amaçlara zaman yetersizliği sebebiyle ulaşamadığı belirtilmiştir. Planlanan hedeflere ulaşmak için ders saati sayısının ikiye çıkarılması gerektiği yönünde öneride bulunulmuştur. Bu anlamda yapılan çalışma ve ilgili araştırma birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Benzer bir sonuca Köprübaşı (2014) çalışmasında da rastlanmaktadır. Köprübaşı (2014) yaptığı çalışma sonucunda ders saati fazlalığının kulüp etkinliklerine zaman ayırmayı engellediğini, ders saatlerinin düşürülerek öğrenci kulüplerine ayrılan zamanın artırılması gerektiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Onay (2012) araştırmasında öğrenci kulübü çalışmalarının daha verimli ve işlevsel olması için çalışmalarda ihtiyaç duyulan zamanı tanıyabilecek esneklikte düzenlemeye gidilmesini önermektedir. Bu sonuç da çalışmayı destekler niteliktedir. Döş ve Kır (2013) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre; öğretmenler haftada bir olan sosyal etkinlik saatinin haftada ikiye çıkartılarak çalışmalara ayrılan sürenin ihtiyacı karşılayacak düzeye getirilmesi yönünde öneri sunmuşlardır. Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, Kılbaş (2000) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler tarafından kulüp çalışmalarına ilişkin ders saatinin olmayışının etkinliklerin gerçekleştirilmesinde engel teşkil ettiği ifade edilmiştir.

Araştırmacılar ve öğretmenler tarafından öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin sunulan öneriler çeşitli olmakla birlikte en çok vurgulanan önerinin

bu çalışmalar için ders saati ayrılması olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sunulan bu öneri, öğrenci kulübü çalışmalarına ilişkin temel sorunlardan birinin de zaman yetersizliği olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Onuncu alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin önerileri değerlendirildiğinde, öğretmenler, toplum hizmeti çalışmalarının etkililiğinin arttırılabilmesi için öncelikli olarak program ve planlamayla ilgili aksaklıkların düzeltilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Arcagök'ün (2011) yaptığı çalışmada sivil toplum kuruluşu ve okul idarecilerinin, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları kapsamında gerçekleştirdiği çalışmaların kapsamına uygun olarak planlanması gerektiği, uygulamaların daha planlı ve programlı yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görüşünü dile getirdikleri görülmektedir. Benzer şekilde Arı vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin toplum hizmeti çalışmalarını geliştirmeye yönelik önerileri arasında; aile katılımını sağlama, farklı mekânlar ve yeni çalışmalar için etkili bir planlama süreci yürütülmesi vardır. Rama, Ravenscroft, Wolcott ve Zlotkowski (2000) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgular, toplum hizmeti uygulamalarının beklenen sonuçlara ulaşması için öncesinde kapsamlı bir planlama yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Yiğit' in (2008) yaptığı çalışmada da öğretmenler; toplum hizmeti çalışmalarında uygulama eksikliği, zaman yetersizliği ve planlama yetersizliği gibi sorunlarla karşılaştığını ifade etmişlerdir.

Yapılan çalışmanın bulguları ve ilgili araştırma bulgularının birbirine benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri, çalışmalara ayrılan zaman, fiziki ortam ve maddi olanakların verimli kullanımı için planlamanın kapsamlı yapılması gerektiğini, planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi ile toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili olabileceğini düşünmektedirler. Elde edilen bilgiler ve ilgili

çalışmalar incelendiğinde, toplum hizmeti çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için planlamanın ayrıntılı ve uygulanabilir şekilde yapılmasının önemli olduğu görüşü öne çıkmaktadır.

On birinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulüp faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrenci kulüp faaliyetlerine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapmadıklarını ifade etmiştir.

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, ARGE (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin neredeyse tamamının öğrenci kulübü çalışmalarına ilişkin değerlendirme yapmadıkları ve buna ilişkin herhangi bir kayıt da tutmadıkları belirtilmektedir. Benzer bir sonuca Köprübaşı (2014) araştırmasında da rastlanmaktadır. Köprübaşı (2014) yaptığı araştırma sonuçlarına göre; öğrenci kulübü çalışmalarının değerlendirilmediği, kulüple ilgili evrakların düzenli tutulmadığı, tutulan dosyaların ise içerik olarak yetersiz kaldığı ve göstermelik şekilde yönetmeliğe uygun ancak özgün olmayan, birbirini taklit eder nitelikte dosya tutulduğu birçok öğretmenin bu dosyayı dahi tutmadığı tespit edilmiştir. Yiğit (2008) tarafından yapılan çalışma bulgularına göre; öğretmenler tarafından; öğrenci kulübü çalışmalarının değerlendirmesinin yapıldığı bunun için etkinliklere ilişkin öğrenci kulübü dosyası tutulduğu ve sonuçların öğrenci başarısına yansıtıldığı ifade edilmiştir. Aynı çalışmada, öğrenciler ise böyle bir uygulamanın var olmadığını belirterek öğretmenlerinin tam aksi bir görüş paylaşmışlardır. Eroğlu' nun (2008) gerçekleştirdiği çalışma sonucunda, öğretmenlerin çoğunun değerlendirme yapmadığı, yapılanların da formaliteden kağıt üzerinde yapıldığı belirtilerek okul yönetimi tarafından kulüp etkinliklerine ilişkin faaliyet raporu istenmesi ve bu etkinliklerin yöneticilerce denetlenmesinin etkinliklerin formalite olarak gerçekleştirilmesini önleme açısından önemli olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma ve ilgili araştırmalar birlikte incelendiğinde öğretmenlerin öğrenci kulüp faaliyetlerine ilişkin değerlendirme yapmadıkları, dolayısıyla bu konuda yeterince bilgi ve istek sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır.

On ikinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından toplum hizmeti çalışmalarında değerlendirme yapılmadığı ifade edilmektedir.

Saran, Coşku, Zorel ve Aksoy (2011) tarafından yapılan araştırmada, THU dersine ilişkin genel sıkıntılar arasında, derse ilişkin yapılan değerlendirme ölçütlerinin standart olmayışının bu çalışmaların değerlendirilmesinde çeşitli güçlüklereden dolayı olduğu yönünde bulgulara ulaşımlardır. Aynı çalışmada, topluma hizmet uygulamalarının değerlendirilebilmesi için çalışma projesini planlama, sunum ve değerlendirme içerikli şablonlar hazırlanması önerilmektedir. Benzer şekilde Tanrıseven ve Yelken (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da topluma hizmet uygulamalarının değerlendirilmesinde öğretmen adaylarının hazırladığı raporların kullanıldığını ancak öğretmen adaylarının bu raporları gereken şekilde ciddiye almadığı için doldurmadıkları, bu sebeple değerlendirmenin sağlıklı yapılamadığı belirtilmiştir. Yiğit (2008)'in yaptığı çalışmada da öğretmenler, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarıyla ilgili değerlendirme eksiklikleri bulunduğunu ifade etmişlerdir. Değerlendirmenin yapılmayışı belirgin bir sorun alanı olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular ve ilgili araştırmaların bulguları benzer şekildedir. Öğretmenler, toplum hizmeti çalışmalarındaki değerlendirmelerin ya hiç yapılmadığını ya da yetersiz şekilde yapıldığını ifade etmektedirler.

On üçüncü alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında aile desteğine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin çoğu

öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında aile tarafından destek verildiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, Eminoğlu (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda, öğrenci kulübü çalışmalarına katılım konusunda ailelerin destek verdiği, bu çalışmaları önemli gördükleri, gerekli izinleri verdikleri belirtilmiştir. Eroğlu (2008) tarafından yapılan araştırma sonucunda ise, idarecilerin ve kulüp danışman öğretmenlerinin büyük bir kısmının, ailelerin öğrenci kulüplerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığı, bu yüzden de bu çalışmaları gereksiz gördükleri yönünde görüş bildirdikleri belirtilmiştir. Bulgular doğrultusunda kulüplerin önem ve amaçlarına ilişkin aileleri bilgilendirme gereği görülmüş ve ailelerin öğrenci kulübü kapsamında yapılan çalışmalara dâhil edilmesi önerisinde bulunulmuştur. Yapılan araştırma ile ilgili araştırma aile desteğine ilişkin farklı sonuçlara ulaşmıştır. Birtürk' ün (2015) yaptığı araştırmada ise ailelerin yeterli desteği sağladığı belirtilmiş ve ailelerin kulüp ve topluma hizmet faaliyetlerine katılması için okul tarafından teşvik edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Onay (2012) tarafından yapılan araştırmada, kulüp çalışmalarında ailelerden yeterli desteğin alındığı yöneticiler tarafından belirtilmekle birlikte, bu desteğin gönüllü katılım gösteren ailelerin belirlenmesi ve bu ailelerden çalışmalar için görüş alınması ile sınırlı kaldığı sonucuna varılmıştır. Özkaptan (2007) ise öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına aile katılımının önemine dikkat çekerek, bu çalışmaların çocuklarını tanıma konusunda ailelere fırsat sunacağını ve çocuğun sosyal yönden gelişimine de olumlu etkileri olacağını belirterek ailelerin konu hakkında bilgilendirilerek sürece katılımlarının sağlanmasını önermiştir.

Yapılan çalışma ve ilgili çalışmalar çeşitli yönleriyle farklılıklar taşımakla birlikte, hepsinin ortak noktası öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında aile desteğinin sağlanması gerektiği görüşüdür.

On dördüncü alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından etkilerine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmen görüşleri; öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimine katkı ve fayda sağladığı gibi aynı zamanda toplumsal gelişime, birey ile toplumun bütünleşmesine de katkı sağladığı yönündedir.

Şahin (2015) yaptığı çalışmada toplum hizmeti ve öğrenci kulübü çalışmalarının topluma yarar sağlaması nedeniyle işlevsel bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmen ve öğrenciler, bu tarz çalışmaların en önemli kazanımının çevre duyarlılığı geliştirmek olduğunu belirterek kulüp ve toplum hizmeti çalışmalarının okul ve çevrenin bütünleşmesine olumlu katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, Döş ve Kır (2013) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre, öğretmenler, öğrenci kulübü ve topluma hizmet çalışmaları sayesinde öğrencilerin toplumsal duyarlılık geliştirdiklerini, sosyal ilişkilerini ve bireysel becerilerini arttırdıklarını ve okula karşı daha olumlu bir tutum kazandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda bu çalışmaların öğrencinin psiko-sosyal gelişimi açısından faydalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oral (2002) tarafından yapılan araştırma sonucunda, toplum hizmeti çalışmalarında bulunan öğrencilerin yardımlaşma, duyarlılık, hoşgörü ve empati yapma gibi davranışlarında gelişme olduğu sonucuna varılmıştır. Yine benzer şekilde Coşkun (2012) tarafından yapılan çalışmada topluma hizmet uygulamalarına katılan öğretmen adaylarının yardımlaşma, vicdan, hoşgörü gibi değerlerle birlikte sorumluluk ve duyarlılık düzeylerinde belirgin bir artış olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, Yılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada, topluma hizmet uygulamalarının öğretmen adaylarında toplumsal duyarlılık oluşturarak sosyal sorunlara ilişkin farkındalık artışı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Arı vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına göre; öğretmen görüşleri toplum hizmeti çalışmalarının öğrencilerde birlikte hareket etmeyi öğrenme açısından faydalı olduğu ve

öğrencilerde sosyal bilinç ve topluma karşı duyarlılık artışı sağladığı yönündedir. Benzer şekilde Gömleksiz ve Kılınç (2015) da toplum hizmeti çalışmalarının özellikle çocukların sosyalleşme sürecinde önemli rol oynadığı ve okulla çevrenin bütünleşmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde topluma hizmet uygulamalarının, öğrencilerde öz yeterlilik, sorumluluk, farkındalık, iletişim gibi sosyal becerileri geliştirdiği aynı zamanda da deneyimleyerek öğrenme fırsatı sunduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (Ayvacı ve Akyıldız, 2009; Çetinkaya, 2018).

Yapılan çalışma ve ilgili çalışmalar incelendiğinde öğrenci kulübü ve toplum hizmeti kapsamında yapılan çalışmaların öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimine katkı ve fayda sağladığı gibi aynı zamanda toplumsal gelişime, birey ile toplumun bütünleşmesine de katkı sağladığı, bu çalışmaların öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından faydalı ve önemli görüldüğü anlaşılmaktadır.

On beşinci alt probleme ilişkin tartışma. Öğretmenlerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaştıkları en büyük güçlüğün zaman, fiziki ortam, maddi imkân ve materyal yetersizliği olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte, Döş ve Kır (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında karşılaşılan güçlükler olarak; mekân ve materyal yetersizliği ile planlama eksikliği gösterilirken en önemli sorunun paydaşların bu çalışmaların gereğine inanmaması ve yeterli destek sunmaması olarak belirtilmiştir. Yapılan araştırma bulguları ile ilgili araştırma bulguları örtüşmekle birlikte önem sırasında farklılık olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmada herhangi bir güçlükle karşılaşmadığını söyleyen öğretmenlerin sayısı da oldukça fazladır. Yaman (2011) tarafından

yapılan araştırmada okul yönetimi ve öğretmenlerin çalışmaları planlama, yürütme ve gerekli imkânları oluşturma açısından yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Keskin (2005) ve Kılbaş (2000) da öğrenci kulübü ve toplum hizmeti faaliyetlerindeki sorunlara ilişkin olarak fiziki ortam ve materyal yetersizliklerine işaret etmiş ve öğretmenlerin uygulamaya yönelik yetersizliklerinin olduğunu aktarmışlardır. şahin (1995) ise araştırmasında, yapılan çalışmalardaki zaman yetersizliğine vurgu yaparak öğrenci kulüpleri için ekstra zaman ayrılması gerektiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Yiğit (2008) de zaman yetersizliğine ve maddi yetersizliklere atıfta bulunmakta, aynı zamanda da planlamanın uygulanması ve uygulamaların denetlenmesi konusundaki eksikliklere dikkat çekmektedir. Literatürdeki toplum hizmeti, öğrenci kulübü, sosyal etkinlik, ders dışı etkinlik gibi kavramlara ilişkin yapılan araştırmalar sonuçları bakımından değerlendirildiğinde; zaman, fiziki ortam, maddi imkân ve materyal yetersizliği gibi eksikliklerin en sık karşılaşılan güçlükler olarak rapor edildiği görölmektedir (akıroğlu, 1998; Gündoğdu, Karataş ve Nacar, 2011; Köprübaşı, 2014; Onay, 2012).

Yapılan alışma ve ilgili araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaşılan güçlükler çeşitlilik ve önem sırası bakımından farklılık göstermekle birlikte ortak noktada en çok vurgulanan güçlüğün zaman, fiziki ortam, maddi imkân ve materyal yetersizliği olduğu görölmektedir.

Sonuç

Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel görüşlerine göre, planlama ile uygulama arasındaki uyumsuzluk, zaman yetersizliği ve evrak yükünün fazlalığı nedeniyle öğrenci kulüplerinin işlevsiz olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel görüşlerine göre, topluma ve çevreye duyarlı olma, milli ve manevi değerleri yaşatma açısından toplum hizmeti çalışmalarının bireye ve topluma faydalı olduğu belirlenmiştir.

Öğrenci kulüpleri kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler genellikle belirli gün ve hafta kutlama/ anma etkinlikleri ile sınırlı kalmaktadır.

Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında çoğunlukla çevre temizliği ve güzelleştirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda yardım faaliyetleri ve geri dönüşüm kampanyalarının da düzenlendiği görülmektedir.

Kulüp çalışmalarının öğrencilerde kişisel ve sosyal beceri geliştirme açısından önemli olduğu, ancak zaman yetersizliği, altyapı eksiklikleri gibi çeşitli güçlükler nedeniyle çalışmaların planlamadan öteye gidemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Toplum hizmeti çalışmaları öğrencileri hayata hazırlaması, kendini tanımasına yardımcı olması, milli, manevi ve evrensel değerleri kazandırması, kişilik gelişimine katkı sunması, toplumsal bilinç ve farkındalık oluşturmaları, sorumluluk duygusu geliştirmesi bakımından gerekli ve önemlidir.

Öğrenci kulüpleri kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin ders saatinin olmayışı, öğrenci yaşının küçük oluşu, zaman ve mekân yetersizlikleri, okulların donanım eksikleri, planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk nedeniyle öğrenci katılım düzeyi yetersizdir.

Toplum hizmeti kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin bilgilendirme eksikliği, öğrencilerin yaşının küçük oluşu, zaman ve imkân yetersizliği, planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk nedeniyle öğrenci katılım düzeyi yetersizdir.

Öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin olarak programda kulüp çalışmaları için ders saati ayrılması, zaman, fiziki ortam, materyal olanaklarının artırılması, öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi, planlamanın daha kapsamlı yapılması, alanında uzman kulüp öğretmenleriyle çalışılması önerileri sunulmaktadır.

Toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesine ilişkin olarak planlamanın daha kapsamlı yapılması, zaman, fiziki ortam, maddi imkân olanaklarının artırılması, velilerin ve paydaşların sürece dahil edilmesi, öğrencinin gönüllü ve aktif katılımının teşvik edilmesi, programda topluma hizmet çalışmaları için ders saati ayrılması önerileri sunulmaktadır.

Öğrenci kulüp faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin olarak öğretmenler, herhangi bir değerlendirme yapmamaktadır.

Toplum hizmeti faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin olarak öğretmenler, herhangi bir değerlendirme yapmamaktadır.

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında aile desteğine ilişkin olarak öğretmenlerin çoğunluğu tarafından aile desteği verildiği yönünde görüş bildirdiği belirlenmiştir. Aile tarafından verilen bu destek, malzeme temin etme, organizasyonlara yardımcı olma, maddi ve manevi katkıda bulunma, çalışmalara katılım gösterme şeklindedir.

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti kapsamında yapılan çalışmalar öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimine katkı ve fayda sağladığı gibi aynı zamanda toplumsal gelişime, birey ile

toplumun bütünleşmesine de katkı sağlamaktadır. Yapılan bu çalışmalar öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından faydalı ve önemlidir.

Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sırasında karşılaşılan en büyük güçlük zaman, fiziki ortam, maddi imkân ve materyal yetersizliğidir.

Öneriler

Uygulayıcılar için öneriler.

- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının işlevlerini yerine getirebilmesi için, bu çalışmalara ders programı kapsamında yer verilmelidir. Çalışmalara ayrılan zaman, yapılacak olan çalışma türüne göre yeterli olacak şekilde düzenlenerek çalışmalar ders dışında da devam ettirilmelidir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları sadece okul içerisindeki uygulamalarla sınırlı kalmamalı, öğrencileri hayata hazırlayacak ve günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri durumları yansıtacak şekilde okul dışında da düzenlenmelidir.
- Planlama ve uygulama arasındaki uyumsuzlukları giderecek önlemler alınmalı ve uygulamaların işlevselliği için öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının daha işlevsel hale getirilmesi amacıyla aileler ve diğer paydaşların da sürece etkin katılımları sağlanmalıdır. Bu amaçla alanında uzman kişilerce aile ve diğer paydaşlara da çalışmaların eğitsel değeri, önem ve gerekliliğine ilişkin eğitim verilmelidir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları öğrenci ihtiyaçlarına ve çevre koşullarına göre öğrencilerle birlikte planlanmalı, yeterli ön hazırlık yapılmalı, çalışmaların takip görevini kulüp rehber öğretmenleri yerine getirirken, çalışmalarla ilgili sorumluluk ise öğrencilerde olmalıdır.

- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları için okul bütçelerinde kaynak oluşturulmalı, çalışmalar için çevrede yer alan kurum ve kuruluşlarla işbirliğinin sağlanması ve gerekli bütçenin ayrılmasında Millî Eğitim Bakanlığı destek sunmalı, gerekli koordinasyonu sağlamalıdır.

Araştırmacılar için öneriler.

- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmen, öğrenci, yönetici, aile ve diğer paydaşların da görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi üzerine araştırmalar yapılabilir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin amaçlara ulaşma düzeyi, öğrencide meydana gelmesi beklenen davranış değişikliklerinin gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili deneysel çalışmalar yapılabilir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin uygulamadaki yetersizliklerin daha ileri düzeylerde incelenmesine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarını değerlendirmeye yönelik rubrik geliştirilebilir.
- Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin ulusal ve uluslararası düzeydeki çalışmaların karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akar, F. ve Nayır, F. (2015). Eğitim kurumlarındaki sosyal kulüplerin etkililiğinin incelenmesi: uygulamada değişim ihtiyacı. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(2), 167-186.
- Akujobi, C., & Simmons, R. (1997). An assessment of elementary school servicelearning teaching methods: using service-learning goals. *NSEE Quarterly*, 23(2), 19-28.
- Ammon, M. S., Furco, A., Chi, B., & Middaugh, E. (2002). Service-learning in california: a profile of the calserve service-learning partnerships (1997-2000): executive summary. *Partnerships/Community*, 10, 1-4.
- Anonim. (1970). Atlanta service-learning conference report. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED072718.pdf>
- Anonim. (2011). Wingspread report (1989, 2005) . *National Service-Learning Clearinghouse*. Erişim adresi: <https://www.nylc.org/default.aspx>.
- Aral, N. ve Baran, G. (2011). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayın.
- Arcagök, S. (2011). *Sınıf öğretmenliği anabilim dalındaki topluma hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Arge. (2011). *İlköğretim okullarında öğrenci kulübü ve toplum hizmeti uygulamalarındaki sorunlar ve çözüm önerileri* (Ankara ili örneği). Ankara: Ankara İli Eğitim Denetmenleri Başkanlığı.
- Arı, A., Çubukçu, Z., Girmen, P., Eren, E., Dönmez, A., Yılmaz, B. vd. (2015). Toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 135-152.
- Atılğan, D. ve Ördekci, Ş. (2015). İlkokul öğrencilerinin sosyalleşmelerinde koro eğitiminin rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 1-25.
- Awbrey, C., Longo, A., Lynd, A., & Payne, C. (2008). *Increasing social skills of elementary*

school students through the use of literature and role playing. Saint Xavier University & Pearson Achievement Solutions, Inc. Field Based Masters Programme, Chicago.
Erişim adresi: <https://www.semanticscholar.org/paper/Increasing-Social-Skills-of-Elementary-School-the-AwbreyLongo/be95a29d34ab53b44d49239b2d2690e95eb53e6b>

- Aydın, İ. H. (2014). Üniversite ve bilim insanı. *Yükseköğretim Dergisi*, 4(2), 69-75.
- Aydın, Y. (2017). *Görsel sanatlar öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Aytuna, H. A. (1963). *Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri* (2. basım). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Ayvacı, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Milli Eğitim*, 38(184), 102-119.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: skills for the future. *The Clearing House*, 83, 39-43.
- Berberoğlu, E. (2017). *Türkiye’de üniversitelerde verilen topluma hizmet uygulamaları dersi ve sosyal sorumluluk derslerinin işlenişinin gençlerin katılımı yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Berk, L. E. (1992). The extracurriculum. J. Philip (Ed.), *A Project of American Educational Research Association*. Newyork: Macmillian Library Reference.

- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Birtürk, H. (2015). *Okullarda sosyal kulüplerin işlevselliği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bloomfield, C. J., & Barber, B. L. (2011). Developmental experiences during extracurricular activities and Australian adolescents' self-concept: particularly important for youth from disadvantaged schools. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 582-594.
- Bradley, D. (2004). *The role of extracurricular activities at saint thomas aquinas catholic secondary school* (Yüksek Lisans Tezi). University of Prince Edward Island, Faculty of Education, Charlottetown.
- Cılga, İ. (2004). *Okulda katılımcı demokrasi modeli*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, H. (2009). *Toplum hizmet uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, S. Z. (2012). *Topluma hizmet uygulamalarının öğretmen adaylarının değer kazanımlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çakıroğlu, H. (1998). *Rekreasyon; beden eğitimi dersi ve diğer dersler açısından okullarda ders dışı faaliyetlerin durumu eğitsel kollar ve fonksiyonları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaya, H. (1997). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Çetin, M. (1998). *Eğitim yönetimi açısından ilköğretim okullarında takım alışması*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Çetinkaya, M. (2018). Topluma hizmet uygulamaları etkinliklerinin öğretmen adaylarının sosyal becerileri ve öz yeterlik inanç düzeylerine etkisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 623-635.
- Çınar, İ. (2012). *Öğrenci kulüpleri ve demokrasi kültürü*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.

- Çuhadar, A. (2008). Topluma hizmet uygulamaları dersi aracılığı ile yurttaş-öğretmen yaratmak. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demirtaş, A. (1998). Temel eğitimimizin temel sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 51-63.
- Doğan, İ. (2010). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Yurt Renkleri Yayınevi.
- Döş, İ. ve Kır, E. (2013). İlköğretim ve ortaöğretim okullarında sosyal etkinlik ve yönetimi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (3), 527-544.
- Duruhan, K. ve Demir, S. (2005). Resmi ve özel ilköğretim okullarındaki eğitici kol çalışmalarının amaçlarına ulama düzeyine ilişkin öğrenci görüşleri (Kayseri İli Örnekleme), *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 2, 175-185.
- Ekşi, Z. (2012). *Topluma hizmet uygulamaları dersinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Elban, M. (2015). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3), 1302-1319.
- Elma, C., Kesten, A., Kıroğlu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N. ve Palavan, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(2), 231-252.
- Eminoğlu, E. (2011). *Boş zamanların değerlendirilmesinde ilköğretim okullarındaki öğrenci kulüplerinin yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eraslan, L. ve Babadağ, G. (2015). Eğitimin politik temelleri. *Eğitim Bilimine Giriş* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Ercin, N. H. (2011). *Topluma hizmet uygulamaları dersi ile ilgili öğretim elemanları ve*

- öğretmen adaylarının bilgi, beceri ve deneyimlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi. (2011). *Toplum hizmet uygulamaları rehberi*. Erişim adresi: <http://egitim.erciyes.edu.tr/studentFile/000032>
- Erden, M. ve Akman, Y. (2012). *Eğitim psikolojisi: gelişim öğrenme-öğretme* (20. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Eroğlu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki sosyal kulüp çalışmalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri (Elmadağ ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. (t.y.). Ortaokul toplum hizmeti çalışmaları sosyal etkinlik programının geliştirilmesi. Erişim adresi: <http://www.toplumahizmetprojesi.com/>
- Fujita, K. (2010). The effect of extracurricular activities on the academic performance of junior high students. *Undergraduate Research Journal for the Human Sciences*, 5, 22-37. Erişim adresi: https://www.academia.edu/8558846/The_Effects_of_Extracurricular_Activities_on_the_Academic_Performance_of_Junior_High_Students_Kimiko_Fujita_The_Masters_College
- Gallant, K., Smale, B., & Aria, S. (2010). Civic engagement through mandatory community service: implications of serious leisure. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 181-201.
- Gögebakan, M. (2016). *Liselerde sosyal kulüp etkinliklerinin etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçer, N. ve Zincirli, M. (2011). Kulüp çalışmalarının gerçekleşme düzeylerine ilişkin danışman öğretmen ve kulüp temsilcisi öğrencilerin algıları. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6 (2), 1836-1851.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kılınç, H. H. (2015). Ortaokullarda sosyal kulüp etkinlikleri kapsamında

- yapılan toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri. *Turkish Studies*, 10(3), 495-512.
- Gültekin, M. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin ilköğretimde kutlanan belirli gün ve haftaların gerekliliği ve işe vurukluğu konusundaki görüşleri (Eskişehir ili örneği). *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 174, 72-87.
- Gündoğdu, C., Karataş, Ö. ve Nacar, E. (2011). Ders dışı etkinliklerin uygulamalarında okul müdürlerinin sorunları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 65-72.
- Gürol, A. ve Özercan, M. G. (2010) Topluma hizmet uygulaması dersinin uygulanmasına ilişkin görüşlerin belirlenmesi. 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu* içinde (s. 539-544). Elazığ: Elazığ Üniversitesi.
- Hancock, D., Hyjer Dyk, P., & Jones, K. (2012). Adolescent involvement in extracurricular activities: Influences on leadership skills. *Journal of Leadership Education*, 11(1), 84-101.
- Hern, M. (2008). *Alternatif eğitim*, (Çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Hesapçioğlu, M. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri: eğitim programları ve öğretim* (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hoffman, B., Sussman, S., Unger, J., & Valente, T. (2006). Peer influences on adolescent cigarette smoking: a theoretical review of the literature. *Substance Use & Misuse*, 41(1), 103-155.
- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2008). Eğitimin amaç ve işlevleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 281-316). Ankara: Pegem Akademi.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012, 11 Nisan). *Resmi Gazete* (28261). Erişim adresi: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/2012041_1-8.htm

- İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği. (1983, 25 Mayıs). *Resmi Gazete*. (18057). Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/609.pdf>
- İlyas, İ. E., Coşkun, İ. ve Toklucu, D. (2017). *Türkiye’de aday öğretmen yetiştirme modeli izleme ve değerlendirme* (1. Baskı). Ankara: Seta Yayınları.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1949, 27 Mayıs). *Resmi Gazete* (7217). Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- Karagözoğlu, G. (2003). Eğitim sistemimizde öğretmen yetiştirme politikamıza genel bir bakış, eğitimde yansımalar. *VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu* içinde (s. 10-12). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Karakaya, S. (2012). *İlköğretim okullarında ailenin eğitime katılımı ve okul sosyal hizmeti* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Karakoyun, Y. (2011). *İlköğretim öğretmenlerinin kulüp faaliyetlerine ilişkin tutumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki (Bağcılar İlçesi Örneği)* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi* (28. Basım). Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Karlı, S. (2006). *İlköğretim okullarında sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilerin yöneticilik niteliklerinin gelişmesine katkısı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kartal, M. (2015). *Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin algularının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Kaya, M. (2014). *Meslek liselerindeki eğitsel kol çalışmalarının öğrenci ekseninde*

- değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Karpaz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.
- Kenary, J. (2009). *Service learning experience and undergraduate leadership behaviors: an action research case study* (Yayımlanmamış doktora tezi), University of Hartford, Faculty of the College of Education, West Hartford.
- Keskin, D. (2005). *İlköğretim okullarında sosyal kulüp faaliyetlerinin durumu (Adapazarı örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kılbaş, G. (2000). Adana ili liselerinde eğitsel kol çalışmalarının durumuna ilişkin yönetici ve öğretmen görüşmeleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 1-20.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme*. (4. basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kılıçarslan, T. (2009). *Öğretmenlerin eğitici kulüp çalışmalarına ilişkin tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kır, E. ve Döş, İ. (2013). İlköğretim ve ortaöğretim okullarında sosyal etkinlik ve yönetimi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (12), 527-544.
- Kırdar, Ali. (2002). *İlköğretim okulları 1. kademedeki eğitici kol çalışmalarının yeterlilik düzeyi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kırkpınar, M. (2004). *Lise son sınıftaki öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine katılım biçimlerinin araştırılması muğla ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Koçinalı, A. (2008). *Kocaeli ili Gebze ilçesindeki endüstri meslek liselerinde öğrenim gören*

- öğrencilerin eğitsel kulüplere bakışı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köprübaşı, R. (2014). *Yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ortaöğretimdeki sosyal etkinliklerin işlevselliğinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana.
- Köse, E. (2004). İlköğretim öğrencilerinin ders dışı etkinlikleri tercih etme nedenleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 336-353.
- Kuş, Z. (2009). Öğretmen yetiştirme programlarında topluma hizmet uygulamaları ve uygulama alanları. B. Aksoy, T. Çetin & Ö. F. Sönmez (Ed.), *Topluma Hizmet Uygulamaları* (ss. 93-101). Ankara: Pegem Akademi.
- Kuzucu, K. ve Kamer, S. T. (2009). *Topluma hizmet uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Küçüköğlü, A. ve Coşkun, Z. (2012). Yeni bir çoklu pedagojik yaklaşım: topluma hizmet uygulamaları. *Millî Eğitim Dergisi*, 194, 92-107.
- Küçüköğlü, A. ve Kaya, H. İ. (2009). Toplum hizmetine dayalı bir öğrenme uygulaması olarak topluma hizmet uygulamaları. *I. İyilik Sempozyumu* içinde (s. 73-80). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Küçüköğlü, A., Kaya, H.İ., Bay, E., Taşgın, A. ve Ozan, C. (2010). Öğretmen yetiştirmede sosyal girişimciliği ve katılımcılığı destekleyen bir yaklaşım olarak topluma hizmet uygulamaları. *II. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi* içinde (s. 1090-1102). Antalya: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Melchior, A., Frees, J., LaCava, L., Kingsley, C., Nahas, J., Power, J., vd. (1999). Summary report: national evaluation of learn and serve america. *Evaluation/Reflection*, 36, 1-25.

Mercer, J. C. (2010). *College student resilience: selected effects of service- learning*

(Yayınlanmamış doktora tezi). University of North Texas.

Miles, M. B. & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*.

London: Sage.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği.

(2005, 13 Ocak). *Resmi Gazete*. (25699). Erişim adresi:

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050113-5.htm>

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği. (2017, 8 Haziran).

Resmi Gazete (30090). Erişim adresi:

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170608-5.htm>

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2003, 27 Ağustos). *Resmi Gazete*

(25212). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030827.htm>

Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2014, 26

Temmuz). *Resmi Gazete* (29072). Erişim adresi:

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4.htm>

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018a). *Hayat bilgisi dersi*

öğretim programı. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>

[amDetay.aspx?PID=354](http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354)

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018d). *Türkçe dersi öğretim*

programı. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013). İlköğretim kurumları

(ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesinde değişiklik yapılması karar yazısı. Erişim

adres: [http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=2013-05-](http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=2013-05-28&kararno=%&sayfa=1)

[28&kararno=%&sayfa=1](http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=2013-05-28&kararno=%&sayfa=1)

- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018c). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018b). *İlköğretim kurumları haftalık ders çizelgesi*. Erişim Adresi: <https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>
- Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2019). *E-okul yönetim bilgi sistemi sosyal etkinlikler modülü uygulama kılavuzu*. Erişim adresi: https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/03150300_Sosyal_Etkinlik_ModYIY_Uygulama_KYlavuzu.pdf
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). *Resmi Gazete* (14574). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Milli Eğitim Vakfı. (2017). Nitelikli öğretmen yetiştirme sunumu. Erişim adresi: <https://www.mev.org.tr/images/kitapciklar/2017-sunum-kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>
- Mine, S., Coşkun, G., Zorel, F. İ. ve Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: ege üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 22(6), 3732-3747.
- Morkoç, D. K. (2017). Topluma hizmet uygulamaları boyutunda üniversite web sitelerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 7(2), 247-255.
- Okutan, M. (2003). Okul müdürlerinin idari davranışları, *Milli Eğitim Dergisi*, 157.
- Onay, G. (2012). *İlköğretim okullarındaki eğitsel kulüp uygulamalarının etkililiğine ilişkin öğrenci-öğretmen-veli ve yönetici görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Oral, G. (2002). İlköğretimde öğrencilerin sosyal katılımını özendirilmeye yönelik bir program.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19(2), 30-44.

Özdemir, S. M. ve Tokcan, H. (2010). Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 41-61.*

Özkaptan, E. (2007). *Okullardaki sosyal kulüp etkinliklerinin rekreasyonel açılarından değerlendirilmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Peguero, A. A. (2010). A profile of latino school-based extracurricular activity involvement. *Journal of Latinos and Education, 9(1), 60-71.*

Polat, B. S. (2017). *Ortaokullardaki sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğine yönelik yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Rama, D. V., Ravenscroft, S. P., Wolcott, S. K., & Zlotkowski, E. (2000). Service learning outcomes: guidelines for educators and researchers, *Issues in Accounting Education, 15(4), 657-692.*

Reinders, H., & Younis, J. (2006). School-based required community service and civic development in adolescents. *Applied Development Science, 10(1), 2-12.*

Sağlam, A. ve Yayla, A. (2014). Sosyal kulüplerde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(2), 279-296.*

Saran, M., Coşkun, G., Zorel F. İ. ve Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: Ege Üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal of Yasar University, 22(6), 3732-3747.*

Sarı, M. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin ders dışı etkinliklere katılımının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5(1), 72-89.*

Sarıbaşı, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve*

Öğretim Dergisi, 3(1), 13-34.

Simons, L. & Clearly, B. (2006). The influence of service learning on students' personal and social development. *College Teaching*, 54(4), 307-319.

Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin kazanım boyutunda değerlendirilmesi. *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2(2), 53-73.

Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.

Şahin, Ç. (1995). *İlköğretim okulları 1. kademedede (ilkokullarda) eğitici kol çalışmalarının yeterliliği üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şahin, G. Ç. (2015). *Kars ilindeki ilkokullarda yürütülen eğitsel kulüp çalışmalarının öğrenci ve öğretmen görüşleri çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Tanrıseven, İ. ve Yelken, Y. T. (2011). Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1), 415-428.

Tetik, V. (2008). *Genel liselerde sosyal etkinliklerin uygulanmasında okul yöneticilerinin etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tezbaşaran, A. A., Balcı, A., Özdemir, D., Gizir, S., Özdemir, O., Ergene, O., vd. (2009). Topluma hizmet uygulamaları yönergesi (Sürüm 5). *Topluma Hizmet Uygulamaları Ulusal Çalıştayı*. Mersin: Mersin Üniversitesi.

Tezcan, M. (1994). *Boş zamanların değerlendirilmesi sosyolojisi* (4.Baskı). Ankara:

Atilla Kitabevi

- Tezcan, M. (2012). *Çocuk sosyolojisi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Tomkovick, C., Lester, S. W., Flunker, L., & Wells, T. A. (2008). Linking collegiate service learning to future volunteerism, implications for nonprofit organizations, *Nonprofit Management and Leadership*, 19(1), 3-26.
- Tosun, N. (2014). Böte bölümü öğrencilerinin proje tabanlı topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 961-980.
- Uğurlu, Z. ve Kıral, E. (2012). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin işleyiş süreci ve kazanımlarına ilişkin görüşleri. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 59-92.
- Ulucan, M., Yaprak, K. Ü. ve Kırnık, D. (2010). Öğrencilerin kulüp çalışmalarına ilişkin tutumları. 9. *Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 574-582). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Vural, C. (2018). *Öğretmen ve yöneticilerin sosyal kulüp çalışmalarına yönelik tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, E. (2011). Rekreasyon bağlamında öğrenci algılarına göre sosyal kulüplerin işlevselliği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 35-48.
- Yaman, E. ve Ersal, Ö. (2015). Sosyal kulüplerde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimsel Dergisi*, 4(11), 238-254.
- Yavuzer, H. (2004). *Çocuk psikolojisi* (26. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2009). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 yılı* (24. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı).

Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, K. (2011). Eğitim fakültelerinin sosyal sorumluluğu ve topluma hizmet uygulamaları dersi: Nitel bir araştırma. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4 (2), 86-108.

Yiğit, N. (2008). *Ortaöğretim kurumlarında uygulanan öğrenci kulüplerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Yükseköğretim Kurulu. (2011). *Topluma hizmet uygulamaları dersi yönergesi*. Erişim adresi:

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/userfiles/file/EgitimFakultesi/thu/thuy.pdf>

Ekler**Ek A:** Araştırma İzin Belgesi**Ek B:** Görüşme Formu

Ek A: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806-44-E.1138052
Konu: Anket Çalışması

16.01.2019

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE ÇANAKKALE

İlgi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 08/01/2019 tarihli ve 1900004052 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Çiğdem AVCI tarafından "İlkokullarda Gerçekleştirilen Öğrenci ve Toplum Hizmeti Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri(Çanakkale İli Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında, Ocak 2019-Şubat 2019 ayları arasında, ekte adı geçen okullarda görev yapan öğretmenlere yönelik anket çalışması yapılma isteği ilgi yazıyla teklif edilmekte olup, Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Işıl KORKMAZ
Şube Müdürü

OLUR
16.01.2019

Ferhat YILMAZ
Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1-Komisyon Raporu (1 sayfa)
2-Okul Listesi (1 sayfa)

16.01.19
Leyla GÜLEÇ
Şef

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
Elektronik Ağ: tefbis17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Melek MORKAVUK GÜNEŞ-Memur
Tel: 0286 217 11 35-117

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e5b0-6446-3f8b-9cab-fc9f kodu ile teyit edilebilir.

Ek B: Görüşme Formu**GÖRÜŞME FORMU**

Değerli Meslektaşım,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Yüksek Lisans Programında “İlkokullardaki öğrenci kulüpleri ve toplum hizmeti uygulamaları hakkında sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan” tez çalışması gerçekleştirmekteyim. Sizden isteğim öğrenci kulüpleri ve toplum hizmeti uygulamaları ile ilgili olarak uzman görüşleri ışığında hazırladığım açık uçlu sorulara içtenlikle ve gönüllü şekilde cevap vermenizdir. 15 sorunun yer aldığı görüşme formuna vereceğiniz cevaplar tamamıyla gizli kalacak üçüncü şahıslarla kesinlikle paylaşılmayacak, başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Cevaplarınızı bırakılan boşluklara yazmanız yeterlidir. Fazladan görüş belirtmek isterseniz ek kâğıt kullanabilirsiniz. Görüşme formunu cevaplarken danışmak istediğiniz bir husus olması durumunda iletişim bilgilerim aşağıda yer almaktadır. Vereceğiniz gönüllü katkı için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum.

Çiğdem AVCI

Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim: meadowhunter@hotmail.com

GÖRÜŞME SORULARI**1. Kişisel Bilgiler:**

Cinsiyet: K( ) E( )

Kıdem: .....yıl

Eğitim durumu: .....

Yaş:.....

2. Görüşme Soruları

- 1) Öğrenci kulüpleri denince aklınıza ilk neler geliyor? Nedenini kısaca açıklayınız.
- 2) Toplum hizmeti çalışmaları denince aklınıza ilk neler geliyor? Nedenini kısaca açıklayınız
- 3) Öğrenci kulüpleri kapsamında ne tür faaliyetler gerçekleştiriyorsunuz?
- 4) Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında ne tür faaliyetler gerçekleştiriyorsunuz?
- 5) Öğrenci kulüp çalışmalarının önem ve gerekliliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 6) Toplum hizmeti çalışmalarının önem ve gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 7) Öğrenci kulüpleri kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin öğrenci katılımlarını yeterli buluyor musunuz? Neden?
- 8) Toplum hizmeti kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin öğrenci katılımlarını yeterli buluyor musunuz? Neden?

9) Öğrenci kulübü çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesi için neler önerirsiniz?

10) Toplum hizmeti çalışmalarının daha etkili gerçekleştirilmesi için neler önerirsiniz?

11) Öğrenci kulüp faaliyetlerini nasıl değerlendirmektesiniz? Kullandığınız değerlendirme araçları nelerdir?

12) Toplum hizmeti faaliyetlerini nasıl değerlendirmektesiniz? Kullandığınız değerlendirme araçları nelerdir?

13) Öğrenci kulüp ve topluma hizmet çalışmalarına ilişkin aileler destek veriyor mu? Veriyorsa ne tür destekler yazar mısınız?

14) Öğrenci kulüp ve topluma hizmet çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve yakın çevre açısından ne tür etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

15) Öğrenci kulüp ve topluma hizmet çalışmaları sırasında karşılaştığınız güçlükler var mı? Varsa nelerdir?